

ΝΕΟ ΣΧΟΛΕΙΟ

Νέα Παιδαγωγική-Σχολική Πράξη

ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ: ΧΑΡΗΣ ΠΑΤΣΗΣ

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Εύριπ. Σούρλα: 'Η μητρική αγάπη	Σελ.	363
Suzan Isaacs : Τά πρώτα χρόνια της ζωής του παιδιού	»	368
Χρυσ. Ζήση: 'Ο Διδάσκαλος στυλοβάτης του Έθνους	»	374
'Οδυσ. Μπέτσου: 'Ελληνική ύπαιθρος και παιδαγωγική προοπτική	»	375
Σωτ. Φάσσα: Νέα κατανομή των συνδιδασκομένων τάξεων	»	377
'Αθαν. Τσολοδήμου: 'Η διγλωσσία στο Δημοτικό Σχολείο	»	380
Νικολ. Α. Γακίδη: 'Η Δ)λία της 'Αριθμητικής στο Δημοτικό Σχολείο	»	382
Χαραλ. Κούρτη: Νέα δοκιμή προσθέσεως	»	386
'Αθανασ. Βεργή: 'Ο Σχολικός Συνεταιρισμός	»	386
Βασιλ. Καλουδά: Σχολικές 'Εκδρομές	»	390
Εύριπ. Σούρλα: «'Ο 'Αγερινός» του Β. Μυλωνά (κριτική)	»	394
Βασιλικής Πλέσσα: 'Ελεύθερη πνευματική εργασία στη Δ)λία των 'Εκθέσεων	»	396
Γεωρ. Τολίδη: Πορίσματα παιδαγωγικού συνεδρίου	»	398
'Εκπαιδ. Ειδήσεις: 'Εκπαιδ. Περιφέρεια Μαντινείας	»	401
Χρυσ. Ζήση: Παράδειγμα προς μίμηση	»	402

Β' ΠΕΡΙΟΔΟΣ — ΕΤΟΣ 13ον — ΤΕΥΧΗ 151—152

ΑΘΗΝΑΙ • ΑΠΡΙΛΙΟΣ—ΜΑΪΟΣ 1963

"ΝΕΟ ΣΧΟΛΕΙΟ,"

ΜΗΝΙΑΙΟ ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΟ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ
ΑΘΗΝΑΙ - ΣΩΚΡΑΤΟΥΣ 35 - ΤΗΛ. 521-418

ΧΡΟΝΟΣ ΙΓ' - (Β' ΠΕΡΙΟΔ.) ΑΡ. 151-152
ΑΠΡΙΛΙΟΣ - ΜΑΪΟΣ 1963

ΣΥΝΔΡΟΜΕΣ

Μόνον έτησία :
Γιά σχολεία και εκπαιδευτικούς δρχ. 100

Διευθύνσεις συμφώνως τῷ Α. Ν. 4092/1948

Έκδότης-Διευθυντής: ΧΑΡΗΣ ΠΑΤΣΗΣ

Κατοικία: Μαβίλη 20 (Πατήσια)

Τυπογραφείου: Μ. ΠΑΛΑΜΑΡΗ

Σαρρή 27 Τηλ. 534 - 794

"ECOLE NOUVELLE,"

REVUE MENSUELLE DE PÉDAGOGIE
ATHENES RUE SOCRATE 35

ANNEE XIII - NUMERO 151-152
AVRIL - MAI 1963

ABONNEMENTS

Pour les écoles et les instituteurs
d' un an dr. 100

Άλληλογράφια και έμβάσματα

κ. ΧΑΡΗΝ ΠΑΤΣΗΝ

Σωκράτους 35 Αθήναι-Τηλ. 521-418

(Χειρόγραφα δέν έπιστρέφονται)

ΣΥΓΚΙΝΗΤΙΚΕΣ ΕΚΔΗΛΩΣΕΙΣ ΥΠΕΡ Δ)ΝΤΟΥ ΤΟΥ "ΝΕΟΥ ΣΧΟΛΕΙΟΥ,"

Λάρισα 29 - 12 - 1962

Άγαπητέ μου κ. Πάτη,

"Ελαβα την έφημερίδα «Φωνή της Πρεβέζης» από την όποία έπληροφόρηθην την υπέροχον ένέργειάν σας και την μεγάλην σας πατριωτικήν χειρονομίαν, νά άνεγειρέτε έξ ιδίων Δημοτικών Σχολείων και νά δωρήσετε οικόπεδον 6 στρεμ. δι' άνέγερσιν Γυμνασίου. Θερμότατα συγχαρητήρια· είσθε άξιος πατριώτης με άνώτερα αισθήματα και σοῦ άξιζει κάθε έπαινος. Εύχομαι ή θυσία σας αύτή νά γίνη παράδειγμα είς όλους και ό Θεός νά σας χαρίζη υγείαν και άντοχήν.

Με έκτίμησιν

ΔΗΜ. ΠΑΠΑΔΟΓΟΥΛΑΣ
ΕΠΙΘΕΩΡΗΤΗΣ ΔΗΜΟΤ. ΣΧΟΛΕΙΩΝ
Α' ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΣ ΛΑΡΙΣΗΣ

Καστρί 20 - 12 - 1962

Άγαπητέ κ. Πάτη,

"Η μεγάλη δωρεά πρὸς την γεννέτειράν σας και την Παιδεία γενικώτε-
ρα με συνεκίνησε και έγραψα λίγες γραμμές πάνω στην μεγάλη προσφορά
Σας, με τόν τίτλον «Μεγάλη Ψυχή». Γνώρισμα φαίνεται της διδασκαλικής ψυ-
χής νά προσφέρη τά πάντα στο παιδί. Σας συχαίρω γιά άλλη μιá φορά γιά
τή γενικώτερη συμβολή σας στην άνύψωση της Παιδείας μας.

Με έκτίμησιν

ΕΥΑΓΓΕΛΟΣ Α. ΝΤΑΗΣ
Δ)τής 4)θείου Σχολείου
Καστρίου-Ήγουμένισης-Θεσπρωτίας

'ΝΕΟ ΣΧΟΛΕΙΟ,

ΜΗΝΙΑΙΟ ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΟ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ

ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ: ΧΑΡΗΣ ΠΑΤΣΗΣ

Β' ΠΕΡΙΟΔΟΣ - Έτος 13ον

ΑΠΡΙΛΙΟΣ - ΜΑΪΟΣ 1963

ΤΕΥΧΗ 151 - 152

Γύρω από τά βράδυα τῶν γονέων

Η ΜΗΤΡΙΚΗ ΑΓΑΠΗ ΩΣ ΤΟ ΜΟΝΑΔΙΚΟΝ ΦΑΡΜΑΚΟΝ ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΡΟΛΗΨΙΝ ΨΥΧΙΚΩΝ ΔΙΑΤΑΡΑΧΩΝ

Υπό ΕΥΡΙΠΙΔΟΥ ΣΟΥΡΛΑ Παιδαγωγού

I

Είς τό τεῦχος 150 (Μάρτιος 1963)
τοῦ Περιοδικοῦ «Νέο Σχολεῖο» εἶδε τό
φῶς τῆς δημοσιότητος ἕνα περισπούδα-
στον ἄρθρον τῆς ἐξαιρέτου καί προσδευ-
τικῆς Διδασκαλίσσης Β α σ ι λ ι κ ῆ ς
Π λ έ σ σ α γιά τήν φθοροποιὸν ἐπίδρα-
σιν ἐπὶ τῆς παιδικῆς ψυχῆς τῶν ἐλευθέ-
ρων ἐξωσχολικῶν Ἀναγνωσμάτων (1).

Ἡ ὡς ἄνω συνάδελφος, ἡ ὁποία δια-
κρίνεται καί ξεχωρίζει στήν διδασκαλική
της ἱερωγία γιά τήν μορφήν τῆς Πε-
σταλοσείας ἀγάπης με τήν ὁποίαν δια-
παιδαγωγεῖ τά παιδάκια τῆς τάξεώς της,
εἰσηγεῖται ὡς μέσον πρὸς θεραπείαν τῶν
τρωτῶν — πέραν τῶν γνωστῶν καί ἄκρι-
τοῦδε διατυπωθέντων καί ὑπὸ ἄλλων συν-
αδέλφων καί Ἐπιθεωρητῶν — δ ὁ
ἐ ν τ ε λ ὡ ς π ρ ω τ ὅ τ υ π α καί
ἀ πο τ ε λ ε σ μ α τ ι κ ἆ μέσα πρὸς

Ἐπειδὴ ὁ Θεὸς δέν μποροῦσε νά παρίσταται
πανταχοῦ, ἐδημιούργησε τὲς Μητέρας

Talmud

καταπολέμησιν τῆς φθοροποιοῦ ἐπιδράσε-
ως τῶν ἐλευθέρων ἐξωσχολικῶν Ἀναγνω-
σμάτων καί τῶν ἀκαταλλήλων Κινηματο-
γραφικῶν ταινιῶν:

1) Τήν Αἰσθητικὴν Ἀγωγήν στο Σχο-
λεῖο, καί

2) Τά βράδυα τῶν Γονέων πρὸς δια-
φώτισιν ἰδίως τῶν Μητέρων.

Θά ηὐχόμεθα ὅπως τά δύο αὐτά παι-
δαγωγικά μέσα τά ὁποῖα εἰσηγεῖται ἡ ἐ-
ξαιρετος Συνάδελφος, εὗρουν μετ' ὅ
παρασμα τοῦ χρόνου κάποιαν ἀπήχησιν εἰς
τοὺς Συλλόγους τῶν Σχολείων καί πρὸ
παντὸς ὅπως τύχουν πραγματικῆς ἐφαρ-
μογῆς καί ἐνδεδειγμένου πειραματισμοῦ.

II

Γύρω ὅμως ἀπὸ τά Β ρ ά δ υ α τ ὶ ν
Γ ο γ έ ν — ἕνα θεσμὸν ἄγνωστον στήν
σχολικὴν μας πραγματικότητα — δεδο-

1) Βασιλικῆς Πλέσσα, Τὰ ἐλεύθερα ἐξωσχο-
λικά Ἀναγνώσματα, Νέο Σχολεῖο, Μάρτιος
1963 σελ. 332-333.

ΝΕΟ ΣΧΟΛΕΙΟ

ΕΤΑΙΡΕΙΑ ΗΠΕΙΡΩΤΙΚΩΝ ΜΕΛΕΤΩΝ

ΚΟΣΜΗΤΕΙΑ

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗΣ ΑΡΧΕΙΟΥ ΚΑΙ ΕΚΔΟΣΕΩΝ

ΔΩΡΕΑ

ΗΜΕΡΟΜ.

ΑΡΙΘ.

Κ. Κων. Διδ.

20-7-90

44436

μένου ότι η θέσπισις τούτου δὲν ἀφορᾷ εἰς τοὺς γνωστούς συλλόγους Γο-
νέων τῶν διαφόρων Σχολείων — ἐ-
πιζητεῖται καὶ κατὰ τὴν ἐντε-
λῶς καὶ νοῦργιο.

Ἐπιζητεῖται δηλαδή ἡ τακτικὴ παρου-
σία ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρὸν ὄλων τῶν Γο-
νέων ἐκαστῆς τάξεως ξε-
χωριστά, καὶ κατὰ τὴν ὁποίαν ὁ
δάσκαλος τῆς τάξεως εἰσγγεῖται προβλή-
ματα σχετικὰ μὲ τὴν πρόδον τῶν παι-
διῶν, συζητεῖ μὲ τοὺς Γονεῖς τῶν παιδιῶν
ἐκαστῆς τάξεως, διαφωτίζει αὐτοὺς γύρω
ἀπὸ προβλήματα Ἀγωγῆς καὶ ἀντλεῖ καὶ
ὁ ἴδιος πολυτίμους πληροφορίας σχετικὰ
μὲ περιπτώσεις καθυστέρησεως ἢ ψυχι-
κῶν διαταραχῶν ποὺ παρουσιάζουν τὰ
παιδιά τῆς τάξεώς του.

Ὁ Θεσμὸς συνεπῶς αὐτὸς ἀπὸ τὰ Βρά-
δυα τῶν Γονέων — ποὺ ἐφαρμόζεται εἰς
τὰ πειραματικὰ ἰδίως σχολεῖα τῆς Γερ-
μανίας — εἶναι καιρὸς νὰ τύχει κάποιος
ἐφαρμογῆς καὶ πειραματισμοῦ καὶ παρ'
ἡμῶν.

Πρὸς τοῦτο ὅμως χρειάζεται ὁπλισμὸς
τοῦ δασκάλου ὄχι μονάχα μὲ ψυχολογικά
καὶ παιδαγωγικά κριτήρια, ἀλλὰ ἀκόμη
καὶ μὲ Ἀνθρωπολογικὰ τοι-
αῦτα, γιὰ νὰ εἶναι δυνατόν οἱ διαλέξεις
καὶ οἱ συζητήσεις μετὰ τῶν Γονέων νὰ
ἔχουν κάποιαν πραγματικὴν καὶ συγκε-
κριμένην ἐπίδρασιν.

Γύρω ἀπὸ τὴν ὥς ἄνω μορφήν τοῦ ὁ-
πλισμοῦ τοῦ δασκάλου, ὡς ἐπιτραπεί ὅπως
παραθέσομεν γνώμας ἐνὸς διασήμου Ἀν-
θρωπολόγου, ὅστις παίρνοντας ἀφορμὴν
ἀπὸ ψυχικὰς καὶ διανοητικὰς ταραχὰς
ποὺ παρετηρήθησαν κατὰ τὴν νηπιακὴν
ἡλικίαν ἀπὸ τὴν ἐλλειψίν Μητρικῆς στοργῆς,
θεωρεῖ ταύτην ὡς τὸ μοναδικὸν φάρμακον γύρω
ἀπὸ τὴν πρόληψιν ψυχικῶν καὶ διανοητι-
κῶν ταραχῶν, ποὺ μπορεῖ νὰ παρουσιά-
σουν τὰ παιδιά ἐνηλικιούμενα καὶ ἀποτε-
λοῦντα μέλη τῆς κοινωνικῆς συμβιώσεως.

Ἄς ἀκούσωμε συνεπῶς χαρακτηριστι-
κὰς ἀπόψεις του, μὲ τὴν ἐπιβεβλημένην
κατανόησιν.

III

Πρὸ ἡμίσεος αἰῶνος — τονίζει (1) ὁ Ἀν-
θρωπολόγος Μόνταγκιου — ἕνας ξένος γιὰ
τὸς ποὺ ἐπεσκέφθη μίαν παιδικὴν κλι-
νικὴν στὸ Ντούσελντορφ τῆς Γερμανίας,
ἔμεινεν ἔκπληκτος μπροστὰ στὸ θέαμα
μίας γραίας νοσοκόμου, ἢ ὁποία κρατοῦ-
σε εἰς τὰς ἀγκάλας τῆς ἑνῆς νήπι-
ον ὁλοφύρομενον, τὸ μετέφε-
ρε σὲ ξεχωριστὸν θάλαμον.

Ἐκπληκτος ἐξήγησε πληροφορίας ἀπὸ
τὸν Ἀρχίατρον τῆς Κλινικῆς, ὅστις τὸν
ἐπληροφόρησε ὅτι πρόκειται περὶ τῆς
γραίας νοσοκόμου — Ἄννας ὀνόματι —
εἰς τὴν ὁποίαν παρεδίδοντο πρὸς
θεραπείαν ὁλατὰ νήπια, ὅταν
ὁλατὰ οἱ ἰατρικὲς ἐπεμβά-
σεις καὶ οἱ δυνάτοί τ' ὀνό-
ματι θ' ἐπετίετο ἀπετύγχα-
νον. (2).

Ἡ συνδιάλεξις αὐτὴ — παρατηρεῖ ὁ
Μόνταγκιου — ἔλαβε χώραν σὲ μιὰ ἐπο-
χὴ ποὺ τὸ πλεῖστον ἀπὸ τὰ βρέφη — ἡ-
λικίας μόλις ἐνὸς ἔτους — γενόμενα δε-
κτὰ εἰς τὸ ὥς ἄνω νοσοκομεῖον δὲν ἐξήρ-
χοντο ἐξ αὐτοῦ ζωντανά.

Καὶ τὸ αἷτιον τῶν θανατηφόρων καὶ
τραγικῶν περιπτώσεων ὠφείλετο εἰς
τὴν ἐλλειψίν Μητρικῆς
ἀγάπης, εἰς τὴν ἀπουσίαν στοργῆς
καὶ εἰς τὴν στέρησιν τῆς Μητρικῆς θω-
πείας.

Μὲ τὸ πέρασμα τοῦ χρόνου οἱ ἐπιστη-
μονικὲς προσπάθειες κατέτειναν εἰς τὴν
ἀνακάλυψιν τῶν αἰτίων τοῦ παρατηρου-
μένου αὐξανομένου κύματος τῶν πνευμα-
τικῶς ἀσθενῶν καὶ εἰς τὴν ἐπιβεβλημέ-
νην ἀνάγκην τῆς σπουδῆς καὶ
τῆς γνώσεως τῶν ἀποκρύ-
φων δυνάτεστέων τῆς μη-
τρικῆς ἀγάπης.

1) Montagu, L'incroyable puissance de
l'amour humain.
(Selection 1963 [Avril] σελ. 162 καὶ ἐ-
φεξῆς).

2) Tous les fois que nous avons un cas
désespéré un bébé sur qui tous les traite-
ments possibles et imaginables ont échoué
nous le lui confions.

Elle reussit toujours à le tirer d'affaire
(Montagu, Αὐτόθι σελ. 163).

Ἀπεδείχθη δὲ διὰ συστηματικῶν ἐρευ-
νῶν ὅτι τὸ παιδί στὴν νηπιακὴν τοῦ ἡλι-
κίαν ἔχει ἀνάγκην περισσότερον
τῆς Μητρικῆς στοργῆς
παρὰ τῆς παρεχομένης τροφῆς.

Χάρις δὲ — ἐπιλέγει ὁ περὶ οὗ λόγος
Ἀνθρωπολόγος — σὲ ἕνα μεγάλον ἀριθ-
μὸν ἰατρῶν καὶ ἐρευνητῶν, οἱ ὅποιοι ἀ-
φιερώθησαν ἑκαστος ἀπὸ τῆς ἰδικῆς του
σκοπιᾶς, σὲ πολυπληθεῖς παρατηρήσεις,
γνωρίζομεν σήμερα ὅτι ἡ ἀγάπη
ἀποτελεῖ ἕνα στοιχεῖον οὐσιώδες τῆς τρο-
φῆς κάθε μικροῦ παιδιοῦ (1).

Τὸ νὰ ἀγαπᾶται τὸ μικρὸ παιδί εἶναι
ἢ πιὸ ἀπαραίτητη προϋπόθεσις, ἢ ἀνευ τῆς
ὁποίας ἡ ἐνηλικίωσις του καὶ ἡ ψυχολο-
γική του ἐξέλιξις — ἡθικὴ καὶ φυσικὴ —
δὲν θὰ μπορούσε νὰ νοηθεῖ ὡς ὀμαλή. Ἐ-
ὰν στέρηθεῖ τῆς τροφῆς αὐτῆς — μπορεῖ
ἔστω καὶ ἄριστα ὕλκως τρεφόμενον —
νὰ φθίνει καὶ νὰ πεθάνει ἀργὰ ἢ γρήγο-
ρα.

Γι' αὐτὸ σοφώτατα εἰς τὸ Τάλμουτ ἀ-
ναγράφεται ἡ ρῆσις κατὰ τὴν ὁποίαν, ἐ-
πειδὴ ὁ θεὸς δὲν μπορεῖ νὰ παρίσταται
παντοῦ ἐδημιούργησε τὴς Μητέρας καὶ τὴς
ἰσοδύναμες πρὸς τὴς Μητέρας ἀνθρώπινες
ὑπάρξεις, ἕαν ληφθεῖ ὑπ' ὄψιν ὅτι κάθε
ἄτομον ποὺ δείχνει ἀγάπην πρὸς ἕνα παι-
δί, μπορεῖ νὰ θεωρηθεῖ τὸ ὑποκτά-
στατον τῆς διολογικῆς
πλευρᾶς τῆς Μητέρας του.

Εἶναι δὲ βέβαιον πὼς τίποτε δὲν
μπορεῖ νὰ προξενήσῃ σὲ τὴν
μεγαλύτερη βλάβην σ' ἕνα
παιδάκι στὴν μικρή του
ἡλικία ἀπὸ τὴν στέρησιν
τῆς Μητρικῆς ἀγάπης (2).

IV

Αἱ βλάβες ποὺ προξενήθηκαν εἰς τὴν ἐ-

1) Grace à un grand nombre de méde-
cins et de chercheurs qui se sont consa-
crés, chacun à leur côté à de multiples
observations, nous savons maintenant que
l'amour constitue un élément essentiel
de la «nourriture» de tout Jeune enfant
(Montagu, Αὐτόθι σελ. 163).

2) Il est certain que rien ne peut cau-
ser le plus grand préjudice à un enfant
en bas âge, que la privation de l'amour
maternel.

(Montagu, Αὐτόθι σελ. 163).

ξέλιξιν τῆς παιδικῆς ψυχῆς ἀπὸ τὴν στέρ-
ρησιν τῆς Μητρικῆς ἀγάπης, διεπιστώθη-
σαν ἀπὸ μίαν σειρὰν ἐρευνῶν, ποὺ ἤλθον
εἰς φῶς κατὰ τὴν τελευταίαν δεκαετίαν.

Ὅπως:

Ὁ Δρ Ρενέ Σπιτς προέβη εἰς τὴν Νέαν
Γόρκην εἰς τὸν ἐξῆς πρωτότυπον πειρα-
ματισμόν:

Ἐγκατέστησε σὲ δύο τελείως ὅμοια ἰ-
δρύματα, ὡς οἰκότροφα παιδιὰ τῆς αὐτῆς
ἡλικίας ποὺ διέφερον μεταξύ των μόνον
νὰ ἔχουν πρὸς τὸν ὁλοφύρομενον
τῆς στοργῆς, τὴν ὁποίαν
ἔδεδῃοντο.

Εἰς τὸ ἕνα δηλαδή ἴδρυμα τὰ οἰκότρο-
φα βρέφη ἐδέχοντο τὴν φροντίδα καὶ τὴν
περιποίησιν ἀπὸ τὴς ἰδίας τῆς
μητέρας τους, ἐνῶ ἀντιθέτως
στὸ ἕτερον ἴδρυμα ἐδέχοντο τὰ βρέφη τῆς
περιποίησεως ἀπὸ τὸ προσωπικὸν ἐνὸς νο-
σοκομείου, ἐπιφορτισθείσης ἐκαστῆς νοσο-
κόμου μὲ πρόσθετον ἐργασίαν καὶ οὐσῆς
ὑπευθύνου γιὰ 8—12 παιδάκια.

Τὰ ἀποτελέσματα ὑπῆρξαν καταπλη-
κτικὰ καὶ ὁ δείκτης τῆς καθημερινῆς ἀ-
ναπτύξεως τῶν βρεφῶν — φυσιολογικῆς
καὶ πνευματικῆς — τελείως διάφορος.

Τὰ παιδιά δηλαδή ποὺ ἐτύγχανον τῆς
Μητρικῆς στοργῆς παρουσίαζαν καθημε-
ρινῶς, ἀνύψωσιν ἀπὸ 101 καὶ ἄνω, καὶ
στὸ τέλος τοῦ πρώτου ἔτους ὁ δείκτης ἀνυ-
ψώθη σὲ 105.

Τῶν ἄλλων παιδιῶν μὲ τὴν νοσοκομεια-
κὴν περίθαλψιν ὁ δείκτης ἀπὸ 124 στὴν
ἀρχὴν τοῦ πρώτου ἔτους ἔδειχνε
72 καὶ στὸ τέλος τοῦ δευτέρου ἔτους 42.

Καὶ στηρίζοντας ὁ Δρ Σπιτς τὰ ἀπο-
τελέσματα τοῦ πειραματισμοῦ του παρατη-
ρεῖ ὅτι, τὰ παιδιά ποὺ ἔτυχαν περιθάλψε-
ως ἐκ μέρους τῶν νοσοκόμων ὑπέφερον ἀ-
πὸ μίαν ἑλλειψίν ολοκληρωμένης μορφῆς
στοργῆς καὶ συνέβη ὥστε νὰ μὴ μποροῦν
νὰ μιλοῦν, νὰ βαδίζουν καὶ νὰ τρώγουν
μόνα τους.

Συστηματικὲς δὲ παρατηρήσεις ἐπὶ μί-
αν πενταετίαν κατέδειξαν ὅτι ἐπὶ 239 παι-
διῶν ποὺ ἔτυχαν τῆς μητρικῆς στοργῆς,
οὐδεὶς θάνατος ἐσημειώθη,
ἐνῶ ἀντιθέτως στὴ δευτέρῃ περιπτώσει εἶ-
χον ἀποθάνει 37% ἐκ τῶν παιδιῶν.

Κατὰ ταῦτα:

Ἡ ἔλλειψις στοργῆς καὶ θωπείας μητρικῆς μ. π. ο. ρ. ε. ἵ. ν. ἄ. ἐ. π. ι. φ. ἑ. ρ. ε. ἵ. ν. ἄ. λ. η. θ. ι. ν. ὀ. ν. σταμάτημα στὴν σ. ω. μ. α. τ. ι. κ. ἡ. ν. καὶ ψ. υ. χ. ι. κ. ἡ. ν. ἐξέλιξιν τοῦ παιδιοῦ.

Βαρύτερες ὁμως —κατὰ τὰς παρατηρήσεις τοῦ Δρ Σπίτς καὶ τῆς ομάδος τῶν συνεργατῶν του — εἶναι οἱ βλάβες πού προσγίνονται γύρω ἀπὸ τὴν εξέλιξιν τῆς προσωπικότητος καὶ ἰ. δ. ἱ. ω. σ. τῆς σ. υ. μ. π. ε. ρ. ι. φ. ο. ρ. ἄ. σ. τοῦ ἀτόμου.

Ἡ ἐ. γ. κ. λ. η. μ. α. τ. ι. κ. ὁ. τ. η. ς., οἱ ν. ε. υ. ρ. ὡ. σ. ε. ι. ς., οἱ ψ. υ. χ. ὡ. σ. ε. ι. ς. καὶ ἡ ἄ. ν. τ. ι. κ. ο. ι. ν. ω. ν. ι. κ. ἡ. σ. υ. μ. π. ε. ρ. ι. φ. ο. ρ. ἄ. σ. τοῦ ἀτόμου — ἐπιλέγει ὁ Δρ Σπίτς — μποροῦν στίς περισσότερες περιπτώσεις νὰ ἐξηγηθοῦν ἀπὸ τὴν προγενεστέραν μορφήν τῆς ζωῆς τοῦ ἀτόμου, ἀπὸ τὴν περίοδον δηλαδὴ τῆς νηπιακῆς καὶ τῆς παιδικῆς τοῦ ἡλικίας, ἔαν ἔχει στερηθεῖ στοργῆς, ἀγάπης καὶ ἀσφαλείας ἡθικῆς.

Οἱ πραγματοποιηθεῖσες ἔρευνες εἰς τὸ διάστημα τῆς τελευταίας δεκαετίας ἄ. π. ἐ. δ. ε. ἵ. ξ. α. ν. π. λ. ἡ. ρ. ω. ς. τὴν ἀλήθειαν τῶν ἀνωτέρω περιπτώσεων γύρω ἀπὸ τὴς παντοειδῆς μορφῆς ψυχικῶν διαταραχῶν καὶ ἀντικοινωνικῆς συμπεριφορᾶς πληθῶς ἀτόμων.

Καὶ διὰ νὰ ὁλοκληρώσωμεν τὰς ὡς ἄνω ἀπόψεις καὶ μὲ παρατηρήσεις καὶ ἄλλων ἐπιστημόνων..

Υ

Οὕτω:

Ὁ Δρ Βάντερ σὲ κάποιο ἔργο του, πού τὸ τιτλοφορεῖ THE UNWANTED CHILD παρατηρεῖ ὅτι οἱ νευρώσεις τοῦ ἀτόμου ἐχρουν ὡς ἀπώτερον αἷτιον τὰς σχέσεις τοῦ παιδιοῦ πρὸς τὴν Μητέρα του, τὴν ὁποῖαν θεωρεῖ ὡς προβολὴν τοῦ Σύμπαντος, ἀναλόγως δὲ τῆς ἀγάπης πού ἔτυχε ἀπὸ τὴν Μητέρα του, παίρνει καὶ ἔναντι τοῦ περιβάλλοντος στάσιν ἐχθρικὴν ἢ φιλικήν.

Ἐὰν δηλαδὴ τὸ παιδί προικίστηκε ἀπὸ τὴν ἐποχὴν τῆς γεννήσεώς του μὲ τὴν στοργὴν τὴν Μητρικὴν, ἀναπτύσσεται ἁρμονικά καὶ μαθαίνει καὶ τὸ ἴδιο νὰ ἀγαπᾷ.

Ἀντιθέτως ὁμως ὅποιος στερήθηκε ἀγάπης, πῶς μπορεῖ νὰ δείξῃ καὶ αὐτὸς ἀγάπην;

Αὐτὴ ἡ κατηγορία τῶν παιδιῶν δὲν μπορεῖ κατὰ τὴν ἐνηλικίωσιν τῆς νὰ συμπεριφερθῇ κατὰ ἄλλον τρόπον, ἀλλὰ μὲ μίαν στάσιν ἐχθρικὴν ἔναντι τοῦ περιβάλλοντος.

Δείξατέ μου, ἐπιλέγει ὁ Δρ Βάντερ ἓνα ἄτομον ἐγκληματικόν, ἓνα νεαρὸν ἀπατεῶνα καὶ διαρρηκτὴν, ἓνα ψυχικῶς ἄρρωστον ἄτομον ἢ ἀδιάφορον ἀπλῶς ἢ μὲ βαθμὸν παγερᾶς ἀδιαφορίας ἢ ἄτομα γενικῶς μὲ ἀνωμάλους ἐκδηλώσεις πάσης μορφῆς, καὶ θὰ μπορῶ νὰ σᾶς πῶ πῶς στὸ βάθος τοῦ ψυχικοῦ τῶν κόσμου ὑπάρχουν σπέρματα ἐλλείψεων τῆς Μητρικῆς ἀγάπης κατὰ τὴν νηπιακὴν καὶ παιδικὴν τῶν ἡλικίαν.

Ἔτσι δὲ ἐξηγεῖται καὶ ἡ στάσις καὶ ἡ συμπεριφορὰ τῶν τοῦ νὰ θέλουν δηλαδὴ νὰ ἐκδικηθοῦν τὸ περιβάλλον πού τὰ ἐπρόδωσε, τὰ ἐγκατέλειψε, τὰ ἐστέρησε τῆς ἀνθρωπιάς.

Καὶ αὐτὸ συμβαίνει ὅχι μονάχα στὰ παιδιὰ καὶ στοὺς ἐφήβους, ἀλλὰ καὶ στὰ ἄτομα οἰασδήποτε ἡλικίας.

Συνεπῶς ἔναντι τῶν παιδιῶν μὲ ἐπιθετικὰς διαθέσεις ἐνδείκνυται καὶ ἐπιβάλλεται ὡς μέσον παιδαγωγικῆς θεραπείας ἡ υιοθέτησις ὅχι τῆς σκληρότητος ἀλλὰ τῆς στοργῆς.

Καὶ τερματίζων τὰς ὡς ἄνω ἀπόψεις τοῦ ὁ Δρ Βάντερ λέγει:

Ἡ ἀγάπη εἶναι μία δύναμις δημιουργικὴ, καὶ ἀποτελεῖ πηγὴν πλουτισμοῦ τόσο γιὰ ἐκεῖνον πού τὴν δέχεται, ὅσον καὶ γιὰ ἐκεῖνον πού τὴν δίδει. (1)

VI

Ἐτελειώσαμε...

Ἀναγνώστα καὶ Ἀναγνώστριά μου!

Τώρα μπορεῖς νὰ δικαιολογήσεις τί κρύβεται πίσω ἀπὸ τὸν τίτλον τοῦ ἄρθρου μας καὶ γιὰ τὸ τιτλοφορήσαμε ὅτι: «Ἡ Μητρικὴ ἀγάπη ἀποτελεῖ τὸ μοναδικὸ φάρμακον πρὸς πρόσληψιν ψυχικῶν ἀνωμαλιῶν».

Τώρα δηλαδὴ καταλαβαίνεις ὅτι δὲν εἶναι ἀρκετὸν Σὺ ὡς δάσκαλος ἢ ὡς δα-

1) L' amour possède un pauvoir créateur et constitue une source enrichissement, tant pour celui qui le recut que pour celui qui le donne.

(Montagu, Αὐτόθι: σελ. 166).

σκάλα, νὰ ἀγαπᾶς μὲν κατὰ Πεσταλότσειον τρόπον τὸ παιδί, ἀλλ' ὅταν παρατηρεῖς καὶ διαπιστώνεις ψυχικὰς ἀνωμαλίες καὶ θέλεις νὰ ὀρθῇ τὸ ἀπώτερον αἷτιον ἢ νὰ συμπληρώσῃς τὸ ψυχογραφικὸν δελτίον τῶν παιδιῶν τῆς τάξεώς Σου, ἔαν τηρεῖς τοιοῦτον, νὰ σταματᾷς τὴν ἔρευνάν του ἢ νὰ δίνῃς ἔλεγχον μὲ ἡλαττωμένην βαθμολογίαν ἢ μὲ διαγωγὴν ἐπίσης ἡλαττωμένην.

Παρίσταται συνεπῶς ἀνάγκη νὰ ἀναζητήσῃς μεταξὺ τῶν ἄλλων πολλῶν αἰτίων πού συντρέχουν γιὰ τὴν ἀνωμαλίαν τοῦ παιδιοῦ καὶ τὸν βαθμὸν ἢ τὴν μορφήν τῆς ἀγάπης πού δέχτηκε τὸ παιδί ἀπὸ τὸ οἰκογενειακὸν του περιβάλλον κατὰ τὴν νηπιακὴν καὶ παιδικὴν τοῦ ἡλικίαν.

Ἰδοὺ γιὰ τὴν δράδουα τῶν γονέων τῶν δ. παίων τὴν λειτουργίαν καὶ τὴν καθιέρωσιν εἰσεγγεῖται ἡ ἐξαίρετος Συνάδελφος Βασιλικὴ Πλέσσα μποροῦν μὲ τὰς συζητήσεις καὶ τὰς ἐκμυστηρεύσεις Γονέων νὰ μᾶς δώσουν πληροφορίας πολυτίμους καὶ ἔτσι νὰ ὑποβοηθήσουν τὸν δάσκαλον εἰς τὴν ἐπιτέλεσιν τῆς ἱερᾶς ἀποστολῆς τῆς διδασκαλικῆς πού ἱερουργεῖ.

Γύρω ἀπὸ τὰ ἐράδουα τῶν Γονέων μίαν συμβουλὴ πολύτιμον — ἐκτὸς τῶν ἄλλων μέσων πού θὰ ἐπινοήσῃ ὁ δάσκαλος — ἀποτελεῖ καὶ τὸ περιεχόμενον ἐνὸς μικροῦ βιβλίου τοῦ ἐξαίρετου Ἐπιθεωρητοῦ Βασιλείου Οἰκονομίδου, μὲ τὸν τίτλον του χαρακτηριστικόν:

«Σφάλματα ἀνατροφῆς τῶν παιδιῶν μας». (1949 σελίδες 112).

Εἶναι ἓνα βιβλιαράκι πού συνδυάζει βαθιεῖς ψυχολογικὰς καὶ παιδαγωγικὰς παρατηρήσεις, ντυμένες μὲ τάλαντον λογοτεχνικόν.

Ἰδοὺ ἓνα ἀπόσπασμα ἀπὸ ἓνα κεφάλαιον τὸ ὁποῖον ἐπιγράφει: «Μητέρα καὶ Νταντά» (Αὐτόθι: σελ. 78—81) καὶ τὸ ὁποῖον θὰ μποροῦσε ὁ δάσκαλος ἢ ἡ δασκάλα νὰ διαβάσῃ κατὰ τὰ ἐράδουα τῶν Γονέων — δεδομένου ὅτι τὸ βιβλιαράκι αὐτὸ ὁ ἐκλεκτὸς συνάδελφος Κος Οἰκονομίδης τὸ προώρῃς γιὰ τοὺς Γονεῖς. Ἄς ἀκούσουμε χαρακτηριστικὰς περικοπὰς:

«Μητέρα καὶ Νταντά»

Α'

«Τὸ ἀγοράκι πού τόσο ποθοῦσε τὸ ἔχεις

πιὰ τώρα πού ἔγινες Μητέρα. Ἦταν ὁλόξανθο σὰν τὸ ὄριμο στάχυ. Εἶναι ὅπως τὸ θέλησε, ὅπως τὸ πόθησε ἡ ψυχὴ σου.

Γιὰ κοίτα ἀλήθεια τὰ μαλλάκια του τὰ σγουρὰ πῶς εἶναι σὰν δαχτυλίδια;

Γιὰ κοίτα τὸ προσωπάκι του, πού εἶναι σὰν ἀγγελοῦδι;

Καὶ ὁμως...

Τώρα πού ὁ Θεὸς σοῦ τὸ χάρισε γιὰ τὴν δὲν θέλεις νὰ τὸ προσέξῃς;

Σὲ εἶδε χθὲς ἡ γειτονιά, σὲ εἶδε προχθὲς καὶ κάθε μέρα σὲ βλέπει νὰ φέρῃς τὸ ἀγγελοῦδι σου ὡς τὴν ἐξώπορτα καὶ νὰ τὸ ξεπορτίζῃς ὕστερα μὲ τὴν Νταντὰ τὴν Ραλλοῦ, νὰ τὸ ὀδηγήσῃ ἐκεῖνη στὸν κήπο.

Καὶ τὸ ἀγγελοῦδι σου, προτοῦ ἀκόμα νὰ στρίψουν τὴ γωνιά, γυρίζει καὶ σὲ φωνάζει:

Μαμά! Μαμά!

Δὲν νιώθεις σκίρτημα, ὅταν ἀκοῦς αὐτὴ τὴ φωνή;

Δὲν νιώθεις συγκίνησι γιὰ τὸν ἀποχωρισμό;

Δὲν καταλαβαίνεις πῶς τὸ παιδάκι σου θέλει νὰ εἶναι μὲ Σένα;

Δὲν σοῦ φαίνεται πῶς μὲ τὴν φωνούλα του σοῦ ζητάει καὶ σοῦ θυμίζει καθήκοντα πού ξεχνᾷς;

Β'

Ποῖος λόγος σὲ ἀναγκάζει νὰ παραδίδῃς τὸν θησαυρό σου σὲ ξένα χέρια;

Μπορεῖ νὰ εἶναι τὸ ἴδιο μὲ σένα ἡ Ραλλοῦ;

Μπορεῖ ποτέ ἡ Νταντὰ, ὅσο καλὴ κι' ἂν εἶναι, νὰ Σὲ ἀναπληρώσῃ;

Μπορεῖ τὴν Μητρικὴ στοργὴ νὰ τὴν ἀναπληρώσῃ ξένῃ στοργῇ;

Τὴ Μητέρα λοιπὸν εἶσαι Σὺ;

Τὴ προσφέρεις γιὰ τὴν ἀνατροφή του;

Μὲ ποιά μέσα προσπαθεῖς νὰ τὸ κάμεις καλὸν ἄνθρωπο;

Γ'

Μά... ἀκοῦει καὶ ἀπαντᾷ πειστωμένα:

— Ἀφοῦ ἔχει τὰ μέσα νὰ ζήσῃ, ὅπως θέλω, γιὰ τὴν νὰ βασανίζωμαι;

Ἀφοῦ ἔχω τὴν εὐχέρεια νὰ ἔχω Νταντὰ γιὰ ποῖο σκοπὸ νὰ τυραννέμαι;

Τὴ πειράζει, ἂν ἐμπιστεύωμαι τὸ παιδάκι μου στὴν Ραλλοῦ;

Πειράζει καὶ παραπειράζει, Κυρά Μου!

ΤΑ ΠΡΩΤΑ ΧΡΟΝΙΑ ΤΗΣ ΖΩΗΣ

(Συνέχεια από το προηγούμενο)

ΤΟΥ ΠΑΙΔΙΟΥ

Μπορεί να μιμηται σε ένα φύλλο χαρτιού μερικές γραμμές που έκανε κάποιος άλλος. "Αν η μητέρα του κάνει ένα θόρυβο μετακινώντας ένα κουτάλι στο φλυτζάνι, το μικρό των 12 μηνών θα προσπαθήσει να κάνει το ίδιο. "Αν τοποθετήσουν μπροστά του μια χρωματιστή κουλούρα κοκκάλινη που δεν μπορεί να τη φθάσει και τη συνδέσουν με μια κορδέλλα που μπορεί να τη φθάσει, θα τραβήξει τη κορδέλλα για να πάρει την κουλούρα. "Αν πάρουν ένα κύβο από αυτούς που παίζει και τον διπλώσουν σε ένα χαρτί πριν του τον ξαναδώσουν, θα βγάλει το χαρτί για να πάρει τον κύβο. Στην ηλικία αυτή ξέρει να πη μιά ή δυο

"Αν σκέπτεσαι έτσι, δεν σκέπτεσαι καλά.

"Η Μητέρα είναι αναγκαστικά στην ανατροφή του παιδιού της».

Βασίλειος Οικονομίδης

"Εάν ο Δρ Ρενέ Σπίτζ που πρόεθε στο άνωτέρω περιγραφέν πρωτότυπον πείραμα με παιδιά που ανατραφήκανε από τις Μητέρες τους με όλη την στοργή και την αγάπη και με παιδιά που ανατραφήκανε με επίβλεψιν νοσοκόμων — μακράν της Μητρικής στοργής — εάν ελάμβανε τονίζομε ο Δρ Ρενέ Σπίτζ γνώσιν του ως άνω παρατεθέντος αποσπάσματος γύρω από τα σφάλματα των Γονέων — όχι βεβαίως τα μοναδικά — θα συνέχαιρε και αυτός εγχαρδώς τον Κον Έπιθεωρητήν, όπως εκφράζει προς Αὐτὸν θά θερμὰ συγχαρητήρια καὶ ἡ ταπεινότης μας — συνιστά εἰς τοὺς συναδέλφους τὸ διβλιαράκι του ἀπὸ τὸ ὁποῖον θὰ μπορούσαν οἱ δάσκαλοι καὶ οἱ δασκάλες μας νὰ διαβάξουν ἐπίκαιρα τεμάχια στὰ θράδνα τῶν Γονέων, τὴν λειτουργίαν τῶν ὁποίων εἰσηγήθη ἡ ἐξαίρετος συνάδελφος Βασιλικὴ Πλέσσα μετὴν διακρίνουσαν τὴν διδασκαλικὴν τῆς ψυχῆν, παιδαγωγικότητα καὶ Πειστικότητα ἀγάπην πρὸς τὰ παιδιά που παιδαγωγεῖ.

Εὐριπίδης Σούρας
Παιδαγωγός

λέξεις «μπαμπά» καὶ «μαμά» καὶ καταλαβαίνει τὴν ἔννοια ἀπὸ πολλὰς ἄλλες. Ἀποδεικνύει ὅτι κάνει ὅ,τι τοῦ λένε, π.χ. νὰ κτυπήσῃ τὰ χέρια ἢ νὰ τὰ κρύψῃ. Ξέρει νὰ κάνῃ «ἀντίο» μετὸ χέρι, ἀκόμη καὶ νὰ τὸ πῇ. "Αν τοῦ πούν νὰ βάλῃ τὸν κύβο του σὲ ἕνα τασάκι τὸ κάνει χωρὶς νὰ εἶναι κανεὶς ὑποχρεωμένος νὰ τοῦ ὑποδείξῃ τὴ χειρονομία ποὺ πρέπει νὰ μιμηθῇ γιὰ νὰ τὸ κάνῃ. "Ἐνα παιδί δώδεκα μηνῶν μπορεῖ ἐπίσης νὰ κρατήσῃ ἕνα ποτήρι καὶ νὰ πιῇ, βοηθᾶ τὴ μητέρα του ὅταν τὸ ντύνῃ βάζοντας τὰ χέρια καὶ τὰ πόδια ὅπου πρέπει. Δὲν κάνει ὠρισμένα πράγματα ποὺ τοῦ ἀπαγορεύουν, π.χ. νὰ ἐγγίσῃ κάτι ποὺ εἶναι μπροστά του. "Αν κάνῃ κάτι ποὺ διασκεδάζει αὐτοὺς ποὺ τὸ βλέπουν καὶ ἂν καταφέρνῃ νὰ τοὺς κάνῃ νὰ γελάσουν, τὸ ξανακάνει γιὰ νὰ γελάσουν περισσότερο.

Στοὺς ἐπομένους μήνες, ἕνα παιδί 15 μηνῶν μπορεῖ νὰ περπατήσῃ καλὰ μόνο του. Καταφέρνει νὰ φτιάσῃ ἕναν πύργο μετὸ δυὸ πατώματα. "Αν ἔχῃ δυὸ κύβους στὸ χέρι καὶ τοῦ βάζουν ἄλλον ἕνα μπροστά του, ξέρει νὰ τὸν πιάσῃ καὶ νὰ τὸν κρατήσῃ, χωρὶς ν' ἀφήσῃ τοὺς ἄλλους δυὸ (ἂν εἶναι μικρότερο θ' ἀφήσῃ τὸν ἕνα ἀπὸ τοὺς δυὸ πρώτους γιὰ νὰ πιάσῃ τὸν τρίτο). Μπορεῖ νὰ πῇ περισσότερες λέξεις ἀπὸ τὸ μπαμπά καὶ μαμά, καὶ ἀρχίζει νὰ μιλάῃ μετὰ ἕνα λεκτικὸ ἐκφραστικὸ μετὰ συλλαβὰς ποὺ βγαίνουν ἀνακατεμένες ἀπὸ τὸ στόμα του, μετὰ ἕνα τόνο φωνῆς πολὺ ζωηρὸ καὶ μετὰ πολλὰς διακυμάνσεις σὰν νὰ ἔχῃ μιὰ συνδυάσει ζωηρὴ μετὰ κάποιον. Ἐξ ἄλλου ἕνα παιδί τῆς ηλικίας αὐτῆς ξέρει νὰ χρησιμοποιῇ ἕνα κουτάλι καὶ βοηθᾶ περισσότερο τὸ πρόσωπο ποὺ τὸ νύναι.

Σὲ ηλικία 18 μηνῶν μπορεῖ νὰ σκαφαλώσῃ σὲ μιὰ καρέκλα, ἀνεδραίνει σὲ σκαλιά ποὺ δὲν εἶναι πολὺ ψηλά. Μπορεῖ νὰ ρίξῃ μιὰ μπάλα σὲ ἕνα κουτί καὶ νὰ φτιάξῃ ἕναν πύργο μετὰ τρεῖς κύβους ἢ περισσότερους. Κατορθώνει νὰ πιάσῃ τέσσερες ἢ πέντε κύβους χωρὶς νὰ ἀφήσῃ αὐτοὺς ποὺ ἔχει καὶ ὅταν τοῦ τὸ ζητήσουν μπορεῖ νὰ βάλῃ ἕναν κύβο στὸ δίσκο ἢ σὲ ἕνα πιάτο ὅπως τοῦ δείχνουν. Μετὰ τὴ βοήθεια μιὰς κυμωλίας καὶ ἑνὸς μαυροπίνακα ἢ ἑνὸς χαρ-

τιοῦ καὶ μολυβιοῦ ζωγραφίζει μόνο του καὶ διασκεδάζει πολὺ μετὰ τὸ παιγνίδι αὐτό. "Ὅταν τὸ ρωτήσουν ποῦ εἶναι τὰ μάτια σου, τὰ μαλλιά σου, τὸ στόμα σου, τὰ δείχνει μετὰ τὸ δάκτυλο πράγμα τοῦ φανερώναι ὅτι ξέρει καλὰ τὴν ἔννοια τῶν λέξεων αὐτῶν. Τὴ στιγμή αὕτῃ τῆς ζωῆς του ἔχει 5 ἢ 6 λέξεις στὴ διάθεσίν του. Εὐχαριστεῖται σὲ μιὰ φανταστικὴ συνιδίωξη ἀπὸ ἀνακατεμένους ἤχους, λέξεις καὶ συλλαβὰς. Μπορεῖ νὰ φάῃ μόνο του. Γυρίζει τὰ φύλλα ἑνὸς βιβλίου γιὰ νὰ κυττάξῃ τὶς εἰκόνες του. Προσπαθεῖ νὰ φορέσῃ μόνο του τὰ παπούτσια του ἀλλὰ σπανίως τὸ πετυχαίνει. Μιμεῖται γελῶντας τὶς ἐκφραστικὰς χειρονομίας τῶν μεγάλων ποὺ παίζουν «κωμῶδια» καὶ αὐτὸ τὸ διασκεδάζει. Τὸ παιδί τῶν 21 μηνῶν μπορεῖ νὰ περπατή, μόνο του καὶ ἀκόμη νὰ τρέχῃ. Ξέρει νὰ περπατᾷ πρὸς τὰ πίσω καὶ πρὸς τὰ ἔμπροσ (ποὺ φανερώναι μεγάλη ἰσορροπία στὰ μέλη του). "Αν φτιάσῃ μετὰ τοὺς κύβους ἕνα πύργο καὶ μιὰ γέφυρα κοντὰ μᾶς κάνει νὰ καταλάβομε ὅτι βλέπει τὴ διαφορά μετὰ τῶν δύο, παρ' ὅλον ὅτι δὲν μπορεῖ νὰ μᾶς μιμηθῇ φτιάχνοντας τὴ γέφυρα. Γενικὰ μπορεῖ νὰ πῇ τὸ ὄνομα ὠρισμένων ἀντικειμένων καὶ κατορθώνει νὰ λήθῃ ἀπλὲς φράσεις ἀπὸ δυὸ λέξεις τὸ περισσότερο. Ἐπαναλαμβάνει συχνὰ κατὰ τὸν ἑαυτὸν οἱ ἄλλοι χωρὶς πάντοτε νὰ τὸ καταλαβαίνει ἐντελῶς. Ζητάει τὰ πράγματα ποὺ τοῦ χρειάζονται στὸ τραπέζι καὶ ἄλλου. Προσπαθεῖ νὰ σπρίψῃ τὸ πόμολο τῆς πόρτας καὶ τραβᾶ τὴν μητέρα του ἀπὸ τὸ φουστάνι ἢ τὴν πιάνει ἀπὸ τὸ χέρι γιὰ νὰ τῆς δείξῃ κάτι νὰ δῇ ἢ γιὰ νὰ τῆς δείξῃ κάτι ποὺ θέλει νὰ τοῦ δώσῃ. Ξέρει τώρα νὰ πᾶν ὅπου πρέπει καὶ νὰ ἀνταποκριθῇ στὶς ἀνάγκες του. Στοὺς 24 μήνες ξέρει πολλὰ ἀκόμη νὰ κάνῃ μετὰ ἐπιδειξιότητα μεγαλύτερη ἀπὸ πρὶν. Ξέρει νὰ φτιάξῃ πύργους μετὰ ἑξὶ πατώματα (ἢ ἑξὶ κύβους) χωρὶς δυσκολία. Βάζει τοὺς κύβους στὴ σειρά καὶ παριστάνουν τὸ τραῖνο. Τρέχει μετὰ εὐκολία.

"Αν τοῦ δώσουν ἕνα χαρτί καὶ τὸ διπλώσουν μπροστά του στὰ δύο ξέρει νὰ κάνῃ τὸ ἴδιο ἂν τοῦ πούν νὰ τὸ ἐπαναλάβῃ. "Αν τραβήξομε τότε μιὰ γραμμὴ κάθετῃ στὸ χαρτί μετὰ ἕνα μολύβι καὶ τοῦ πούμε νὰ κάνῃ κ' αὐτὸ τὸ ἴδιο τὸ πετυχαίνει χωρὶς δυσκολία. (Φαίνεται ὅτι οἱ ὀριζόντιες γραμμὲς εἶναι πρὸς δυσκόλιν ἀπὸ τὶς κάθετες). Ξέρει τώρα τὰ ὀνόματα τουλάχιστον τριῶν ἀντικειμένων γνωστῶν π.χ. ἕνα κλειδί, ἕνα ρολόγι, ἕνα νόμισμα καὶ τὰ δείχνει ὅταν τοῦ τὰ ὀνομάζουν, τουλάχιστον πέντε εἰκόνες κοινῶν ἀντικειμένων κλπ. Λέει περισσότερες μικρὰς φράσεις ἂν ἡ γλώσσα του ἐξελίσσεται κανονικὰ. Ἀκούει μετὰ εὐχαρίστηση

μικρὰς ἱστορίες, τοῦ ἀρέσει νὰ παίρνει μέρος σὲ μικρὰς παραστάσεις καὶ διηγεῖται ὅ,τι εἶδε. Τοῦ ἀρέσει νὰ παίζει μετὰ τὴν ἄμμο γαμίζοντας τὸν κουβὰ του γιὰ νὰ τὸν ἀδειάσῃ ἁμέσως. Μπορεῖ νὰ πετάξῃ τὸ τόπι καὶ νὰ τὸ ξαναπαίξῃ καὶ νὰ χρησιμοποιήσῃ τρίκυκλα ποδηλατάκι ἢ καροτσάκι. "Ὅταν εἶναι δυὸ χρόνων ξέρει νὰ ἱκανοποιήσῃ τὶς φυσικὰς τοῦ ἀνάγκες ὅπου πρέπει.

Αὐτὲς εἶναι οἱ γενικὰς γραμμὲς στὴν ἀνάπτυξιν ἑνὸς κανονικοῦ παιδιοῦ κατὰ τὸ δεύτερο ἔτος τῆς ηλικίας του. Ἀπὸ αὐτὰ τὰ δεδομένα θὰ προσπαθήσομε νὰ δώλομε πρακτικὰ ὑπεράσματα ποὺ θὰ μᾶς βοηθήσουν νὰ διαλέξομε τὰ παιγνίδια ποὺ πρέπει κατὰ τὴν ἡλικίαν τοῦ παιδιοῦ.

ΠΑΙΓΝΙΔΙΑ. Στὴν ἀρχὴ τοῦ δευτέρου ἔτους τὸ παιδί δὲν ἔχει ἀνάγκη ἀπὸ πολλὰ ἀληθινὰ ἀντικείμενα γιὰ νὰ διασκεδάσῃ τὰ μέλη τοῦ σώματός του ἢ τὸ στόμα του τοῦ φθάνουν καὶ βρίσκει ἐκεῖ εὐχαρίστηση. "Ὅταν ξυπνήσῃ περνᾶ τὴν ὥρα του λέγοντας «λά, λά,» νὰ κάνῃ κάθε εἶδος θόρυβο καὶ νὰ ἐπαναλαμβάνῃ τὶς λίγες λέξεις ποὺ ξέρει. Κουνάει τὰ χέρια του καὶ τὰ πόδια του καὶ προσπαθεῖ νὰ περπατήσῃ τοῦ ἀρέσει νὰ ἐξασκήται πιασμένο στὸ φουστάνι ἑνὸς μεγάλου ἢ νὰ κρατιέται σὲ μιὰ καρέκλα ποὺ τὴν σπρώχνει μπροστά του. Πολλὰ μικρὰ ὡστόσο προτιμοῦν ἀκόμη νὰ μπουσουλᾶν καὶ δὲν δοκιμάζουν νὰ περπατήσουν παρὰ μόνον ὅταν κάποιος μεγάλος σὲ μικρὴ ἀπόσταση ἀπ' αὐτὰ βρίσκει ἐκεῖ καὶ τοὺς ἀπλώνει τὸ χέρι γιὰ νὰ τὰ βοηθήσῃ. Ἐκεῖνο ποὺ τὰ εὐχαρίστη περιισσότερο εἶναι νὰ σπρώχνονται καὶ νὰ κάθονται ξεσπώντας σὲ γέλοιο μετὰ τὸ παιγνίδι αὐτό. Ἐπειτα ἀρχίζουν νὰ περπατοῦν μετὰ μικρὰ ἀσταθὴ βήματα καὶ τέλος τὰ βήματά τους γίνονται σταθερά, κανονικὰ καὶ ἰσορροπημένα. "Αν ἡ μητέρα καὶ ἡ νταντὰ εἶναι ἀπασχολημένες δὲν μποροῦν νὰ μὲνουν συνεχῶς μετὰ τὸ μωρό.

Δὲν μποροῦν ὁμως νὰ τὸ ἀφίνουν νὰ μπουσουλᾶει νὰ κινδυνεύῃ νὰ κτυπήσῃ ἢ νὰ κάνῃ καμμιὰ κουταμάρα. Τότε εἶναι ἡ ἐποχὴ νὰ καταφύγουν στὸ πάρκο ποὺ ἔχει κάγκελα στερεὰ, ἀλλὰ εἶναι ἀρκετὰ ἐλαφρὰ γιὰ νὰ μπόρῃ νὰ μεταφέρεται ἀπὸ τὸ ἕνα δωμάτιο στὸ ἄλλο ἢ ἀπὸ τὸ σπίτι στὸν κήπο, ὅταν ὁ καιρὸς εἶναι καλὸς καὶ λάμπει ὁ ἥλιος. "Αν βάλουν μιὰ κουβερτούλα στὸ πάτωμα τὸ μωρὸ θὰ ἔχῃ ἀσφάλεια καὶ θὰ μπόρῃ νὰ ξεπλύνῃ καὶ νὰ κτυπήσῃ τὰ πόδια του νὰ μπουσουλᾶ ἢ νὰ δοκιμάξῃ νὰ περπατήσῃ ὅπως τοῦ ἀρέσει.

"Ἐνα τέτοιο πάρκο εἶναι ἀρκετὰ ἀκριβό,

αλλά είναι σπέρμα και μπορεί κανείς να το χρησιμοποιήσει διαδοχικά για τα παιδιά της ίδιας οικογενείας ή να το πουλήσει εύκολα όταν δεν το χρειάζεται πιά. Τα άλλα παιγνίδια για τα παιδιά δύο χρόνων είναι τόσο απλά που δεν στοιχίζουν παρά ελάχιστα.

Το μικρό μέσο στο πάρκο του διασκεδάζει με το να πιάνεται στα κάγκελα και να κάθεται απότομα επαναλαμβάνοντας αυτές τις κινήσεις.

Έτσι άσκειται το σώμα του και τα χέρια του καθώς και τα όστα του που είναι ακόμη μαλακά. Κυττάζει μέσα από τα κάγκελα, προσπαθεί να περάσει το κεφάλι του και ν' απλώσει τα χέρια του για να πιάνει το σκύλο, το φίλο του, ή να χαϊδέψει τη γάτα που τρέβεται στα κάγκελα του πάρκου. Μπορεί κανείς να του δώσει τα καθίσματά του. Μπορεί να καθήσει σ' αυτό κι' αυτό θα είναι μια αλλαγή, υπό τον όρο ν' αφήσει τα παιγνίδια του στην κουβέρτα. Έπειτα, ενώ μεγαλώνει μπορούν να κάνουν από καιρού εις καιρόν μια αλλαγή στα παιγνίδια του.

Μπορούν να κρεμάσουν στο πάρκο του κορδέλλες χρωματιστές, ένα μικρό κουδουνάκι (κυρίως όταν είναι στον κήπο και ο ήχος του δεν είναι τόσο δυνατός ώστε να ενοχλή τους γείτονες) θα το ευχαριστήσει πολύ καθώς και ένας δίσκος σιδερένιος με ένα κουτάλι για να τον κτυπάει. Θα εκδηλώνει τη χαρά του για όλα αυτά βγάζοντας χαρούμενες φωνές που θα είναι ή έκφραση της δύναμής του. Δεν μπορούν να το αφήσουν να κάνει όλον αυτόν τον θόρυβο μέσα σε ένα δωμάτιο, γιατί θα μάς ενοχλή στα νεύρα αλλά έξω στον κήπο μπορούν να του το επιτρέψουν, πάντως κατά άραια διαστήματα, όταν αρχίσει να κουράζεται από τα άλλα παιγνίδια του. Ένα οποιοδήποτε κουτί θα το κάνει επίσης ευτυχισμένο π.χ. ένα χαρτόνιο κουτί παπουτσιών, ένα ζωηρόχρωμο κουτί που είχε τα πρωτοχρονιάτικα δώρα, ένα κουτί σιδερένιο σπρογγυλό με ένα σκέπασμα που μπορεί να το βγάλει και να το βάζει ή ένα μεγάλο κιβώτιο όπου μπορεί να βάζει όλων των ειδών τα πράγματα. "Αν το κιβώτιο είναι ξύλινο πρέπει να μην έχει άγκιθες, αν είναι σιδερένιο να μην έχει γωνίες ούτε κοφτερές άκρες (υπάρχουν κουτιά μπισκότων στρογγυλά που είναι ακίνδυνα). Τα χαρτόνια κουτιά να είναι στερεά ώστε να μην μπορεί να κόψει κομμάτια να τα βάλει στο στόμα του. Πάντως τα κουτιά είναι μια πηγή χαράς για το παιδί των 2 χρόνων.

Τού χρειάζονται επίσης αντικείμενα που είναι εύκολο να μπουν στα κουτιά που και

να βγούν χωρίς κόπο. Μερικοί ξύλινοι κύβοι διαφόρων μεγεθών, όχι όμως μικρότεροι των 5 εκατοστών, μερικά χονδρά χαλίκια από την ακρογιαλιά, μερικά στέρεα κοχύλια που δεν σπάζουν εύκολα. ("Όλα πρέπει να είναι αρκετά μεγάλα και αρκετά χονδρά, ώστε το παιδί να μην μπορεί να τα βάλει στο στόμα του και να τα καταπιεί. Τα παιδιά των δυο χρόνων ευχαριστούν να έχουν ένα κιβώτιο που το γεμίζουν με λευκή άμμο καθαρή ή με κίτρινη άμμο από την ακρογιαλιά. Τους άρσει να βλέπουν τους κόκκους της να γλιστρούν ανάμεσα στα δάκτυλά τους και να χάνουν ένα ξύλο μέσα, να την ανακατεύουν με ένα φτιαράκι ή ένα ξύλινο κουτάλι και να την βάζουν μέσα σε ένα κουβαδάκι και να τη χύνουν. Όλες οι κινήσεις που κάνουν έτσι διασκεδάζοντας δυναμώνουν τα χέρια και τα δάκτυλά τους και τους δίνουν ευκίνηση, ενώ επί πλέον τους προκαλούν ευχαρίστηση. Ένα ή δύο χρόνια αργότερα μπορούν να παίξουν με ξερά φασόλια που θα τα απασχολήσουν αρκετά, ενώ στην ηλικία των 2 ετών είναι επικίνδυνα γιατί θα τα βάλουν στο στόμα τους και μπορούν να τα καταπιούν. Ένα τόπι από καουτσούκ με άραια χρώματα ή ένα πάνινο τόπι ή μια κούκλα από καουτσούκ που φωνάζει όταν την πιέζουν είναι παιγνίδια που θα τα ευχαριστήσουν πολύ. Στο τέλος των 2 ετών το παιδί ευχαριστείται πολύ με μια σειρά από ξύλινους κρίκους που είναι περασμένοι σε ένα ξύλο χωμένο ὀρθιο στην άμμο ή σπερειωμένο σε άλλο υψοτήριγμα. Έπίσης μια συλλογή από κουτιά διαφόρων διαστάσεων που μπαίνουν το ένα μέσα στο άλλο θα το διασκεδάσουν πολύ.

Όσο για τα άλλα παιγνίδια, τις κούκλες και τα ζώα, πρέπει να διαλέγουμε αυτά που δεν έχουν τρίχες γιατί το μικρό όπωσδήποτε θα τα βάλει στο στόμα του θα τα γλύψει και τέλος μπορεί να καταπιεί τις τρίχες. Αυτά είναι ακριβά, αλλά δεν χρειάζεται ν' αγοράσει κανείς αυτά που κοστίζουν πολλά. Αυτά που φτιάχνει κανείς μόνος του στο σπίτι είναι αρκετά καλά και μπορούν να χρησιμοποιηθούν με τον ίδιο τρόπο. Είναι εύκολο να κάνει κανείς μια κούκλα, ένα λαγουδάκι ή μια γάτα με μια μαλακή φανέλλα παραγεμισμένη με κουρέλια και το μωρό θα ικανοποιηθεί το ίδιο, όσο και με μια κούκλα ή ένα ζωάκι αγορασμένο από τα μαγαζιά. Μπορεί κανείς να φτιάσει εύκολα μια κούκλα απλή με ένα κομμάτι χρωματιστή φανέλλα. Τη σφίγγουν στο επάνω μέρος για να σχηματίσουν λαιμό, στη μέση για να κάνουν τη μέση, στα πλάγια για τα χέρια και κάτω για τα πόδια.

Τέλος ράβουν δύο χάντρες για να παραστήσουν τα μάτια, ζωγραφίζουν ένα στόμα και το παιγνίδι ετελείωσε. Ένα άλλο παιγνίδι που ευχαριστεί τα μικρά του ένοχ έτους, των δύο, ακόμη και των τριών, είναι ένας χρωματιστός σάκκος από κρετόν για να βάζουν τους θησαυρούς τους. "Ας μην ξεχνάμε και τα παιγνίδια που πλέουν στο νερό του μπάνιου. Μια λαστιχένια κούκλα, μια πάπια, ένα ψάρι. Αυτά είναι πολύ φθηνά ακόμη κι' αυτά που έχουν στερεά χρώματα, πράγμα που έχει μεγάλη σημασία γιατί το παιδί ασφαλώς θα δοκιμάσει να τα βυζάξει το καλοκαίρι τις ζεστές ημέρες δεν υπάρχει άλλο παιγνίδι από ένα μεγάλο κουβά με νερό, όπου θα ρίχνει το παιδί τα παιγνίδια του και το νερό θα πετιέται, θα βάζει τα ζωάκια του να πλέουν ή θα παίρνει το νερό με ένα μεταλλικό τάσι να το αδειάζει στο χώμα. Φυσικά πρέπει να φοράει αδιάβροχο πανελόνκι και λαστιχένια παπούτσια γιατί δεν θα παραλείψει να καθήσει επάνω εκεί που έχυσε τα νερά. Άλλα ή χαρά του είναι τόσο μεγάλη όταν καταβρέχει τα γύρω πετώντας τα νερά, ώστε θα καταλάβει κανείς ότι δεν υπάρχει καλλίτερο παιγνίδι που να εξάπτη τόσο το ενδιαφέρον του και την ευθυμία του και να το ικανοποιήσει τόσο. Μόνον πρέπει να το προσέχει κανείς να μην κρυώσει. Ένα μεγάλο μαξιλάρι επίσης για να γονατίζει θα το κάνει μεγάλη ευχαρίστηση. Στο τέλος του δεύτερου έτους μπορούν να του δώσουν δύο ή τρία, διαφόρων μεγεθών. Τα τοποθετεί σαν σκαλοπάτια και δοκιμάζει να πηδήσει επάνω τους να σκαρφαλώσει και να ξανακατέβει επαναλαμβάνοντας το παιγνίδι αυτό πολλές φορές.

Φυσικά δεν είναι ανάγκη να του δώσει κανείς όλα αυτά συγχρόνως. Στην αρχή του δεύτερου έτους είναι αρκετές οι κοκκάινες μπάλες και ένα κουτί. Όταν πλησιάζουν τα γενέθλιά του του δεύτερου έτους προς το τρίτο μπορεί κανείς να του δίνει και άλλα σιγά σιγά. Το παιδί κουράζεται να παίξει για πολύ καιρό με τα ίδια πράγματα ακριβώς όπως εμείς, ενώ όταν έχει κάποια ποικιλία παιγνιδιών ευχαριστείται, ενώ συγχρόνως αυξάνει τις γνώσεις του.

Το παιδί άσκειται μόνο το υ. Οι κινήσεις που κάνει το παιδί παίζοντας με όλα αυτά τα πράγματα συντελούν στην ανάπτυξη των μυών των χεριών του, των ποδιών του και των δακτύλων του και του δίνουν την ασφάλεια που έχει ανάγκη. Το παιγνίδι με το νερό που χύνει και με την προσπάθεια να μεταφέρει το κου-

βαδάκι του γεμάτο χωρίς να το αναποδογυρίσει το διασκεδάζει πολύ, αρκεί να του δείξουν πώς να το κάνει — αυτό το παιγνίδι θα το βοηθήσει να πιάνει το φλιτζάνι του μόνο του, να πίνει το γάλα του στο τραπέζι χωρίς να χύνει σταγόνα. Το παιγνίδι με το κουτάλι και την άμμο θα του μάθει να χρησιμοποιήσει το κουτάλι του και να τρώει μόνο του. Όταν φθάσει τους 15 μήνες είναι δεδομένο ότι θα μπορεί να τρώει μόνο του με το κουτάλι του όταν παίρνει το γεύμα του στο τραπέζι μαζί με την οικογένεια. "Αν επιμένει να δοκιμάσει μην το εμποδίζετε. Στην αρχή θα χύσει μερικές κουταλιές ή σταγόνες από το φαί του, αλλά δεν μπορεί να μάθει αν δεν δοκιμάσει. "Αν ξέρουμε να το διευθύνουμε θα μάθει πολύ γρήγορα.

Δεν πρέπει να μαλλώνουμε, να μην κάνουμε ιστορίες αν χύσει λίγο φαγητό και είναι προτιμώτερο να μην του κρατούμε το χέρι όταν δοκιμάζει να φάει μόνο του. Τα παιδιά αντιπαθούν αυτήν την επέμβαση και γίνονται συχνά κατακόκκινα από το θυμό τους όταν τους κρατούν το χέρι τη στιγμή που δοκιμάζουν να φάνε μόνο τους με το κουτάλι. Όταν είναι έτσι θυμωμένα δεν υπάρχει τρόπος να τους μάθουμε τίποτα.

Πρέπει ν' αφήνουμε το παιδί να πάρει μια κουταλιά να του δώσουμε τη δεύτερη και ούτω καθ' εξής, διαδοχικά έως ότου μάθει όσο το δυνατόν καλύτερα. Δοκιμάστε έτσι και ε-παινεστε το παιδί όταν πετυχαίνει. Αυτό αξίζει περισσότερο από το μάλλωμα. Όταν γίνει 19 ή 20 μηνών υπό τον όρο, φυσικά, να του επιτρέπουμε να δοκιμάζει βοηθώντας το και κυρίως ενθαρρύνοντάς το, στο τέλος ασφαλώς θα μάθει να τρώει μόνο του.

Η εκλογή του κουταλιού και του πιάτου του έχει μεγάλη σημασία. Δεν πρέπει να του δίνουμε πολύ ρηχό πιάτο γιατί θα κουράζεται πολύ να πιάνει το φαί του με το κουτάλι. Ένα βαθύ πιάτο ή ένα μπώλ είναι προτιμώτερο. Επίσης το κουτάλι να είναι μικρό για να μη βάζει μεγάλες μπουκιές στο στόμα του να είναι όμως αρκετά βαθύ για να το φέρνει εύκολα στο στόμα του. Το φλιτζάνι του να είναι μικρό, με μεγάλο χερούλι για να μπορεί να το πιάνει εύκολα και να το κρατάει σταθερά. Τη στιγμή που θα το πάρει μόνο του να πει πρέπει να του ρίχνουμε λίγο υγρό μέσα. "Αν βάλουμε το μπώλ το πιάτο και το κουτάλι του παιδιού σε ένα δίσκο μεταλλικό, αν βάλουμε την καρέκλα του στο κανονικό ύψος και στην κανονική απόσταση από το τραπέζι, είναι εύκολο να καθαρίσουμε

με τους λεκέδες που θα κάνη μαθαίνοντας να είναι ανεξάρτητο.

Στά δυο χρόνια το παιδί μόλις κατορθώνει να ντύνεται μόνο του, αλλά όταν βοηθούν, όταν το ενθαρρύνουν αρχίζει να δείχνει την επιθυμία να βοηθή τα πρόσωπα που το ντύνουν βάζοντας τα χέρια του στα μανίκια παίρνοντας τις κάλτσες του για να του τις φορέσουν κλπ. "Αν κάνουμε όλη τη δουλειά μόνοι μας χωρίς να προσπαθούμε να το οδηγήσουμε να κάνει μόνο του κάτι ασφαλώς θα το ντύσουμε και θα το γδύσουμε γρηγορώτερα. "Αλλά αυτό θα έχει λιγώτερο ενδιαφέρον, και θα χάσουμε την ευκαιρία να του μάθουν να είναι ανεξάρτητο όταν θα φθάσει στην κατάλληλη ηλικία. Πρέπει ν' αφήνουμε να μάς βοηθά όσο το δυνατό περισσότερο και να μην το εμποδίζουμε καθόλου. "Όταν το πλένουμε π.χ. ευχαριστείται να τρίβει τα χέρια του με το σαπούνι και να τα βουτάει στη σαπουνάδα. Πολλά παιδιά 20 ή 22 μηνών κατορθώνουν να πλένουν μόνο τους τα χέρια τους και να τα σκουπίζουν χωρίς να είμαστε υποχρεωμένοι να τα βοηθάμε, πράγμα που τα ευχαριστεί εξαιρετικά.

"Αν οι μεγάλοι θυσίαζαν λίγο περισσότερο καιρό για να ενθαρρύνουν τις προσπάθειές τους, στην αρχή, και είχαν την υπομονή ν' αφήνουν το παιδί να τα βγάλει πέρα μόνο του θα έκερδιζαν άργότερα καιρό και θα απέφευγαν πολλούς θυμούς περιπτούς, με το να το φροντίζουν και ν' απασχολούν μαζί του.

Κάνοντάς το αυτό θα δάλουν τις βάσεις της ανεξαρτησίας του παιδιού που θα είναι απόλυτη και όριστική και θα τη δούν να σταθεροποιείται όσο μεγαλώνει από χρόνο σε χρόνο. "Από όλα αυτά βγαίνει το συμπέρασμα ότι το ανησυχαστικό ερώτημα που απασχολούσε τη νεαρή μητέρα, σχετικά με την επιθυμία της κόρης της να τρώει μόνη της, βρίσκει την απάντηση στο γεγονός ότι η μέση ηλικία όπου τα παιδιά μπορούν να χρησιμοποιήσουν κατά κάποιον τρόπο το κουτάλι τους για να φάνε είναι 18 μηνών. "Επομένως οι προσπάθειες που έκανε το παιδί για να το καταφέρει ήταν κανονικές. "Ηταν επίσης ένδειξη καλής υγείας. "Όταν κρατάει κανείς το παιδί σε μια αυστηρή εξάρτηση, εμποδίζει την ανάπτυξη του. "Όταν του φέρεται κανείς σαν να είναι μωρό ανυπάκουο, επειδή το ένστικτό του του υπαγόρευσε να απλώσει το χέρι του να πιάσει το κουτάλι και να κλάμει όταν το εμποδίσαν, είναι σαν να παραγνωρίζεις τις ήθικες αξίες και παρα-

βαίνει τους κανόνες που αφορούν την αγωγή των παιδιών.

Τό πα ι δ ι α π ο υ έ χ ο υ ν π ρ ό ω ρ η ά ν ά π τ υ ξ η. "Η ίδια μητέρα προκάλεσε ένα άλλο ζήτημα το ίδιο ενδιαφέρον με τη μελέτη των κανόνων της ανάπτυξεως. "Η μητέρα αυτή είχε το φόβο ότι το παιδί της είχε πρόωρη ανάπτυξη. "Ηταν της γνώμης ότι η πρόωρη ανάπτυξη δεν είναι ευχάριστη για τα παιδιά. "Ωρισμένοι γονείς έχουν ακόμη την ιδέα ότι τα παιδιά με την πρόωρη ανάπτυξη «υποφέρουν από εξαιρετική νευρική κατάσταση και μια υπερβολική ευαισθησία» και ότι πρέπει να τα συγκρατούν και να τα εμποδίζουν να προοδεύουν πολύ. Είναι αλήθεια ότι η τάση αυτή να «συγκρατούν» το παιδί στο σπίτι και το σχολείο δεν είναι αποτελεσματική παρά μόνον το ενοχλεί και το κάνει κακό και ανυπάκουο.

Αυτή η ιδέα υφίσταται ακόμη. Είναι κατάλειπο της μακρινής εποχής όπου οι μέθοδοι που χρησιμοποιούσαν για την ανατροφή των παιδιών ήταν πολύ διαφορετικές απ' αυτές που εφαρμόζονται σήμερα σχεδόν παντού. Είναι κατάλειπο της εποχής όπου εγγίμμιζαν το μυαλό των παιδιών με απλά γεγονότα ακολουθώντας μεθόδους που ήταν αντίθετοι με τις επιθυμίες τους και γενικά με τη φύση τους. "Όταν έδιδασκαν στα παιδιά, όλων των ειδών τα λαμβασμένα θέματα και πλήθος από ανακρίβειες, με μεθόδους που χαρακτηρίστηκαν εσφαλμένες π.χ. το κέντημα, την ανάγνωση, τη γραφή, όταν έβαζαν στη διάθεσή τους ένα υλικό της «τελευταίας λέξεως» όταν τα εφόρτωναν στη γραμματική και την αριθμητική, με άμετρες λεπτομέρειες χωρίς σημασία, τότε τα παιδιά που προόδευαν γρήγορα, πραγματικά κινδύνευαν από την υπερένταση των νευρών που ωφείλετο στην υπερκόπωση, δεδομένου ότι δεν κατόρθωναν να πετύχουν παρά μόνον υπό το κράτος του φόβου και με το ξύλο και η επιθυμία τους να πετύχουν, απαιτούσε μια νευρική υπερένταση τόσο μεγάλη που με δυσκολία κατόρθωναν να την υπαμείνουν.

Σήμερα είναι τελείως διαφορετικά. Οι μέθοδοι και οι σύγχρονες συνθήκες είναι πολύ περισσότερο προσαρμοσμένες στην κανονική ανάπτυξη του παιδιού και συμβαδίζουν με τα ενδιαφέροντά του.

"Αν προσφέρουμε στο παιδί με γενναίο-δωρία την ευκαιρία να παίξει με την ανθεσή του, αν μπορέσει χωρίς αντίδραση να γυμνάσει το σώμα του, αν το αφήνουμε να χρησιμοποιήσει τα χέρια του και δεν του στερού-

με την ευχαρίστηση να κάνει πράγματα που του αρέσουν, αν το ενθαρρύνουμε δείχνοντάς του συμπάθεια και κατανόηση, στο ενδιαφέρον που έχει για τον κόσμο που το περιβάλλει, αν το αφήνουμε ελεύθερο να ενεργήσει σύμφωνα με τη δική του θέληση στο παιχνίδι του «να προσποιηθεί» και αν προσπαθήσουμε να καταλάβουμε τους αυταματισμούς του, τότε θα συντελέσουμε στη φυσική και διανοητική του πρόοδο και θα τις αντιμετωπίσουμε με χαρά γιατί αυτά είναι σημεία υγείας και πνευματικής δραστηριότητας. "Αν η πρόωρη ανάπτυξη του είναι αυθόρμητη και δεν είναι αποτέλεσμα μιας καταπίεσης, πρέπει να παραδεχθούμε ότι είναι από τα πιο ικανοποιητικά γεγονότα, γιατί αυτό σημαίνει ότι το παιδί έχει μια έξυπνάδα μεγαλύτερη από τον μέσον όρο.

Η π ν ε υ μ α τ ι κ ή ή λ ι κ ι α. Αυτό που μάς έβοήθησε να καταλάβουμε το ζήτημα της πρόωρης ανάπτυξεως στα παιδιά, η αντίθετος την καθυστέρησή τους και την πνευματική τους κωρότητα, είναι η εξέταση και η μελέτη των κανόνων της πνευματικής τους ανάπτυξης. Είναι αλήθεια ότι το πρόβλημα των καθυστερημένων μαθητών και η μελέτη των πιθανών αιτίων του, ήταν η αφορμή που ώδηγησε τον Μπινέ και άλλους ειδικούς να κάνουν τις έρευνές τους στον βορρά της πνευματικής ανάπτυξεως των παιδιών και να εξετάσουν τους τρόπους που πραγματοποιείται στις διαδοχικές περιόδους της ηλικίας τους. Οι εργασίες του Μπινετών ώδηγησαν στη θεωρία της «πνευματικής ηλικίας» δηλαδή της ηλικίας στην οποία φθάνει η διάνοηση του παιδιού, που συγκρίνεται με την κανονική πνευματική ηλικία των παιδιών κατά μέσον όρο, κατά το διάστημα κάθε έτους της χρονολογικής ηλικίας τους. "Αν ένα παιδί πέντε χρόνων ξέρει να κάνει όλα όσα ένα παιδί μετρίων ικανοτήτων μπορεί να κάνει, η πνευματική του ηλικία είναι πέντε χρόνων. "Αλλά αν είναι ένα παιδί πολύ έξυπνο, θα κατορθώνει πιθανώς να κάνει ότι μπορεί να κάνει ένα παιδί μετρίων ικανοτήτων σε ηλικία 7 ετών. Τότε μπορούμε να πούμε ότι η πνευματική του ηλικία είναι 7 χρόνια. "Αν αντίθετως δεν μπορεί να κάνει παρά μόνον ότι ξέρει να κάνει ένα παιδί τεσσάρων χρόνων, η πνευματική ηλικία θα είναι τεσσάρων χρόνων αδιάφορο αν η πραγματική του ηλικία είναι πέντε χρόνων.

Ο Γκέζελλ έφάρμοσε αυτόν τον κανόνα και στα βρέφη και στα μικρά παιδιά που έμελε-τησε και έκανε παρατηρήσεις. "Αφού βρήκε τον μέσο όρο των φυσικών και πνευματικών

ικανοτήτων των παιδιών σε διαφορετικές περιόδους: 2 μηνών, 6 μηνών, 1 έτους, δύο ετών κλπ. κατόρθωσε να συγκρίνει το πνευματικό επίπεδο οποιουδήποτε παιδιού με ούς καθιερωμένους κανόνες και να εκφράσει έτσι την ανάπτυξη του παιδιού με τους όρους της πνευματικής του ηλικίας. "Ετσι ένα παιδί εξαιρετικά έξυπνο, ένα παιδί με πρόωρη ανάπτυξη ηλικίας 2 ετών μπορεί να φέρεται σαν ένα κανονικό παιδί που είναι 2 1/2 ετών και από το άλλο μέρος ένα καθυστερημένο παιδί ηλικίας 2 1/2 ετών δεν έχει πιθανώς παρά μια πνευματική ηλικία 21 μηνών ή ακόμη λιγώτερο 18 μηνών.

Μια από τις πρώτες διαπιστώσεις που έκανε μελετώντας την ανάπτυξη του παιδιού με τον τρόπο αυτό, είναι ότι δεν υπάρχει απαραίτητως σχέση μεταξύ της «πρόωρης ανάπτυξης» και της νευρικότητας. Μερικά παιδιά έχουν χαρακτήρα νευρικό, αλλά αυτό δεν οφείλεται στην έξυπνάδα τους. "Αλλά με μέτρια έξυπνάδα η καλύτερη από τη μέτρια έχουν μια εξαιρετική νευρική κατάσταση, μια υπερβολική ευαισθησία και πολλά παιδιά εξαιρετικά έξυπνα είναι ήρεμα και έχουν θαυμάσια υγεία. "Η νευρική κατάσταση εξαρτάται από άλλες συνθήκες, όπως είναι η εσωτερική και συναισθηματική ζωή του παιδιού ή η εξωτερική ζωή του, ή ζωή του περιβάλλοντός του ή και τα δυο μαζί.

Κ λ η ρ ο ν ο μ ι κ ό τ η τ α κ α ι ά γ ω γ ή. "Ενα άλλο συμπέρασμα αρκετά σημαντικό από την έρευνα και τις μελέτες σχετικά με την πνευματική ανάπτυξη του παιδιού είναι το ακόλουθο: Είναι φανερό το ότι το επίπεδο των γενικών ικανοτήτων του εκδηλώνεται κατά τα πρώτα χρόνια της παιδικής ηλικίας θα μείνει το ίδιο σε όλα τα χρόνια που θα ακολουθήσουν. Λέγοντας αυτό κάνουμε μια διάκριση μεταξύ των εμφύτων ικανοτήτων του παιδιού και της πραγματικής χρήσης που κάνουν των δώρων αυτών στην αγωγή στην οποία τα υποβάλλουν. Φαίνεται ότι η έξυπνάδα μας γεννιέται σε μας μαζί με τη γέννησή μας. Δεν την αποκτούμε, αλλά η χρήση που κάνουμε επηρεάζεται και κανονίζεται κυρίως από την αγωγή που μας δίνουν. Αυτό δεν σημαίνει ότι ένα μικρό παιδί δεν θα κατορθώσει ν' ανεβάσει το επίπεδο των πνευματικών του ικανοτήτων, να κάνει προόδους μιλώντας και χρησιμοποιώντας τα χέρια του. Μπορεί άλλοτε να είναι ψηλό το επίπεδο και άλλοτε χαμηλό. Μπορεί να είναι άργα στην αρχή και κατόπιν να γίνεται πιο ταχύ ή αντίθετως ν' αρχίζει πολύ καλά και έπειτα να πάρει βραδυ ρυθμό ή ανάπτυξη

Ο ΔΙΔΑΣΚΑΛΟΣ ΣΤΥΛΟΒΑΤΗΣ ΤΟΥ ΕΘΝΟΥΣ

Τοῦ κ. ΧΡΥΣ. ΖΗΣΗ

«Όλοι ὁμολογοῦν ὅτι ὁ διδάσκαλος ἐπιτελεῖ ἔργον βασικῆς σημασίας, ἔργον ὑψηλόν, μέγα καὶ ἀπροσδιόριστον ἀξίας, ἔργον τὸ ὁποῖον ἀκτινοβολεῖ εἰς ὅλον τὸν Ἑλληνικὸν Λαὸν καὶ σελαγίζει κάθε ἑλληνικὴ γωνία ἀπὸ τὸν Αἴμον μέχρι τῆς Κύπρου, ἀπὸ τὰ σμαραγδένια νησιά τοῦ Ἰονίου πελάγους μέχρι τὴν μαργαριταρένιαν νυφούλαν τοῦ Αἰγαίου καὶ ἔξω τοῦ ἑλληνικοῦ χώρου.

Ὁ νοῦς ἱλιγγιά καὶ ἀδυνατεῖ νὰ συλλάβῃ τὸ μέγεθος τῆς ἀξίας τοῦ ἔργου τοῦ διδασκάλου, τοῦ συμπεριφερομένου τῶν ψυχῶν, τοῦ συνεχιζομένου τοῦ ἔργου τοῦ Θεοῦ! Καὶ ἀλήθεια τί ὕμνους νὰ ψάλλῃ κανεὶς ὅταν ἡ φωνὴ τοῦ μεγάλου Γερμανοῦ Μπίσμαρκ διαβεβαιώνει τὸν Γερμανικὸν Λαὸν «ὅτι τὸ μεγαλεῖον καὶ ἡ νίκη τῆς Γερμανίας καὶ τῶν Γάλλων, τὸ 1870, ὀφείλεται εἰς τοὺς διδασκάλους»; Καὶ γενικώτερον: Ἐσκέφθη κανεὶς ποίαν μορφήν

τῆς συμπεριφορᾶς του, εἴτε σὲ μιὰ εἰδικὴ καὶ ὀρισμένη ἀπασχόληση, εἴτε στὸ σύνολο τῶν ἐνεργειῶν του.

Ὅταν λέμε ὅτι δὲν θὰ τροποποιήσῃ τὸ γενικὸ καὶ συνειθισμένον ἐπίπεδο τῶν ἱκανοτήτων του γιὰ νὰ τὸ κάνουμε νὰ φθάσῃ σὲ ἓνα ὀρισμένο βαθμὸ, ἐννοοῦμε τὸ γενικὸ ἐπίπεδο τῶν ἱκανοτήτων του ποὺ ὑποδεικνύεται ἀπὸ τὰ συνδυασμένα ἀποτελέσματα τῆς γενικῆς του συμπεριφορᾶς σὲ ὁποιαδήποτε δεδομένη ἡλικία. Καὶ οἱ μελέτες καὶ οἱ παρατηρήσεις ποὺ ἔγιναν ἀπὸ τὸν Γκέζελ καὶ ἄλλους εἰδικούς, ποὺ συμπάθουν τὰ τέσπ, δὲν κατάρθωσαν ἕως σήμερα νὰ φθάσουν σὲ ἀπολύτως βέβαια συμπεράσματα, ὅσον ἀφορᾷ τὰ νήπια ἢ τὰ πολὺ μικρὰ παιδιά, ἐνῶ τὰ ἀποτελέσματα ποὺ προέκυψαν ἀπὸ τὰ τέσπ τοῦ Μπινὲ ποὺ ἐμελέτησε τὰ παιδιά ἡλικίας 5 ἐτῶν εἶναι πολὺ πιὸ πειστικά. Ἴσως νὰ φθάσῃ ἡ στιγμή ποὺ θὰ μπορῇ κανεὶς νὰ κάνει διάγνωση παραβάλλοντες τὰ μωρὰ μὲ τὰ πολὺ μικρὰ παιδιά τόσο καλὰ ὅπως κάνουν σήμερα μὲ τὰ παιδιά τῶν 8 ἢ 10 ἐτῶν ἀλλὰ ἡ στιγμή δὲν ἦλθε ἀκόμη

SUZAN ISAACS

Μετάφρασις Ἑμμης Πάση - Γκάρν

θὰ εἶχεν ἡ ἀνθρώπινη κοινωνία ἐὰν ἔλειπε τὸ τηλαυγὲς καὶ ἀνέσπερον φῶς, ποὺ λέγεται διδάσκαλος; Φρίκη καὶ ἀπελπισία σφίγγουν τὴν καρδιά κάθε ἀνθρώπου ἐπὶ τῇ σκέψει τῆς πραγματώσεώς ποτε μιᾶς τοιαύτης συμφορᾶς. Γιατί ἄραγε; Ἀπλούστατα, γιατί ὁ διδάσκαλος εἶναι ὁ φωτεινὸς φάρος, ποὺ φωτίζει ὅλους, εἶναι ὁ σταθερὸς ὁδηγός, ποὺ δείχνει εἰς ὅλους τὸν δρόμον τῆς τιμῆς καὶ τῆς ἀρετῆς, τὸν δρόμον τοῦ καθήκοντος καὶ τοῦ ἀνθρωπίνου προορισμοῦ, τὸν δρόμον πρὸς τὴν πρόσδον καὶ τὸν πολιτισμόν, τὸν δρόμον πρὸς τὴν νίκην. Ὁ διδάσκαλος εἶναι ἡ τεραστία δύναμις, ἡ ἀκένωτος Κασταλλία πηγὴ, στὰ νάματα τῆς ὁποίας λούζεται ὁ κληρονόμος τὸ ἔθνος καὶ ἀπὸ ὅπου θὰ ἀναπηδήσουν οἱ φωτεινοὶ πολιτικοί, οἱ θαρραλεοὶ στρατιωτικοί, οἱ ὀξυδερκεῖς σκαπανεῖς τῆς Θέμιδος, οἱ γίγαντες τοῦ καλὰμου, οἱ ὑψηλότροποι τοῦ πνεύματος, οἱ ἀναμορφωταὶ τῆς Κοινωνίας. Ἀποτελεῖ ὁ διδάσκαλος, καὶ γενικώτερον ἡ Παιδεία, τὸν πλέον σοβαρὸν παράγοντα τῆς εὐδαιμονοῦσης Πολιτείας κατὰ τὴν εὐστοχὸν φράσιν τοῦ πανεπιστήμονος Ἀριστοτέλους. Εἶναι ἡ βασικὴ καὶ ἡ πλέον ἀπαραίτητος προϋπόθεσις τῆς προόδου, τοῦ πολιτισμοῦ καὶ τῆς εὐημερίας. Καὶ πολὺ δίκαια ἔρωτᾷ ὁ μεγαλόστομος Ἑθνικός μας ποιητὴς Κ. Παλαμᾶς: «Ποῖα ἀπὸ τὴν ἀνθρώπιναν μοῖραν, ποὺ ὑφαίνουν τὴν τύχην τῶν ἀνθρώπων, μπορεῖ νὰ ὀρθώσῃ μπροστὰ στὴν Παιδεία καὶ στὸν ἱερωγὸν αὐτῆς τὸ ἀνάστημά της;».

Κατὰ κοινὴν ὁμολογίαν ὁ διδάσκαλος ἀποτελεῖ τὸν ἀκρογωνιαίον λίθον τοῦ Ἑθνικοῦ καὶ Κοινωνικοῦ Οἰκοδομήματος. Εἶναι αὐτός, εἰς τοῦ ὁποίου τὰ χέρια εἶναι ἐμπιστευμένη ἡ μοῖρα τῆς Ἑλλάδος. Εἶναι ἡ Ψυχὴ τοῦ ἔθνους. Δὲν ἔχει οὐδεμίαν σημασίαν ἐὰν τὸ ἔργον του ἢ σωστότερα οἱ καρποὶ τῶν μόχθων του ἀναφαίνονται ὕστερα ἀπὸ ἀρκετὰ χρόνια. Σημασίαν ἔχει ὅτι τὸ ἔργον του εἶναι βέβαιον, ὑψηλόν, θεῖον, ἀθάνατον! Σημασίαν ἔχει ὅτι ὁ διδάσκαλος εἶναι ὁ Στυλοβάτης τοῦ ἔθνους καὶ τῆς Κοινωνίας. Σημασίαν ἔχει ὅτι χωρὶς τὸν διδάσκαλον δὲν ἵμπαρεῖ τὸ ἔθνος νὰ συνεχίσῃ τὴν ἀνοδικήν του πορείαν.

ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΣ ΖΗΣΗΣ

ΝΕΟ ΣΧΟΛΕΙΟ

ὑπὸ ΟΔ. ΜΠΕΤΣΟΥ
Δημοδιδασκάλου

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΥΠΑΙΘΡΟΣ ΚΑΙ ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΗ ΠΡΟΟΠΤΙΚΗ

Ὁ ἐξαίρετος παιδαγωγὸς κ. Εὐθ. Σούλας, διὰ τοῦ ἄρθρου του «Πόλις καὶ χωριὸ ὑπὸ τὸ φῶς τῆς Παιδαγωγικῆς Προοπτικῆς», ἔθιξεν ἓνα καίριον σημεῖον τῆς ἑλληνικῆς πραγματικότητος, ὃ δὲ διευθύνων τὸ περιοδικὸν τοῦτο, ἐπιστημάνας τὴν σπουδαιότητα αὐτοῦ, ἐξήγησε καὶ ἑτεροὶ ἀναγνώσται ποὺ νὰ λάβουν τὸν λόγον ἐπὶ τοῦ προκειμένου καὶ νὰ διατυπώσουν τὰς ἀπόψεις των.

Ἡ ἐκπαίδευσις, ὡς θεσμὸς ἱστορικός, διαμορφοῦται ἐκάστοτε ἀναλόγως πρὸς τὰς τεχνικὰς, οἰκονομικὰς καὶ πολιτικὰς συνθήκας τῆς κοινωνίας, ἀποσκοπεῖ δὲ εἰς τὸ νὰ ὑπηρετήσῃ ἑῶσας ἀνάγκας αὐτῆς. Πρέπει νὰ ἀντιμετωπίσῃ τὰ προβλήματα τῆς συγχρόνου ζωῆς μὲ πνεῦμα ρεαλιστικόν καὶ οὐδέποτε νὰ ἀποτελεῖ μιὰ ἀφηρημένη ἰδέα. Νὰ προσπαθεῖ νὰ ἀντιμετωπίζῃ, προπαντὸς χρησίμους διὰ τὸ παρόν, καὶ δι' αὐτῶν νὰ ἐλπίσῃ εἰς ἓν καλύτερον μέλλον. Μεταπολεμικῶς διανοησάμεθα, μιὰ κατάστασις νέα εἰς τὴν χώραν μας. Ἡ ἑλληνικὴ ὑπαίθρος μὲ τὸν ἐξαίρετον λαϊκὸν πολιτισμόν της, ἐγκαταλείπεται προοδευτικῶς ἀπὸ τοὺς κατοίκους της, διὰ τῆς μεταναστεύσεως ἢ τῆς ἐγκαταστάσεως εἰς πόλεις τοῦ ἐξωτερικοῦ.

Τὸ φιλαπόδημον, εἶναι γνωστὸν ἐκ τῆς ἱστορίας, ὅτι πάντοτε ἐξακρατοῦσε τὸν Ἕλληνα. Ἀλλὰ τὴν τάσιν πρὸς ἀποδημίαν ἐπέβαλε μᾶλλον ἡ σκληρὰ πραγματικότητα, παρὰ ἰδιοτελὲς σκέψις. Ἡ τάσις πάντως αὐτὴ σήμερον ἔλαβεν ἐκκληρικὰς διαστάσεις. Ἐμπειρικῶς ἐξετάζοντες τὰ αἰτία, δύο θεωροῦμεν βασικά, ἀφ' ἑνὸς τὴν στενότητα τῆς καλλιεργησίμου γῆς, ἐν σχέσει μὲ τὸν ἀπασχολούμενον γεωργικὸν πληθυσμόν εἰς τὴν γεωργίαν καὶ τὴν κτηνοτροφίαν (πρωτογενεῖς παράγοντες πείσεως οἰκονομίας) καὶ ἀφ' ἑτέρου καὶ κυρίως τὴν τεχνολογικὴν ἐξέλιξιν. Ἀσφαλῶς ὀπισθεν αὐτῶν ὑπάρχουν καὶ πλεῖστα ἄλλα, ὀλιγώτερον ὅμως οὐσιαστικά, τῶν ὁποίων ἡ ἀπλή παράθεσις θὰ ἦγεν ἡμᾶς πολὺ μακράν.

Πόσῃν στενότητι γῆς ἔχομεν καὶ πόσον μεγάλον ποσοστὸν γεωργικοῦ πληθυσμοῦ εἶναι ὀπισθόροποι γνωστόν.

Ἐξ ἄλλου, εἶναι γεγονὸς ἀναντίρρητον, ὅτι τὴν φυγὴν τῆς ὑπαίθρου δὲν ἐπέφερον ἡ πόλις, ἀλλ' ἡ ἀματωδὴς κυρίως πρόοδος τοῦ σημερινοῦ πολιτισμοῦ, ἥτις ἐδνεῖ πολὺ περισσότερον τὴν πόλιν καὶ ὀλιγώτερον τὸ χωριόν. Ἐν πολλοῖς ἡ ἔξοδος ἐκ τῆς ὑπαίθρου καὶ ἡ εἰσροὴ ἀγροτῶν εἰς τὰ ἀστικά κέντρα, ὀφείλε-

ται εἰς τὰς προόδους τῆς τεχνικῆς. Αὕτη ἐπηρεάζει ταχύτερον καὶ ἐντονώτερον τὴν ζωὴν καὶ τὴν οἰκονομίαν τῶν πόλεων, εἰς δὲ πᾶν βῆμα ἀνόδου διευρύνει τὴν διαφορὰν πόλεως καὶ χωρίου, εἰς τὸ ἐπίπεδον τῶν ὄρων διαβιώσεως, ψυχολογίας, ἐκπαιδεύσεως κ.ἄ. Δύναται λοιπὸν αὕτη καθ' ἑαυτὴ ἡ ἀστυφιλία νὰ χαρακτηρισθῇ ὡς ἓνα ἀπὸ τὰ μειονεκτήματα τῆς τεχνολογικῆς ἀνάπτυξης τοῦ ἀνθρώπου.

Ἡ τεχνικὴ ἐπιφέρει σοβαρὰς ἀλλοιώσεις εἰς τὴν σύνθεσιν τῆς ἀπασχολήσεως, εἰς ὅλους τοὺς τομεῖς τῆς παραγωγῆς. Εἰς τὰς προηγμένας τεχνολογικὰς χώρας, ὁ ἐνεργὸς πληθυσμὸς τῆς ὑπαίθρου παύει νὰ λαμβάνῃ τὴν πρώτην θέσιν, ὡς παλαιότερον, εἰς τὴν οἰκονομίαν, κατὰ τὴν ἀριθμητικὴν ἀπασχόλησιν καὶ τὴν οἰκονομικὴν παραγωγικότητα. Ἡ γεωργία ὑπεχώρησε πρὸς τῆς βιομηχανίας καὶ τῶν τριτογενεῶν δραστηριοτήτων τῆς οἰκονομίας (μεταφορὰ, ἐμπόριον, ὑπηρεσίαι). Εἰς τοὺς δύο τελευταίους αὐτοὺς παράγοντας συγκεντρῶνται σήμερον τὸ μεγαλύτερον τμήμα τῶν ἀπασχολούμενων. Εἰς τὰς Η.Π.Α., ἐκ τοῦ ἐνεργοῦ πληθυσμοῦ, κατὰ τὸ 1950, ἀπασχολεῖτο εἰς τὴν γεωργίαν 13 ο/ο, εἰς τὴν Γαλλίαν 28 ο/ο τὸ 1954, εἰς τὴν Ἰταλίαν 41 ο/ο τὸ 1954 καὶ εἰς τὴν Ἑλλάδα 51,6 ο/ο τὸ 1951, παρὰ τὴν σμικρότητα τοῦ γεωργικοῦ μας κλήρου. Τὸ δὲ τῶν οἰκονομολόγων προβλέπεται ὅτι ἐντὸς τῶν προσεχῶν 50 ἐτῶν τὰ 80 ο/ο τῆς δραστηριότητος τῶν προηγμένων τεχνολογικῶς χωρῶν θὰ συγκεντρωθῶν εἰς τὸν τριτογενῆ παράγοντα τῆς οἰκονομίας καὶ τὸ ὑπόλοιπον 20 ο/ο ἐξ ἡμισείας εἰς τοὺς δύο ἄλλους τομεῖς.

Οἱ δημοσιογραφικοὶ ἐπηρεασμοὶ τῆς τεχνικῆς εἶναι εὐθείας ἐκτάσεως. Ἐπιδρᾷ αὕτη σοβαρώτατα ἐπὶ τῆς φυσικῆς κινήσεως τοῦ πληθυσμοῦ ἐν τῷ χώρῳ. Ὄχι ἡ αὐξησις τῶν κατοίκων τῶν πόλεων εἰς τὴν Ἑλλάδα, ἐντὸς μιᾶς ἑκατονταετίας (1850 — 1960), ὅπως λίαν αἰσθητὴ, καίτοι μικρὰ θεωρεῖται ἡ τεχνολογικὴ ἀνοδος αὐτῆς. Τὸ μὲν 1879 κατῴκει ποσοστὸν 18 ο/ο εἰς τὰς πόλεις, ἐπὶ τοῦ πληθυσμοῦ, τὸ δὲ 1951 36,8 ο/ο. Συντελεῖ λοιπὸν μεγάλως εἰς τὴν μετάθεσιν τοῦ πληθυσμοῦ ἐκ τῆς ὑπαίθρου εἰς τὰς πόλεις.

Ἐκτὸς αὐτοῦ δημιουργεῖ ὁλοὺν περισσοτέρας ἀνάγκας εἰς τὸν ἄνθρωπον. Ἡ παραγωγή νέων ἀγαθῶν ἢ νέων ποιικιλιῶν μέσων ὑποκινεῖ τὴν ἐπιθυμίαν πρὸς ἀπόκτησιν αὐτῶν διὰ τὴν ἐπαύθησιν τῶν ἀνθρώπων ἀνέσεων καὶ

ΝΕΟ ΣΧΟΛΕΙΟ

375

τοιουτοτρόπως έχομεν αυξανόμενας ανάγκας έναντι των συνεχώς αυξανόμενων ποικιλιών αγαθών εκ της τεχνικής. Όταν η οικονομία μιας χώρας στηρίζεται και επί της τεχνικής, η εξάρτησις από την φύσιν είναι μικρά. Εκτός αυτού, ώρισμένοι (διά να μη είπω αι περισσότεροι) τεχνικά κατακτήσεις σήμεραν είναι αδύνατον να επιβιώσουν εις την υπαίθρον και δη εις το Έλληνικόν χωρίον. Διότι η δημογραφική κατανομή της ελληνικής υπαίθρου είναι διαμορφωμένη κυρίως από τας σκληράς συνθήκας της προσφάτου τουρκικής δουλείας και από τας καθυστερημένας μορφάς της οικονομίας μας. Η διασπορά και το ανεπίδεκτον επαγγελματικώς των κατοίκων της Έλληνικής υπαίθρου γεννά υπαπασχόλησιν και ανεργίαν. Σήμεραν όμως, ουδείς άνθρωπος μιάς καλώς οργανωμένης κοινωνίας πρέπει να εδρίσκεται έξω της παραγωγικής μηχανής αυτής. Πās εύρισκόμενος, είναι δένδρον σαπρόν και, κατά την ώραν ευαγγελικήν εκφρασιν, «πάν δένδρον μη ποιούν καρπὸν ἐκκόπτεται και εις τὸ πῦρ βάλλεται».

Οἱ τὸσον σήμεραν αστυφιλοῦντες κάτοικοι της υπαίθρου, ἀφικνούμενοι εις τὴν πόλιν, ἐπιδιώκουν τὴν βελτίωσιν τῶν ὅρων διαβιώσεως των γενικῶς, διὰ τῶν κατακτήσεων της τεχνικής, τὴν ἐξέυρεσιν ἐργασίας και τὴν καλύτεραν ἀποκατάστασιν τῶν τέκνων των. Ὁ τεχνικὸς πολιτισμὸς δὲν εἰσάγεται εις τὸ χωρίον μετὰ τὴν κατασκευὴν ἐνὸς συγκοινωνιακοῦ δρόμου. Διότι ὁ πολιτισμὸς σήμεραν ἔχει δημιουργήσει τὸσας ἀνάγκας εις τὸν ἄνθρωπον (και καθ' ἐκάστην δημιουργεῖ και νέας ὅσον προάγεται) ὥστε, μία ἄγονος συγκοινωνιακὴ γραμμὴ ἐνὸς χωρίου να δύναται να θεραπεύη μόνον ἐλάχιστον μέρος αὐτῶν.

Εἶναι λοιπὸν ἐκ τῶν πραγμάτων ἀναπόφευκτος ἡ ἐγκατάλειψις της υπαίθρου μας. Πιστεύω πῶς ὁ Ἕλλην χωρικὸς πρέπει ν' ἀπαγκιστρωθῇ ὁποσδήποτε σήμεραν ἀπὸ τὰς ἐσχάτης και τὰ ἐρημητήρια εις τὰ ὁποῖα ζῇ, κα-

τόπιν ἐνὸς καλῶς μελετηθέντος προγράμματος. Ἄλλως ἡ ἐγκατάλειψις, ὡς ἀναπόφευκτος, θὰ εἶναι ἀνώμαλος και ἐπικίνδυνος διὰ τὸ μέλλον της φυλῆς μας. Ἡ συνάθροισις εις μεγαλυτέρας κοινωνικὰς μονάδας, νομίζω, εἶναι ὑψηλὸν καθήκον της πολιτείας σήμεραν πρῶτον και δευτέρων ὅλων τῶν ἄλλων ἡγετιζῶν παραγόντων αὐτῆς.

Ἡ ἐκπαίδευσις πρέπει να εἶναι ἐτοιμὴ σήμερον διὰ να ὑπηρετήσῃ ἕν νέον ἰδανικόν, τὸ ἰδανικόν τοῦ παραγωγικοῦ ἀνθρώπου, συνυφασμένον μετὰ τοῦ ἰδανικοῦ τοῦ ἐξανθρωπισμένου παραγωγῶ. Ἐπηρετώντας τὸ ἰδανικὸ αὐτὸ θὰ δυνήθῃ ἡ ἐκπαίδευσις (γενικὴ και ἐπαγγελματικὴ) να καταστῇ συντελεστής της οικονομικῆς προσπαθείας τοῦ ἔθνους διὰ τὴν βελτίωσιν ἀφ' ἐνὸς τῶν ὅρων διαβιώσεως τοῦ λαοῦ της και ἀφ' ἐτέρου διὰ τὴν ἐπιβίωσιν του ἐντὸς της Κοινῆς Ἀγορᾶς, της ὁποίας προσφάτως κατέστημεν μέλος.

Ἡ ἐκπαίδευσις, ὡς μία ὑψίστη κοινωνικὴ δύναμις, πρέπει να ἀποδείχῃ, ὅτι κατανοεῖ τὰς παρούσας κοινωνικὰς ἀνάγκας και να λάβῃ ἐνεργὸν μέρος εις τὴν θεραπείαν αὐτῶν. Τοιαύτην ἐκφρασιν πρέπει να λάβῃ σήμεραν τὸ πατριδογνωστικὸν ἀξίωμα διὰ να ἔχῃ παιδαγωγικὴν προοπτικὴν.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ :

- 1) Θεωρία της Παιδείας: Κ. Σπετσιέρη
- 2) Τὸ μάθημα της Κοινωνικῆς Ἀγωγῆς: Τοῦ Ἰδίου
- 3) Ἡ σχέσις ἀτόμου και κοινωνίας: Τοῦ Ἰδίου.
- 4) Ἐπετηρὶς Α.Σ.Β.Σ. 1957—58.

Ἄρθρα: Σ. Ἀγαπητίδης, «Τεχνικὴ και Οικονομία» και Στρ. Παπαϊωάννου, «Νέα ἐποχή, νέα ἐκπαιδευτικὰ ἰδανικά».

Η ΝΕΑ ΚΑΤΑΝΟΜΗ ΤΩΝ ΣΥΝΔΙΔΑΣΚΟΜΕΝΩΝ ΤΑΞΕΩΝ ΤΟΥ ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ ΣΧΟΛΕΙΟΥ

Υπό ΣΩΤΗΡ. ΦΑΣΣΑ, Ἐπιθεωρητοῦ Σχολείου Βισαλτίας

Διὰ τοῦ Ἐπισήμου Ἀναλυτικοῦ Προγράμματος (Ε.Α.Π.) ὡς γνωστὸν κατανέμεται ἡ διδασκαλία τῶν συνδιδασκόμενων τάξεων εις τρία τμήματα ἦτοι: α) Α+Β, β) Γ+Δ και γ) Ε+Στ' και ἀναλόγως καθορίζεται και ὁ χρόνος διδασκαλίας ἐκάστου μαθήματος, χωρὶς ὅμως και να ἀναφέρονται και οἱ λόγοι της τοιαύτης κατανομῆς.

Λόγοι πρακτικῆς ἴσως ἐφαρμογῆς και ἐξοικονομήσεως χρόνου ἐπέβαλον τοῦτο και καθόλου φαίνεται δὲν ἐλήφθη ὑπ' ὄψιν τὸ παιδί, ὁ μαθητὴς... Διότι ἐπὶ σειρὰν ἐτῶν παρατηροῦμεν τὸ πρωτοφοιτὸν παιδί, ὁ μαθητὴς της Α' τάξεως τοῦ Δημοτικοῦ Σχολείου ποὺ τὸ πρῶτον παρουσιάζεται εις διαφορετικώτερον περιβάλλον και τὸ πρῶτον ὑποβάλλεται εις τὴν σχολικὴν πειθαρχίαν και προβάλλονται αὐτῷ πολλὰ ἀπαιτήσεις, ὡς πρὸς τὴν μάθησιν και ἐξάσκησιν τῶν σωματικῶν και πνευματικῶν δεξιοτήτων του, δυσκολώτατα συνδυάζεται μετὰ τοῦ δευτεροετοῦς μαθητοῦ, ὅστις ἐπὶ χρόνον πολλὸν ἔτυχε της ποικίλης σχολικῆς ἐπιδράσεως...

Ἐπίσης και αἱ σωματικαί, ψυχικαί και πνευματικαί δεξιότητες τοῦ μαθητοῦ της Β' τάξεως παρουσιάζουν δείκτην ἐξελίξεως ἀνώτερον τοῦ πρωτοφοιτῶντος μαθητοῦ. Ἀλλὰ και ὁ ἐμπειρικὸς και παραστατικὸς κύκλος τῶν μαθητῶν τῶν ἐν λόγω τάξεων εἶναι ἐπίσης διαφορετικώτερος και ὡς πρὸς τὸ ποσὸν και ποιόν, ὡς ἀπεδείχθη ἐκ της ἀναλύσεως τοῦ παραστατικοῦ κύκλου μαθητῶν σχολείων, ποὺ ἐδιδάξαμεν κατὰ καιροὺς.

Εἶναι γνωστὰ ἐπίσης αἱ δυσχέρειαι της συνδιδασκαλίας εις τὸ τμήμα τῶν συνδιδασκόμενων Γ+Δ τάξεων, ἰδίᾳ τῶν κάτωθι μαθημάτων:

α) Τ ἡ ς Ἀ ν α γ ν ὼ σ ε ω ς. Εἶναι ἐξαιρετικῶς δύσκολον οἱ ἐκ της Β' τάξεως προερχόμενοι μαθηταὶ να παρακολουθήσουν τὸ ἀναγνωστικὸν της Δ' τάξεως, διότι διαπραγματεύεται τὸ πλεῖστον θέματα ἀνώτερα της πνευματικῆς δυνάμεως μαθητῶν της ἐν λόγω ἡλικίας ἀφ' ἐνὸς και ἀφ' ἐτέρου ἡ ἀναγνωστικὴ ἐξάσκησις τῶν της Δ' ἔλαβε χώραν ἐπὶ μακρότερον χρόνον.

β) Τ ἡ ς Ἐ λ λ η ν ι κ ῆ ς Ἰ σ τ ο ρ ί α ς. Εἶναι πλήρως ἀποδεδειγμένον ὅτι

μεταξὺ τῶν μαθητῶν τῶν τριῶν πρώτων τάξεων τοῦ Δημοτικοῦ Σχολείου ἐπικρατεῖ ἀφυθμικὴ — συναισθηματικὴ κατάσταση πρὸς ἀβαθὴ και ἐπιπολαίαν ἀκρόασιν ἱστορημάτων. β) Τὸ παιδί τῶν τριῶν πρώτων τάξεων δὲν δύναται να κατανοήσῃ τὸ ἅπαξ γινόμενον κ.τ.δ. γ) Ἐπιθυμεῖ ὁ μαθητὴς τῶν ἐν λόγω τάξεων να γίνηται λόγος περὶ ἱστορικῶν προσώπων, ἀκροᾶται εὐχαρίστως τὰς περιτετείας αὐτῶν, ἀλλὰ καθόλου δὲν ἐπιθυμεῖ να δεσμευθῇ μετὰ τῶν καὶ χρονολογίας και προδῆ εις κρίσεις διὰ πρόσωπα και μετὰ τὴν τυχὸν ἐπίδρασιν και τῶν ἄλλων παραγόντων. δ) οἱ μαθηταὶ τῶν ἐν λόγω τάξεων ἀρέσκονται μᾶλλον εις καθαρώς παραμυθιοδὴ ἔλην, ποὺ τὰ πρόσωπα και τὰ πράγματα παρουσιάζονται ὑπερφυσικά, φανταστικά. ε) Οἱ μαθηταὶ ἐντρυνύουν φανταστικῶς εις τὸ διηγῆσθαι ἱστορήματα, εὐχαρίστως σχηματίζουν φανταστικὰς εἰκόνας και ἀπλήστως τὰς ἱερογραφοῦν ἢ τὰς ἀναπαριστοῦν διὰ πηλοῦ, χαρτονίου κ.τ.λ. και ἀποφεύγουν τὴν βαθύτεραν ἐπεξεργασίαν τοῦ διηγήματος, χαρακτηριστὸν προσώπων και πράξεων και σχηματισμὸν περιλήψεων κ.ο.κ. στ) Ἡ παρακολούθησις της ἐξελίξεως τοῦ πολιτισμοῦ δὲν εἶναι κατορθωτὸν ἀπὸ τοὺς μαθητὰς τῶν ἐν λόγω τάξεων Γ+Δ.

γ) Τ ἡ ς Γ ε ω γ ρ α φ ί α ς. Τὸ μάθημα τοῦτο περισσότερον παντὸς ἄλλου παρουσιάζει ἀνυπερβλήτους πολλαπλὰς δυσχερείας διὰ τὴν συνδιδασκαλίαν του εις τοὺς μαθητὰς της Γ+Δ τάξεως...

Εἶναι ἡ διδασκαλία, δρᾶμα, οὕτως εἰπεῖν, διὰ τὸ παιδί τῶν 9 ἐτῶν, ποὺ ὡς χθὲς ἀκόμη ἀπασχολεῖτο μετὰ τὰ ὄντα, τὰ ἀντικείμενα της ἀμέσου ἐποπτείας, της ἰδιαιτέρας του Πατριδὸς και ἤδη καλεῖται να μελετήσῃ τὸν Γεωγραφικὸν χάρτην, να παρακολουθήσῃ τὰ γεωγραφικὰ στοιχεῖα ξένων τόπων και να κάμῃ και συγκρίσεις μετὰ τῶν της γενετήρας του κ.τ.λ.

Και εἶναι βεβαίως καταφανὲς ὅτι ἡ ἱκανότης τοῦ σχηματίζειν ἀντιλήψεις χώρου και χρόνου παρουσιάζεται μᾶλλον εις τοὺς μαθητὰς ἡλικίας 10 ἐτῶν και βαίνει αυξανόμενη...

Αἱ ἐμπειρίαι ἐξακολουθοῦν εἰσεῖτι να εἶναι θαμπὰ και διὰ συγκεκριμένων στοιχείων πλήρεις. Αἱ γεωγραφικὰ ἔννοιαι εἶναι ἀσαφεῖς.

Ἐπίσης ἡ ἐπιθυμία τοῦ ἐξετάζειν χώρας

πέραν των στενών ορίων της ιδιαίτερας πατρίδος των μαθητών αναφαίνεται εις μαθητάς ηλικίας 10 ετών περίπου ήτοι εις τους φοιτώντας εις την Δ' τάξιν.

δ) Των Θρησκευτικών. Φυσικά το μάθημα των Θρησκευτικών δεν παρουσιάζει πολλές δυσκολίας από απόψεως κατανόησης της ύλης. Από της απόψεως όμως της προδιδασκαλίας της Παλαιάς Διαθήκης, διότι αποτελεί αξιολογικώς προβαθμίδα δια την εν συνεχεία βαθύτεραν κατανόησιν της Καινής Διαθήκης επιβάλλεται, ίνα το μάθημα των θρησκευτικών διδάσκηται κεχωρισμένως.

ε) Της Ενιαίας ή συγκροτημένης διδασκαλίας. Κατά το νεότερον πνεύμα της Παιδαγωγικής επιβάλλεται ή διδασκαλία εις τας τρεις πρώτας τάξεις του Δημοτικού Σχολείου να διεξάγεται κατά τας απαιτήσεις και όρισμούς της Ενιαίας διδασκαλίας, όπερ δεν είναι κατορθωτόν δια της ως άνω κατανομής των συνδιδασκόμενων τάξεων.

Όσαύτως εις τας συνδιδασκομένας Ε+Στ' τάξεις πολλές δυσχερείας παρουσιάζει εις το διδακτικόν έργον και ή εν λόγω συνδιδασκαλία μαθημάτων.

Διότι οι μαθηταί της Στ' τάξεως καταφανώς κατά το πλείστον υπερέχουν των της Ε' τάξεως και μάλιστα ή διαφορά αδη γίνεται καταφανέστερα από του β' εξαμήνου της φοιτήσεως των εις την Ε' τάξιν.

Παρατηρήσαμεν ότι αι ανώτεροι νοητικοί δεξιότητες τ.ε. συνδυαστική και αφαιρετική ικανότης, κρίσις, προσοχή, παρατήρησις, αντήλψεις χώρου και χρόνου κ.τ.θ. είναι καταφανώς ισχυρότεροι μεταξύ των μαθητών της Στ' τάξεως. Ήδη, οι μαθηταί της εν λόγω τάξεως δυνατόν να παρακολουθήσουν την εξέλιξιν του πολιτισμού, να προβούν εις πολλάς κρίσεις, χαρακτηρισμούς προσώπων, συγκρίσεις διαφόρων εις την εύρεσιν του αίτιου και του αιτιατού, να αντιούν γνώσεις εκ των πηγών και μάλιστα κατά τρόπον συστηματικώτερον από παιδαγωγικής απόψεως... ούτω πολλάκις παρουσιάζεται ανόσχεσις της διδακτικής εργασίας ως προς το ποσόν και ποιόν χάριν των καθυστερούντων μαθητών της Ε' τάξεως.

Ειδικώτερον ή τοιαύτη κατανομή των τάξεων παρουσιάζει πλείστα όσα μειονεκτήματα εις το 2) θέσιον Δημοτικών Σχολείων.

Ούτω μία δυσχέρεια, προερχομένη εκ της τοιαύτης διαιρέσεως των τμημάτων είναι ο ανισομερής διαχωρισμός των τάξεων και ο ένεκα τούτου δυσανάλογος καταμερισμός του όριμου των μαθητών. Διότι το πρώτον τμήμα περιλαμβάνει εις μίαν αίθυσαν διδασκαλίας

μόνον τους μαθητάς των δύο πρώτων τάξεων ένν το 6' τμήμα των άλλων υπολοίπων τ.ε. Γ+Δ+Ε+Στ' τάξεων.

Και αν μάλιστα ληφθή ύπ' όψιν ότι ο αριθμός των μαθητών των 2) θέσιων σχολείων εν Ελλάδι φθάνει συνήθως τους 80 και πλέον τότε ή ως άνω κατανομή των τάξεων (δηλ. Α+Β και Γ+Δ+Ε+Στ') είναι προφανές, ότι δημιουργεί όξότατον πρόβλημα χώρου αίθουσών, ένεκα της συσσωρεύσεως πολλών μαθητών εις το 6' τμήμα και δι ής τα νεόκτιστα διδακτήρια, των οποίων αι διαστάσεις είναι μικρότεροι.

Επίσης δια της ως άνω κατανομής διασπαται ή συνοχή της διδασκαλίας των μαθημάτων, διότι άλλος διδάσκαλος διδάσκει τα Έλληνικά και άλλος τα λοιπά μαθήματα.

Έτερος τέλος βασικός λόγος συνηγορών υπέρ της τροποποιήσεως της ως έχει κατανομής των συνδιδασκομένων τάξεων είναι και ή μής των συνδιδασκομένων συγγενείας μεταξύ των έλλειψις ψυχολογικής συγγενείας μεταξύ των τμημάτων. Διότι αν εις τας Α' και Β' τάξεις δυνάμεθα ν' αποδεχθώμεν ότι αι πνευματικάς ηλικιαί είναι συγγενείς προς άλλήλας και επομένως και τα διαφέροντα των μαθητών τα αυτά υπόρχει ταυτότης διαφερόντων και περίπου έστω ίση πνευματική δύναμις μεταξύ των μαθητών της Γ' και Στ' τάξεως.

Ένεκεν τούτων επιβάλλεται ή τροποποίησις της μέχρι τούδε κρατούσης κατανομής των συνδιδασκομένων τάξεων και νέα διαρρύθμισις ως εξής: α) τμήμα. Α' τάξις. β) τμήμα. Β+Γ τάξεις. γ) τμήμα. Δ+Ε τάξεις και δ) τμήμα Στ' τάξις. Επομένως θα συνδιδάσκονται μόνον αι Β+Γ τάξεις και αι Δ+Ε τάξεις.

Ούτω καθορίζομεν ως κάτωθι το έβδομα διαίον 'Όρολόγιον πρόγραμμα διδασκαλίας των 1) θέσιων και 2) θέσιων Δημοτικών Σχολείων βάσει του ισχύοντος Ε.Α.Π. ως προς το ποσόν των διδακτικών ώρών.

ΕΒΔΟΜΑΔΙΑΙΟΝ ΩΡΟΛΟΓΙΟΝ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΤΟΥ ΜΟΝΟΘΕΣΙΟΥ ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ ΣΧΟΛΕΙΟΥ

ΔΙΔΑΚΤΕΑ ΤΑΗ

Τα δύο πρώτα τμήματα Α' τάξις και αι συνδιδασκόμεναι Β+Γ τάξεις, θ' απασχοληθούν κατά το σύστημα, τας διατάξεις και τας απαιτήσεις της Ενιαίας ή συγκεντρωτικής διδασκαλίας με βάση το πατριδογενετικόν περιβάλλον, φυσικόν τε και πνευματικόν, παραλλήλως προς την ιδιαίτεραν φροντίδα, δια την καλλιέργειαν των σχολικών δεξιοτήτων, της αναγνώσεως, γραφής και αριθμήσεως.

ΝΕΟ ΣΧΟΛΕΙΟ

1) ΕΒΔΟΜΑΔΙΑΙΟΝ ΩΡΟΛΟΓΙΟΝ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ 1)ΘΕΣΙΟΥ ΔΗΜ. ΣΧΟΛΕΙΟΥ

Μαθήματα

Μαθήματα	Ωραι διδασκαλίας κατά τάξεις				Σύνολον ώρων
	α' τμήμα Α' Τάξεις 1)2	β' τμήμα Β+Γ τάξεις 1)2	γ' τμήμα Δ+Ε τάξεις 2)2	δ' τμήμα Στ' τάξεις 2)2	
1. Θρησκευτικά					3
2. Ανάγνωσις — Λεκτικά και άσκήσεις, Γραμμ. Έκθεσις	6)2	6)2	7)2	7)2	13
3. Ιστορία	—	—	2)2	2)2	2
4. Πατριδογνωσία Γεωμετρία	2)2	2)2	2)2	2)2	4
5. Φυσική Ιστορία	—	2)2	2)2	2)2	3
6. Φυσική — Χημεία	—	—	—	4)2	2
7. Αριθμητική Γεωμετρία	2)2	2)2	2)2	2)2	6
8. Ωδική	—	1)2	—	2)2	1
9. Γυμναστική	—	1)2	—	1)2	1
10. Ίχνογραφία Καλλιγραφία Χειροτεχνία					
Σιωπηρά έργασία					

Ωραι διδασκαλίας εν όλω

36

2) ΕΒΔΟΜΑΔΙΑΙΟΝ ΩΡΟΛΟΓΙΟΝ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ 2)ΣΙΟΥ ΔΗΜ. ΣΧΟΛ.

Μαθήματα	α)2	β)2	γ)2	δ)2	
1. Θρησκευτικά	2)2	2)2	2)2	2)2	4
2. Ανάγνωσις	8	8	8	8	32
3. Ιστορία	—	2)2	3)2	3)2	4
4. Πατριδογνωσία	3)2	3)2	3)2	3)2	6
5. Φυσική Ιστορία	—	2)2	2)2	2)2	3
6. Φυσική — Χημεία	—	—	—	4)2	2
7. Αριθμητική Γεωμετρία	2)2	2)2	2)2	2)2	7
8. Ωδική	1)2	2)2	3)2	3)2	1
9. Γυμναστική	1)2	2)2	—	3)2	3
10. Ίχνογραφία Καλλιγραφία Χειροτεχνία					
Σιωπηρά έργασία					

Ωραι διδασκαλίας εν όλω

65

Κατά την τοιαύτην διδασκαλίαν θα επιδιώκεται κυρίως ή αποσαφήνισις και εν ό μέτρω επιτρέπονν τούτο αι αντιληπτικαί ικανότητες των μαθητών, ή ολοκληρωσίς των φυσικών και αβιάστων και δια της καθημερινής άμέσου άναστροφής προς τα αντικείμενα και τα γεγονότα της περιβαλλούσης τον μαθητήν φύσεως και ζωής, αποκτηθεισών έντυπώσεων αυτού, τδσον των αναφερομένων εις πρόσωπα ή πράγματα του περιβάλλοντος κόσμου, όσον και των άφορωσών εις σχέσεις τοπικάς, χρονικάς, κοινωνικάς κ.λ.π.

Τδ περιεχόμενον της τοιαύτης διδασκαλίας θα λαμβάνηται εκ των εκδηλώσεων της σχολικής, οικογενειακής, κοινωνικής, Έθνικής και θρησκευτικής ζωής και εκ του άμέσου φυσικού περιβάλλοντος της ιδιαίτερας Πατρίδος του μαθητού, ή μελέτη της οποίας θα ολοκληρωθή εις την Γ' τάξιν, δια να αποτελέση την

άφετηρίαν της συστηματικώτερας διδασκαλίας των καθ' εκάστην μαθημάτων εις τας επομένας. Η διδασκαλία προσευχών δυνατόν να συνδυασθ ή προς την απασχόλησιν των μαθητών με θέματα ελλημμένα εκ της οικογενειακής και σχολικής ζωής.

Οι αναφερόμενοι δέ εις την στενωτέραν Πατρίδα θρύλοι και παραδόσεις δέον να διδασκούν άπαραιτήτως κατά την διδασκαλίαν των αντίστοιχων πατριδογνωστικών στοιχείων. Προέκτασις της τοιαύτης περι θρύλων και παραδόσεων διδασκαλίας δέον να αποτελέση εις την Γ' τάξιν ή δ)λια της Έλλην. Μυθολογίας και της Παλαιάς Διαθήκης, διδασκομένων άνευ άυστηρού έντοπισμού.

Συμπλήρωμα της άνω εξέτάσεως δέον να αποτελέση ή κατά ποικίλους τρόπους έκφρασις και αναπαράστασις αυτών, καθ' ήν γίνεται, προς τοίς άλλοις, θα άσκηθούν

Η ΔΙΓΛΩΣΣΙΑ ΣΤΟ ΔΗΜΟΤΙΚΟ ΣΧΟΛΕΙΟ

Υπό ΑΘΑΝΑΣΙΟΥ ΤΣΟΛΟΔΗΜΟΥ, Δημοδιδασκάλου

Έχει παρατηρηθεί, ότι ο μαθητής της Τετάρτης τάξεως του Δημοτικού σχολείου όταν για πρώτη φορά εισέρχεται στην ανάγνωση κειμένου της καθαρεύουσας συναντά πολλές δυσχέρειες, ως λ.χ. γλωσσικές κ' άλλες αντίστοιχες σ' αυτές, δηλ. πνευματικές κλπ. επειδή η γλώσσα της καθαρεύουσας όταν αναγινώσκεται από μαθητάς της Τετάρτης τάξεως δημιουργεί στην αρχή, στο ζωντανό εκφραστικό όργανον και στην οργανική σύστασι τους ένα κενόν και ένα χάος στον τρόπο, που διαμορφώνεται και λειτουργεί γενικώς ή παιδική αντίληψη.

Επειδή ο μαθητής της Τετάρτης τάξεως έχει εισαχθεί κατά φυσική τάξη στη γλώσσα του περιβάλλοντός του παρατηρήσαμε ότι, όταν αναγινώσκει κείμενον της καθαρεύουσας — για πρώτη φορά — κλυδωνίζεται στο μέσον γλωσσικής συγχύσεως, που επιφέρει επίδρασι σ' όλη την προσωπικότητά του.

Διεπιστώσαμε επίσης, ότι ο μαθητής της Τε-

τάρτης τάξεως δυσχεραίνεται στην όρθη κατανόησι του περιεχομένου στο κείμενο της καθαρεύουσας, επειδή έχει αποκτήσει ως τώρα τριετή αναγνωστική αγωγή (προφορική και γραπτή) στη δημοτική γλώσσα, τη γλώσσα του ιδιαίτερου περιβάλλοντος, όπου έχει διενρυνθεί ο παραστατικός του κόσμος σε πλάτος και βάθος.

Η μεταβίβασι αυτή του μαθητού της Τετάρτης τάξεως από τη δημοτική γλώσσα στη γλώσσα της καθαρεύουσας επιφέρει διαταραχές στο θυμικό του διότι το περιεχόμενο του αναγνωστικού της καθαρεύουσας δεν θρίσκει βάσι βαθιά στο νου του ή καλύτερα τούτο είναι κάτι, που δεν έχει στενή σύνδεσι με τον έσωτερικό βίο του παιδιού και μάλιστα με το συναίσθημα.

Κατά συνέπεια, το Αναγνωστικό κείμενο της καθαρεύουσας δεν πλησιάζει στην παιδική ψυχική ιδιαιτερότητα και για να άρесь στο

όρθην διατύπωσιν προφορικήν και γραπτήν και την κατανόησιν και χρησιμοποίησιν χαρτογραφικών και λοιπών συμβόλων και θα εισαχθούν εις την στοιχειώδη αντίληψιν της υπό κλίμακα έξεικονίσεως...

Έν περιπτώσει μη εφαρμογής της Ένιαίας διδασκαλίας, τότε όρίζεται ως διδακτέα ήλη διά την Α' τάξιν, ό,τι όρίζεται υπό του Ε. Α. Π. διά την κχωρισμένως διδασκομένην.

Είς το 6' τμήμα των Β+Γ τάξεων θα διδάσκηται κατά το α' έτος συνδιδασκαλίας ή β' ή αναγεγραμμένη έν τω Ε. Α. Π. της Β' τάξεως και κατά το β' έτος συνδιδασκαλίας ή αναγεγραμμένη όμοίως διδακτέα ήλη Γ' τάξεως κχωρισμένως διδασκόμεναι.

Τό μάθημα της Αριθμητικής θα διδάσκηται κχωρισμένως κατά τάξεις, άπασχολουμένης σιωπηρώς της μη διδασκόμενης τάξεως και πάλιν δι' αριθμητικών άσκήσεων.

3) Διδακτέα ήλη του γ' Τμήματος Α+Ε τάξεων όρίζεται κατά τα α' έτος συνδιδασκαλίας ή υπό του Ε. Α. Π. αναγραφόμενη ήλη της Δ' τάξεως κχωρισμένως διδασκόμενη και κατά το β' έτος συνδιδασκαλίας ή της Ε' τάξεως όμοίως αναγραφόμενης ήλης πλην της Φυσικής και Χημείας, ή όποία μετατίθεται ως διδακτέα ήλη της Στ' τάξεως καθώς και της Γεωμετρίας.

Διά του τοιούτου λοιπόν διαχωρισμού των συνδιδασκομένων τάξεων εύθυγραμμίζομεν τας ενεργείας μας προς την ψυχολογίαν του παιδιού. Μαθητών δηλαδή των όποιών ή πνευματική ήλικία εύρίσκεται εις στενήν περίπου σχέσιν και την αυτήν βαθμίδα εξέλιξεως, και κατ' άκολουθίαν τὰ διαφέροντά των είναι κοινά, συνδιδάσκονται εις τό αυτό τμήμα.

Ιδιαίτερος διά το 2) θέσιον Δημοτικών Σχολείων ή ως άνω προτεινομένη κατανομή των συνδιδασκομένων τάξεων, παρουσιάζει τὰ κάτωθι πλεονεκτήματα έναντι των όσων λαμβάνουν χώραν σήμερα.

α) Παρέχει την δυνατότητα του έξ ίσου περίπου καταμερισμού του αριθμού των μαθητών των δύο διδασκάλων του 2) θέσιου Δημοτικού Σχολείου. β) Έξασφαλίζεται ή ένότης διδασκαλίας των μαθημάτων υπό του αυτού διδασκάλου. γ) Έπιτυγχάνεται στενότερα συνεργασία των μαθητών και οι ίκανοι ήποβοηθούν τους άσθενεστερους της αυτής ήλικίας των, δ) Πολύ εύνοείται ή λοιπή σχολική ζωή των μαθητών εις πᾶσαν κοινήν εκδήλωσιν κ.τ.δ.

Έν Νιγρίτη τη 16 Αύγούστου 1962

Ο Έπιθεωρητής

ΣΩΤΗΡΙΟΣ ΦΑΣΣΑΣ

ΝΕΟ ΣΧΟΛΕΙΟ

μαθητή, αλλά και να προσφέρη σ' αυτόν διαρκές διαφέρον. Οι δυσχέρειες όμως αυτές με το χρόνο περιορίζονται όταν ο μαθητής ανέρχεται σε σχολική και χρονική ώριμότητα με την προϋπόθεσι, ότι θα τύχη όρθης αναγνωστικής αγωγής.

Σήμερα όμως παρατηρούμε ότι ή γλωσσική διδασκαλία πολύ λίγο διευκολύνει τον μαθητήν στην απόκτησι ένιαίας γλωσσικής μορφής, από τη μεγάλη σύγχυσι που επιφέρουν σ' αυτόν οι γραμματικοί τύποι της καθαρεύουσας καθώς και της Δημοτικής.

Στο Αναγνωστικό της Τετάρτης έχομε θέματα καθαρεύουσας και Δημοτικής με δύο γλωσσικές μορφές, με διπλή όρθογραφία, διπλή κρίσι και διπλούς τύπους, που επιφέρουν στην ψυχή του μαθητού κενόν και σύγχυσι.

Συνέπεια αυτόν είναι ή έλλειψι δημιουργίας διαφέροντος αναγνωστικής εξέλιξεως στους μαθητάς με αποτέλεσμα την καθυστέρησι της γλωσσικής τους ανάπτυξεως. Έτσι, οι λέξεις του κειμένου περνούν άόρατα από τον μαθητήν, που προσπαθεί να επενδύση την προφορικήν του έκφρασι από το περιεχόμενο του κειμένου και με αποστήθισι (αυτολεξεί).

Παρατηρήσαμε ακόμη, ότι οι μαθηται όταν εισέρχονται στα κείμενα της καθαρεύουσας παρουσιάζουν ώρισμένα λάθη γύρω από την έκφώνησι ώρισμένων φθόγγων και την προφοράν της γλώσσας.

Έχομε, δηλαδή, επακόλουθον, ότι ή γλώσσα από τις πρώτες ήμέρες της φοιτήσεως του μαθητού στο σχολείο πρέπει να έμφανίζεται στη συνολικότητά της, διότι ο τρόπος της εκφράσεως και οι συνδέσεις μεταξύ των λέξεων επιδρούν δυσμενώς, καθ' ότι γνωστές πια στον μαθητή ιδέες έμφανίζονται με άλλον εκφραστικόν τρόπον, διαφορετικόν από τον συνηθισμένον.

Αποτέλεσμα αυτόν έχομε την δυσχερή άνάγνωσιν των μαθητών σε κείμενον καθαρεύουσας και τη προσπάθεια αυτόν για κατανόησι του περιεχομένου με διάσθησι και συμπερασμόν.

Και ή προφορική έκφρασι του μαθητού είναι στενή. Προσπαθεί να προσδίδη μία όνομασία στα δηλούμενα από τις λέξεις με όνομα άνάλογον προς μία κεντρική ιδιότητα, που το καθιστά έποπτικόν.

Αλλά και αυτά τὰ κείμενα της Δημοτικής παρουσιάζουν πολλές διαφορές στην διατύπωσιν των ιδεών και ως προς την παράθεσι νοημάτων και ως προς την κατάλληλη τοποθέτησι των λέξεων. Έτσι παρατηρήσαμε ότι διά το ίδιο αναγνωστικόν περιεχόμενο γραμμένο στη καθαρεύουσα και στη Δημοτική με μεγαλύτερη εύχέρεια οι μαθηται κατανοούν το κείμενον της καθαρεύουσας — επειδή δεν τοποθετούνται κα-

λώς τὰ νοήματα (Ποβλ. «Το πανηγύρι των ζωοφίων» Ν. Καλαματιανού, 'Αναγν. Ε' Ο.Ε.Σ.Β. και «Το όρκομα» Σ. Μελᾶ, 'Αναγν. Στ' Ο.Ε.Σ.Β.). Ανεξάρτητα από το βαθμό νοημοσύνης των μαθητών παρατηρήσαμε ότι άναγνωστική εύχέρεια στα κείμενα καθαρεύουσας και Δημοτικής έχουν οι μαθηται, που διαλέγονται περισσότερον με τους γονείς τους και μάλιστα όταν οι γονείς είναι μορφωμένοι παρά οι μαθηται, που οι γονείς τους δεν έχουν ούτε στοιχειώδη μόρφωσι. Τούτο είναι προζόν συχών παρατηρήσεων σε μαθητάς του σχολείου μας που απέδειξαν, ότι όσοι μαθηται προέρχονται από συννοικισμούς της Κοινότητός μας (και είναι αυτοί οι περισσότεροι από τους φοιτώντας μαθητάς μας) επιδιώκουν να επενδύσουν με λέξεις την κεντρικότερη σημασία του αντικείμενου με άρεμπερη άλλα αντικείμενα.

Και ή όρθογραφία σε κείμενα καθαρεύουσας και Δημοτικής απέδειξε — έφ' όσον το περιεχόμενο των κειμένων έγινε αντίληπτόν στους μαθητάς — ότι τα όλιγώτερα λάθη γίνονται στο κείμενον της Δημοτικής.

Διεπιστώσαμε επίσης ότι τὰ περισσότερα όρθογραφικά λάθη παρατηρούνται όταν ο μαθητής δεν γνωρίζει έτυμολογικώς συγγενείς λέξεις, με εκείνες που υπάρχουν στο κείμενο. Άλλωστε ή εκμάθησι των ριζών των λέξεων, δημιούργημα της μνήμης, ως και των καταλήξεων αυτών, προζόν κρίσει, όταν γίνεται σε κείμενον Δημοτικής γλώσσας, λόγω της αποκτησεως του αυτοματισμού από μέρος των μαθητών στην εκφώνησι των γραμμάτων κλπ. καθιστά τους μαθητάς ίκανωτέρους να όρθογραφούν με εύχέρεια σε κείμενον της Δημοτικής.

Β' ΓΕΝΙΚΩΣ

Σήμερα ή Δημοτική των Αναγνωστικών του Δημ. σχολείου παρουσιάζει μία άμορφη σιβάδα περιπλεγμένων φθόγγων, τύπων και συντακτικού — μερικώς — χωρίς γραμματική σύνδεσι και λογική συγκρότησι. Για να διδαχθί ή Δημ. γλώσσα πρέπει τὰ Αναγνωστικά του Δημ. σχολείου να γραφούν σε μία έπίσημον γραμματική, χωρίς αντιφάσεις και άσυνέπειες στη χρησιμοποίησι της, γιατί, καθώς είναι σήμερα αυτή, ο δάσκαλος στέκεται άντιμέτωπος στο πλήθος των αντιφάσεων για την εξέυρεσι κάποιου όρθού δρόμου.

Με την προϋπόθεσι αυτή ή Δημ. γλώσσα φρονούμε, ότι πρέπει να διδάσκηται σ' όλες τις τάξεις του Δημοτικού σχολείου συστηματικώς.

Η γλωσσική διδασκαλία της Καθαρεύουσας πρέπει να αρχίξη από την Πέμπτη τάξη χωρίς λεπτομερείς γραμματικές άσκήσεις. Η δι-

ΤΟ ΜΑΘΗΜΑ ΤΗΣ ΑΡΙΘΜΗΤΙΚΗΣ ΣΤΟ ΔΗΜΟΤΙΚΟ ΣΧΟΛΕΙΟ

Υπό ΝΙΚΟΛΑΟΥ ΑΝ. ΓΑΚΙΔΗ

Δημοδιδασκάλου Πευκοφύτου Νεστορίου

Όταν τὸν δάσκαλο διακατέχει ὁ πόθος νὰ ἐργασθῇ καὶ ἡ συναίσθηση τῶν εὐθυνῶν τοῦ ἀπέναντι τῶν παιδιῶν, ποὺ ἡ κοινωνία τοῦ ἐμπιστεύεται, δὲν μπορεῖ παρὰ νὰ διαπρέψῃ στὸν ἄριστο ἐπαγγελματικὸ στίβο.

Τὸ καλύτερο μέσο ἐπιβολῆς τοῦ δασκάλου εἶναι ἡ συντελούμενη στὸ Σχολεῖο ἐργασία. Οἱ πρῶτοι κριτές της εἶναι οἱ μικροὶ διαβολισκοί, ποὺ στὴν κρίση τους ποτὲ δὲν λαθεύουν.

Ἡ καλὴ ἐργασία τοῦ Σχολείου περισυλλέγει μὲ ἔντονη ἔλξη τὰ παιδιά, γιατί ἐκεῖ βρίσκουν τὰ μέσα νὰ σῇσουν τὴν φυσικὴ τους γιὰ μάθησιν δόξα.

Οἱ βροχές, τὰ χιόνια καὶ τὰ λιοπύρια εἶναι ἀδύνατο νὰ ἀναστείλουν τὴν ἀσίγαστη δύναμη, ποὺ νοιώθει τὸ παιδί, καὶ τὸ βλέπετε ὅλα νὰ τὰ παραβλέπῃ γιὰ νὰ βρεῖται πάντα στὸ Σχολεῖο.

Ἐνα ἀπὸ τὰ μαθήματα, ποὺ ἀπασχολοῦν τὰ παιδιά στὸ Σχολεῖο, εἶναι καὶ τὸ μάθημα τῆς Ἀριθμητικῆς. Δυστυχῶς, ὅμως, τὸ Σχολεῖο δὲν νοιάζεται νὰ πείσῃ τὰ παιδιά γιὰ τὴ μέγιστη χρησιμότητα τοῦ μαθήματος αὐτοῦ στὴ ζωὴ, στὸ κάθε ἐπάγγελμα. Ὅπως διατυπώνονται οἱ ἀσκήσεις καὶ τὰ προβλήματα, δὲν παρου-

δασκαλία τῆς γραμματικῆς τῆς καθαρεύουσας ἐφ' ὅσον θὰ διδάσκει δύο ἔτη εἶναι ἀκατόρθωτος στὸ Δημοτικὸν σχολεῖον. Ὁ μαθητὴς, ποὺ θὰ ἀποφοιτῇ ἀπὸ τὸ Δημοτ. σχολεῖο θὰ δύναιτο νὰ γνωρίξῃ μόνον τὴν Δημοτικὴν καὶ μερικῶς τὸν μηχανισμόν τῆς καθαρεύουσας.

Ἡ κατανόησι ἄλλως τε τῇ γλώσσας μὲ τὴ γραμματικὴ προϋποθέτει καὶ χρόνον ἐπαρκῆ, ἀλλὰ καὶ κριτικὴ ἐργασία, ποὺ δὲν ἀνταποκρίνεται στὴν ἀντιληπτικότητα τῆς σχολικῆς καὶ χρονικῆς ἡλικίας τῶν μαθητῶν τοῦ Δημ. σχολείου. Τοῦναντίον, ἡ ἀνάπτυξι τῆς γλωσσικῆς δεξιότητος μὲ τὴν ἐμπειρία ἀνταποκρίνεται στὴν ὅλη προσωπικότητα τοῦ μαθητοῦ τοῦ Δημοτ. σχολείου. Συνεπῶς, συστηματικὴ διδασκαλία τῶν γλωσσικῶν μορφῶν Δημοτικῆς καὶ καθαρεύουσας δὲν εἶναι ἐφικτὴ στὸ Δημοτ. σχολεῖο, διότι ὁ ἀπόφοιτος αὐτοῦ δὲν θὰ κατέχῃ οὐσιαστικῶς κανένα γλωσσικὸν ὄργανον, ποὺ θὰ ἐξυπηρέτῃ τις ἀνάγκας τῆς ἀτομικῆς καὶ κοινωνικῆς του ζωῆς.

σιάζουν στὸ μαθητὴ καμμιὰ ἀναγκαιότητα βγαλμένη ἀπὸ τὴ ζωὴ.

Τὸ Σχολεῖο μας δὲν ξυπνάει στὸ μαθητὴ ζωντανὸ διαφέρον γιὰ τὴν Ἀριθμητικὴν, γι' αὐτὸ ἡ ἐργασία προχωρεῖ ἀργά, στερεότυπα, μονότονα, κακὰ καὶ ψυχρά. Ἔτσι κατάντησε ἡ Ἀριθμητικὴ ὁ φόβος καὶ ὁ τρόμος τῶν παιδιῶν, τὸ σκοτεινὸ καὶ πολὺπλοκο μάθημα γιὰ τὸν περισσότερο κόσμο.

Ἀτομικὰ ἐγὼ τρέφω ἰδιαίτερη ἀγάπη στὴν Ἀριθμητικὴ καὶ κυρία ἐπιδιώξή μου εἶναι νὰ τὴν ἀγαπήσουν καὶ οἱ μαθηταί μου.

Πολλὲς φορὲς τοὺς ἔχω μιλήσει γιὰ τὴ χρησιμότητα καὶ τὴν ἀναγκαιότητά της στὴ ζωὴ ὅλων τῶν ἀνθρώπων.

Τέτοια καὶ παρόμοια πρέπει νὰ λέγῃ ὁ δάσκαλος στοὺς μαθητὰς του, ἀλλὰ καὶ ὁ ἴδιος πρέπει νὰ ἀγαπᾷ τὸ μάθημα αὐτό, γιὰ νὰ ἔχῃ τὸ δικαίωμα νὰ ἀπαιτήσῃ ἀπὸ τοὺς ἄλλους νὰ τὸ ἀγαποῦν κι' ἐκεῖνοι.

Ἐπειτα κάθε πρόβλημα νὰ παίρνεται ἀπὸ τὴ ζωὴ, ἀπὸ πράγματα, ποὺ ἔχουν μισροστά τους τὰ παιδιά. Διδασκαλία ἀπὸ καθέδρας μὲ ὑποθετικὰ πράγματα σὲ καμμιὰ περίπτωσι δὲν πρέπει νὰ γίνῃ.

Ἔτσι ἂν ἐργάζεται ὁ δάσκαλος θὰ ἴδῃ μὲ ἀπορία ὅτι οἱ κόποι του ἀνταμειβονται πλουσιόπαροχα. Γιατὶ οἱ μαθηταί του, σὲ λιγώτερο χρόνον ἀπ' ὅσο δοῖται τὸ Ε.Α.Π., ὄχι μόνον θὰ διδάσκουν τὴν ὠρισμένη ὕλη, ἀλλὰ καὶ θὰ τὴν παίζου στὰ δάκτυλα.

Μ' αὐτὲς τις προϋποθέσεις, ἐκεῖ στὸ ἀπόμακρο ἐκπολιτιστικὸ κύτταρο, στὸ Σχολεῖο, ἀθρόοι καὶ μουσικὰ μὲ τις ἀέναντες καὶ ἀοκνες προσπάθειες τοῦ ψυχολάστου καὶ ἀναμορφωτοῦ δασκάλου ἡ κοινωνία περιμένει τὴ διάπλασι τῆς ἐλπίδος της.

Η ΑΞΙΑ ΤΟΥ ΜΑΘΗΜΑΤΟΣ

Ἡ Ἀριθμητικὴ ἔχει σπουδαιότητα σημασία. Εἶχε δίκαιον ὁ Πυθαγόρας, ποὺ διεκήρυττε, ὅτι ὁ ἀριθμὸς ἀποτελεῖ τὸ εἶναι.

Τὰ Μαθηματικὰ εἰσεχώρησαν ὄχι μόνον στὴ Φυσικὴ καὶ στὴ Χημεία, ἀλλὰ καὶ στὴ Φυσιολογία, στὴν Ψυχολογία καὶ στὴ Λογικὴ.

Δὲν εἶναι ὑπερβολὴ αὐτό, ποὺ ἐλέγχθη ἀπὸ τὸν P. VALERT, ὅτι «θὰ ἔλθῃ ἡμέρα, καὶ»

ἦν ὅλοι αἱ συνδιαλέξεις, ὅλοι αἱ συνομιλίες τῶν ἀνθρώπων θὰ γίνονται εἰς μαθηματικὴν γλῶσσαν. Θὰ λέγουν «καλημέρα» μὲ ἕνα ἀλγεβρικὸν τύπον».

Ἡ Ἀριθμητικὴ παρέχει εἰς τοὺς μαθητὰς ἀπαραίτητες γνώσεις γιὰ τὴ λύση πολλῶν προβλημάτων τῆς καθημερινῆς ζωῆς.

Σὲ ὁποιοδήποτε ἐπάγγελμα καὶ ὁποιαδήποτε κοινωνικὴ τάξι καὶ ἂν ἀνήκει κανένας εἶναι ἀποχρεωμένος νὰ ἀριθμῇ καὶ νὰ λογαριάζῃ.

Ἀλλὰ ἡ Ἀριθμητικὴ δὲν διδάσκεται μόνον γιὰ τὴν πρακτικὴ χρησιμότητά της διδάσκεται πρὸ παντός γιὰ τὴ μορφωτικὴ της ἀξία. Νὰ τι λέγει σύγχρονος παιδαγωγός: «Ὅργανον τῆς διανοήσεως, ἐπιτρέπον τὴν ἀντίληψιν καὶ κατανόησιν τῆς πραγματικότητος ὑπὸ τὴν ποσοτικὴν αὐτῆς πλευρὰν, ὡς καὶ ὄργανον μεταδόσεως τῶν γνώσεων τούτων εἰς τοὺς ἄλλους, τὰ Μαθηματικὰ ἀποτελοῦν, ὡς ἡ μητρικὴ γλῶσσα, μέσον ἀναλύσεως καὶ ἀνακοινώσεως, τὸ κατ' ἐξοχὴν βασικὸν μάθημα».

Ἔτσι μὲ τὴν Ἀριθμητικὴ συντελοῦμε στὴν ἀνάπτυξιν καὶ τοῦ ἐμπειρικοῦ καὶ τοῦ θεωρητικοῦ ἐνδιαφέροντος, κατὰ τρόπο μάλιστα συμμετρικόν, πολὺπλευρον, λογικὸ καὶ πειθαρχημένον.

Καλλιεργεῖ τὴ μνήμη, γιὰ νὰ ἀναγκάζῃ τὸν ἀριθμοῦντα νὰ συγκρατῇ τοὺς ἀριθμούς. Ἐξασκεῖ τὴν προσοχήν, γιὰ νὰ χωρὶς αὐτὴν εἶναι ἀδύνατον ἡ ἐκτέλεσις ὁποιασδήποτε ἀριθμητικῆς πράξεως. Προάγει πρὸ παντός τὴ νόησιν, γιὰ τὴν, κατὰ τὸν Δημ. Λάμψα, «ὁ σχηματισμὸς τῶν ἐννοιῶν τῶν ἀριθμῶν, ἡ μετὰ λόγον σύνδεσις των, ἡ ἐξαγωγή καὶ ἐφαρμογὴ τῶν σχετικῶν ἀριθμητικῶν κανόνων εἶναι καθαροὶ νοητικοὶ ἐργασίαι, ἀναγκαστικὰ σχεδὸν προϊόντα κρίσεων καὶ συλλογισμῶν... Ἐθίζει ἔπειτα τοὺς μαθητὰς εἰς τὴν ἀκριβείαν, διότι εἰς τὰς ἀριθμητικὰς ἐργασίας οὐτε παραλείψῃς οὔτε τὰ παραμικρότερα σφάλματα ἐπιτρέπονται. Οἱ μαθηταί συνηθίζου ἐξ ἄλλου νὰ ἐργάζωνται μὲ ἄκραν ἀντικειμενικότητα, διότι κατὰ τὴν ἀριθμῶν οὐδόλως λαμβάνονται ὑπ' ὄψιν αἱ συμπάθειαι καὶ ἀντιπάθειαι τοῦ ἀριθμοῦντος ὑποκειμένου. Ἀντιλαμβανόμενοι τέλος ὅτι ὅλοι αἱ ἀριθμητικαὶ ἐργασίαι διέπονται ἀπὸ ὠρισμένους νόμους καὶ κανόνες, οἱ ὅποιοι δὲν ἐπιδέχονται καμμιάν ἐξαίρεσιν, ἐθίζονται οἱ μαθηταί καὶ εἰς τὴν νομιμότητα».

Ἡ Ἀριθμητικὴ, ἀνεξάρτητα ἀπὸ τὴν τεραστία βοήθεια, ποὺ παρέχει στὸν ἄνθρωπον νὰ λύσῃ ἀπαισιὰ καὶ γρήγορα τὰ διάφορα προβλήματα τῆς ζωῆς του, τοῦ σφυρηλατεῖ τὴν πειθαρχία τῆς σκέψεως.

Βαθμιαία καὶ συστηματικὰ, ἀπὸ τὰ αἰσθητὰ ἀντικείμενα καὶ τις αἰσθητὲς σχέσεις αὐτῶν, μὲ τοὺς συλλογισμοὺς καὶ τις κρίσεις, τὸν ἀγεβάζῃ σὲς διάφορες ἐννοίες καὶ ἀπ' αὐτὲς ἀκό-

μη πρὸ ἐπάνω, στὴν ἀφηρημένη σκέψιν.

Ἐθίζει τὸ νου μας στὴν ἀπόλυτη ἀκολουθία καὶ συνέπεια, στὴν εὐθυκρισία καὶ τὴν ἀκρίβεια, στὴν πειθαρχία τοῦ πνεύματος. Τὰ δύο καὶ δύο γίνονται τέσσερα. Καμμιὰ ἀμφιβολία, καμμιὰ παρέκλιση.

Μερικοὶ ὑποστηρίζουν ὅτι ἡ Ἀριθμητικὴ συμβάλλει καὶ στὴν ἡθοπλαστικὴ διαμόρφωσι τοῦ παιδιοῦ. Κατὰ τὸν F.O.RSTER εἶναι ἐφηρμοσμένη φιλαλήθεια, γιὰ νὰ ἀριθμῇ σημαίνει παρατηρεῖν τὴν πραγματικότητα ὅποια εἶναι καὶ οὐχὶ ὅποια θέλομεν νὰ εἶναι».

Ἡ Ἀριθμητικὴ, ἀφοῦ ἀπαιτεῖ συγκέντρωσι τῆς προσοχῆς καὶ ἐπιμονὴν σὲς προσπάθειες, σφυρηλατεῖ τὴν βούλησιν καὶ μορφώνει τὸ χαρακτὴρα τῶν παιδιῶν.

Οἱ ἀπόλυτες ἀλήθειες της δὲν εἶναι δύνατο παρὰ νὰ ἔχουν ἀμεση ἀνταπόκρισιν μὲ τὸν ἡθικὸν χαρακτὴρα τοῦ ἀνθρώπου, μὲ τὴν ἀκολουθία καὶ τὴν ἰσχὺ αὐτοῦ, μὲ τὴν συνέπεια καὶ τὴν πίστιν.

Ἔτσι ἄριστα ἡ Ἀριθμητικὴ συντελεῖ στὴν καθόλου εἰδολογικὴ μόρφωσι τοῦ παιδιοῦ.

Σιγὰ - σιγὰ ὅμως, μὲ τὸ σύνολο τῶν ἀπολύτων ἀληθειῶν, ποὺ βλέπει τὸ παιδί στὴν Ἀριθμητικὴ καὶ στὰ ἄλλα μαθήματα, ὁδηγεῖται στὸ ἐνιαῖο τῆς Φύσεως καὶ ἀκόμη πρὸ ψηλά, στὴν ἀπόλυτη ἀλήθεια, στὸ ὄντος ὄν.

ΣΚΟΠΟΣ ΤΟΥ ΜΑΘΗΜΑΤΟΣ

Μὲ τὴν Ἀριθμητικὴ ἀποβλέπομε ἄμεσα στὸ νὰ δώσωμε στὸ παιδί τὰ ἀριθμητικὰ ἐφόδια, ποὺ θὰ τοῦ χρειασθοῦν στὴ ζωὴ. Ἀυτὰ θὰ προσφέρωνται μὲ μέθοδο ψυχολογημένη, κατάλληλη καὶ ἀνάλογη μὲ τὴν πνευματικότητα τῆς ἡλικίας του καὶ θὰ εἶναι ἀντίστοιχα μὲ τις πνευματικὰς δυνάμεις τοῦ παιδιοῦ.

Σιγὰ - σιγὰ ἀπὸ τὸν ἐμπειρικὸν ὁπολογισμόν θὰ ἐπιδιώξωμε νὰ ἀνέλθῃ τὸ παιδί διανοητικὰ καὶ νὰ περάσῃ σὲς μαθηματικὰς ἐννοίες, ποὺ ἀπαιτεῖ ἡ λογικὴ.

Ἐπειτα ἀπὸ τὴν αἰσθητοποίηση τῶν ἀριθμῶν ἐπιδιώκομε νὰ φθάσῃ τὸ παιδί στὴν ἀπάντησιν πνευματικωτέρων ἀριθμητικῶν ἐννοιῶν, τῶν ἐννοιῶν τῶν συμβόλων.

Ἀρχίζομε, βέβαια, ἀπὸ τις ὕλικες ἐννοίες, γιὰ τὸ μικρὸν παιδί δὲν μπορεῖ ἄμεσως ν' ἀποκτήσῃ τις συμβολικὰς ἐννοίες τῶν ἀριθμῶν. Ἡ φύσις ὅμως τοῦ μαθήματος αὐτοῦ καὶ τῶν ἀριθμῶν ἐπιβάλλει τὴν ἀπόκτησιν τῶν δευτέρων, γιὰ τὴν Ἀριθμητικὴν τὴν χαρακτηρίζει ἡ λογικὴ ἀναγκαιότητα καὶ ἡ ζήτησις τοῦ γενικοῦ.

Συνοπτικὰ νομίζομε, ὅτι ἡ Ἀριθμητικὴ στὸ Δημοτικὸ Σχολεῖο πρέπει νὰ ἀποβλέπῃ στὰ ἑξῆς:

1) Νὰ καταστήσῃ τοὺς μαθητὰς ἱκανοὺς νὰ

λύουν γρήγορα και χωρίς λάθος κάθε πρόβλημα, που θα τους παρουσιασθή στην πρακτική τους ζωή.

2) Να αναπτύξη την νόσή τους και να πειθαρχήση στις σκέψεις τους και τους συλλογισμούς τους με τις αλήθειες, που προκύπτουν απ' αυτήν.

3) Να μορφώση στα παιδιά ήθικα χαρακτηριστικά με ισχύ και συνέπεια.

4) Να τονίση τη βούλησή τους, την προσοχή και την επιμονή και την υπομονή τους.

5) Να τους ανεβάση σιγά - σιγά, με την βλυσσο των απολύτων αληθειών, στο έναυστο της Φύσεως και στην αιώνια πηγή της αληθείας.

ΔΙΔΑΚΤΕΑ ΥΛΗ ΚΑΙ ΔΙΑΤΑΞΗ ΑΥΤΗΣ

Η έκλογη της ύλης πρέπει να γίνεται με προσοχή μεγάλη. Το υλικό της θα αντλήται πάντοτε από την πραγματική ζωή. Δεν πρέπει να δίνονται προβλήματα, που είναι αδύνατο να παρουσιασθούν στην πρακτική βίο των παιδιών.

Οι Έρβαρτιανοί συνέστησαν τα αριθμητικά προβλήματα να αναφέρονται σε ένα ενιαίο και πραγματικό κύκλο, όπως είναι η οικογένεια, η αγορά, το χαρτοπωλείον κ.λ.π. Με την αρχή αυτή, που την δνόμασαν αρχή της πραγματικής αριθμήσεως, επιτυγχάνονταν, κατ' αυτούς, όχι μόνο η αρχή της συγκεντρώσεως, αλλά και η μόρφωση του χαρακτήρα, καθ' όσον διεγείρει το άμεσο διαφέρον των παιδιών.

Απόρροια της αρχής αυτής είναι, ότι πρέπει να εκλέγουμε προβλήματα με συγκεκριμένους αριθμούς. Να προστεθούν 5 και 3 καρδία και όχι απλώς 5 και 3, γιατί στην πραγματική ζωή παρουσιάζονται προβλήματα με συγκεκριμένους αριθμούς. Έξ' άλλου αυτά διεγείρουν εύκολα το ενδιαφέρον των παιδιών.

Πολλές φορές όμως, για συντομία, δεν πρέπει να παραμεληθεί και η αριθμηση με αφηρημένους αριθμούς. Ίδιως στην προπαιδεία ένδεικνυται η χρησιμοποίηση αφηρημένων αριθμών, για βαθύτερη έντυπωση.

Το νεώτερο Σχολείο αποδίδει και αυτό εξαιρετική σημασία στην κατάλληλη έκλογη της διδασκτέας ύλης. Απαιτεί τα αριθμητικά προβλήματα να παίρνονται από την πρακτική ζωή και να δομούνται από ανάγκες του παιδικού βίου των μαθητών. Έτσι η Αριθμητική θα προσελκύσει περισσότερο την προσοχή και το ενδιαφέρον του παιδιού. Για την αγορά των τετραδίων του θα υποχρεωθεί να προβή σε αριθμητικές πράξεις, παρακολουθώντας την ανάπτυξη των φυτών, θα απαριθμή τα φύλλα και τα άνθη τους, θα μετρά το έθνος τους. Οι αριθμοί

υπάρχουν παντού, στις ασχολίες του καθημερινού βίου, στα φαινόμενα και αντικείμενα, που το περιστοιχίζουν.

Δυσκολώτερο όμως πρόβλημα στην Αριθμητική είναι το της διατάξεως της ύλης. Πώς θα κατανείμμε τη διδασκτέα ύλη στις διάφορες τάξεις έτσι, ώστε αυτό που θα διδαχθή να ανταποκρίνεται στη νοητική εξέλιξη του παιδιού; Ίδιως θα πρέπει να μάς απασχολήση το πρόβλημα, πώς θα μυηθή το παιδί στην Αριθμητική, στην κατανόηση των αριθμητικών σχέσεων.

Μία θεωρία για τη γέννηση των αριθμών, την οποία πρέπει να λάβωμε υπ' όψη, υποστηρίζει, ότι στα παιδιά οι πρώτες αριθμητικές σχέσεις συνδέονται με την έκταση, που καταλαμβάνουν στο χώρο τα αριθμούμενα αντικείμενα. Σύμφωνα μ' αυτήν θα προηγηθεί η κατανόηση αορίστων αριθμητικών εκφράσεων και θα ακολουθή η αίσθητοποίηση ωρισμένων αριθμών. Τα παιδιά θα διακρίνουν τα πολλά από τα λίγα μύλα, τα περισσότερα από τα λιγότερα καρδία.

Ποτέ δεν θα αρχίζωμε την αίσθητοποίηση ωρισμένων αριθμών ξεκινώντας από τη μονάδα, γιατί ο αριθμός 1 δεν είναι προσιτός στην παιδική αντίληψη. Το παιδί μπορεί να αντιληφθή την αριθμητική σχέση σε αντίθεση πάντοτε με την πολλαπλότητα των αντικειμένων. Το 2 καθορίζεται σε σύγκριση με το 3 και το 4, το 3 διαστέλλεται από το 2 και το 4. Η παιδική αντίληψη βάνει απ' το συγκεκριμένο σύνολο προς τα μέρη.

Προκειμένου, λοιπόν, να αίσθητοποιήσουμε τους τέσσερους πρώτους αριθμούς θα αρχίσωμε από το 4.

Έπειτα από την αίσθητοποίηση, θα ακολουθή η αριθμηση, η οποία είναι ο σπουδαιότερος συντελεστής της γεννήσεως των αριθμών, γιατί, ενώ οι όπτικοι τύποι αντιλαμβάνονται τον αριθμό σαν πλήθος μονάδων στο χώρο, οι ακουστικοκινητικοί αντιλαμβάνονται τον αριθμό σαν επανάληψη μονάδων στο χρόνο.

Τότερα από την ανιούσα και κατιούσα αριθμηση θα ακολουθούν οι πράξεις των αριθμών, οι οποίες θα διδάσκονται ταυτόχρονα και όχι διαδοχικά, όπως γινόνταν παλαιότερα. Π.χ. ε-άν πάρω από το Νίκο 3 μολύδια και από το Γιώργο 2, πόσα θα έχω; Στη φροντιέρα είναι 4 μύλα, εάν πάρω τα 2, πόσα θα μείνουν; Εάν από 3 φροντιέρες πάρω από κάθε μία 2 μύλα πόσα θα έχω; Έχω 8 καρδία, εάν θέλω να τα μοιράσω σε 2 παιδιά, πόσα θα πάρη το καθένα; Έτσι τα παιδιά θα αντιληφθούν καλά την έννοια των τεσσάρων πράξεων.

(Συνέχεια εις το επόμενο)

• ΝΕΑ ΔΟΚΙΜΗ ΠΡΟΣΘΕΣΕΩΣ •

Υπό ΧΑΡ. ΚΟΥΡΤΗ Δημοδιδασκάλου

Θεωρούμε μεγάλη μας τιμή που προσδοκούμε να φιλοξενηθή το παρόν δοκίμιον στις στήλες του κολοσσού των παιδαγωγικών περιοδικών το «ΝΕΟ ΣΧΟΛΕΙΟ». Παρακολουθούμε το εξαιρετον αυτό όργανο αυτομορφώσεως και αυτομετεκπαιδεύσεως των δασκάλων και στο σύνολο των προσπαθειών του για τη βελτίωση της λαϊκής παιδείας μας και σπεύδουμε να προσφέρουμε και μεϊς ένα μικρό πετραδάκι. Δεν νομίζουμε πως φέρνουμε κοινωνάγια στην Αθήνα· απλώς μια δοκιμή μας που δεν είναι γνωστή τουλάχιστον στο κοντινό μας περιβάλλον θέλουμε να την φέρουμε σε φώς. Ός γνωστών δοκιμή στην πρόσθεση εκτός απ' την ανάποδη μορφή (εκ των άνω προς τα κάτω) δεν υπήρχε. Πρώ καιρού ο συνάδελφος κ. Ζήσης έγραψε στο περιοδικό «ΝΕΟ ΣΧΟΛΕΙΟ» μια άλλη και τώρα δίνουμε και εμείς μια νέα.

Κατ' αυτήν προσθέτουμε καθ' ενός των προσθετέων τα ψηφία αρχίζοντας απ' τα αρι-

στερά προς τα δεξιά. "Αν με την πρόσθεσι προκύψει διψήφιος, τριψήφιος κτλ. αριθμός τους προσθέτω εκ νέου τόσες φορές ώσπου να καταλήξω σε μονοψήφιον.

Κατόπιν προσθέτουμε όλα τα μονοψήφια αθροίσματα των προσθετέων. "Αν πάλι προκύψει διψήφιος κτλ. πάλι τα προσθέτουμε ώσπου να προκύψη μονοψήφιος αριθμός.

Τέλος τα ψηφία του αθροίσματος τα προσθέτουμε αρχίζοντας απ' τα αριστερά προς τα δεξιά· αν προκύψει διψήφιος πάλι τα προσθέτω τόσες φορές ώσπου να προκύψη μονοψήφιος αριθμός. "Αν ο μονοψήφιος που προέκυψε απ' τας προσθετέους είναι ο ίδιος μ' εκείνον που προέκυψεν απ' το αθροισμα, ή πρόσθεσις είναι σωστή· διαφορετικά είναι λάθος.

Προς καλύτεραν κατανόησιν παραθέτομεν δύο παραδείγματα προσθέσεων μετά δοκιμών. Μία σωστή και μία λάθος.

1ον παράδειγμα με πρόσθεσι σωστή

1η φάσις	2α φάσις	3η φάσις	4η φάσις	5η φάσις
854	8+5+4 = 17	1+7 = 8	8	
642	6+4+2 = 12	1+2 = 3	3	
897	8+9+7 = 24	2+4 = 6	6	+
532	5+3+2 = 10	1+0 = 1	1	

Αθροισμα 2925

Το Αθροισμα

1η φάσις
2+9+2+5 = 18

2α φάσις
1+8 = 9

18 1+8 = 9

Σωστή

2ον παράδειγμα με πρόσθεσι λάθος

1η φάσις	2α φάσις	3η φάσις	4η φάσις	5η φάσις
854	8+5+4 = 17	1+7 = 8	8	
642	6+4+2 = 12	1+2 = 3	3	
897	8+9+7 = 24	2+4 = 6	6	+
532	5+3+2 = 10	1+0 = 1	1	

Αθροισμα 2915

Το Αθροισμα

1η φάσις
2+9+1+5 = 17

2α φάσις
1+7 = 8

18 1+8 = 9

Λάθος

Χαράλαμπος Κούρτης
Διευθυντής Δημ. Σχολείου
Κημηλιού Λευκάδος

Ο ΣΧΟΛΙΚΟΣ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΟΣ

Υπό Ἀθανασ. Μ. Βεργή, Δ)λου

Ἀπὸ ἀρκετὰ χρόνια σὰν μέσο διαπαιδαγωγήσεως τῶν τροφίμων μας εἰς τὸ Δημοτικὸν Σχολεῖον ἔχει ἐφαρμοσθῇ ὁ θεσμὸς τῆς μαθητικῆς Κοινότητος μετὰ τὰ περίφημα Δικαστήρια, ποὺ πολλὰς φορὰς ἦταν ὁ μοναδικὸς τοῦ σκοποῦ καὶ ἐπίτευγμα.

Ἡ ἐξελλισσομένη ὁμῶς παιδαγωγικὴ σκοπὸν ἔχουσα τὴν κατὰ πλάτος καὶ βάθος ἐξυπηρέτησιν τῆς Κοινωνίας, διέγνωσεν ὅτι ἔπρεπε νὰ ἀκολουθήσῃ τὴν νέαν μορφήν τῆς ζωῆς, τὴν ζωὴν τῆς ἀλληλοεξαρτήσεως, τῆς ἀλληλεγγύης, τῆς ἀλληλοϋποστηρίξεως, τῆς ὁμαδικῆς ζωῆς καὶ προοδου εἴτε εἰς τὸν πνευματικὸν εἴτε εἰς τὸν οἰκονομικὸν τομέα.

Οἱ μεγάλοι εἴτε ἀπασχολούμενοι εἰς τοὺς ἀγροὺς ἢ ζωοτροφίαν ἢ βιοτεχνίας, ἐμπόριον καὶ βιομηχανίας, ἀκόμη, διεπίστωσαν ὅτι, ἄνευ τῆς ὁμαδικῆς των καὶ κατὰ εἰδικότητος ἐργασίας των δὲν ἦτο δυνατὴ ἡ πρόοδος των ἐφ' ὅλων τῶν μορφῶν τῆς ζωῆς των.

Διὰ τοῦτο, ἐξεῦρον τὸν τρόπον τῆς ὁμαδικῆς ἐξυπηρέτησός των, διὰ τῶν λεγόμενων Συνεταιρισμῶν, Ἑταιρειῶν, Σωματείων, Συλλόγων κ.λ.π.

Ἡ ἐφαρμογὴ τούτων, ὅπου ἔτυχε νὰ ὑπάρχουσι μέλη συνειδητὰ μετὰ μόρφωσιν καὶ ἀνιδιοτέλειαν, ἐπέφερε ὕψιστα καὶ σπουδαῖα ὅσον καὶ ἐπωφελέστατα ἀποτελέσματα.

Καὶ βλέπομεν Συνεταιρισμοὺς ἀγροτῶν ἢ Ἐλαιοπαραγωγῶν ἢ Κτηνοτρόφων κλπ. νὰ διαθέτωσι σήμερον μέσα μηχανικά, μέσα ἀποθηκεύσεως, ἐπεξεργασίας, μεταφορὰς κλπ. πρὸς ὕλικήν ἀφ' ἑνὸς εὐημερίαν ἀλλὰ καὶ βιβλιοθήκας καὶ Πρακτικὰς Σχολὰς πρὸς πνευματικὴν μόρφωσιν, ἡθικὴν τελειοποίησιν καὶ ἐπαγγελματικὴν πρόοδον των.

Ἐκ τῆς ἐφαρμογῆς λοιπὸν ἐν τῇ πράξει, διεπιστώθη κατὰ τὸν κατηγορηματικώτατον τρόπον ὅτι οἱ Συνεταιρισμοὶ (Σύλλογοι Σωματεία κλπ.) εἶναι τὸ μόνον μέσον τῆς συγχρόνου προόδου, ἰδίᾳ τῶν παραγωγῶν προϊόντων γῆς.

Εἰς τὴν ἀρχὴν ταύτην πιστεύουσα ἡ ὑπηρεσία Συνεταιριστικῆς Ἐκπαιδεύσεως τῆς Πανελληνίου Συνομοσπονδίας Ἐνώσεων Γεωργικῶν Συνεταιρισμῶν Ἑλλάδος, μετὰ τῆς Ἀγροτικῆς Τραπεζῆς τῆς Ἑλλάδος, ἀπεφάσισε πρὸ ἐτῶν τὴν ἐφαρμογὴν τοῦ θεσμοῦ τῶν Συνεταιρισμῶν καὶ εἰς τὰ Σχολεῖα καὶ ἄλλα μαθητικὰ ἱδρύματα, κατ' ἀρχὰς δοκιμαστικῶς καὶ μετὰ τὰ θετικὰ συμπεράσματα καὶ ἀποτελέσματα, τὴν ἐπίμονον προπαγάνδαν πρὸς ἐπέκτασιν καὶ ἱδρυσιν Σχολικῶν (Συν) σμῶν εἰς ὅσον δυνατὸν περισσότερα Σχολεῖα παντὸς τύπου Στοιχειώδους ἢ Μέσης Ἐκπαιδεύσεως.

Εἰς τοῦτο ἐργάζονται ἀπ' ἀρχῆς οἱ ἀκούραστοι τῆς ΠΑΣΕΓΕΣ κ.κ. Θ. Τζωρτζάκης καὶ ἡ κυρία τοῦ Φωτ. Τζωρτζάκη ὡς καὶ ἡ Δ) νσις (Συν) σμῶν Α.Τ.Ε. καὶ πολλοὶ ἐκλεκτοὶ Ἐπιθεωρητὰ καὶ Ἐπόπται ὡς Γ. (Συν) σμῶν Α.Τ.Ε., Ἐνώσεις Γ) κῶν (Συν) σμῶν. Ἀξιομνημόνευτον εἶναι ὅτι τὴν προσπάθειαν τούτων περιβάλλει μετὰ στοργικὸν ἐνδιαφέρον καὶ ἡ Δ) νσις τῆς Α.Τ.Ε. Συνεπικουροὶ καὶ ὕμνηται τῶν Σχολικῶν (Συν) σμῶν εἶναι καὶ ὠρισμένοι Ἐπιθεωρητὰ Μέσης ἢ Δημοτ. Ἐκπαιδεύσεως.

Τὸ Σὺν Ὑπουργεῖον Ἐθν. Παιδείας δι' ἐγκυκλίων τοῦ παροτρύνει τοὺς λειτουργοὺς τῆς ἐκπαιδεύσεως εἰς τὴν ἐφαρμογὴν τοῦ θεσμοῦ τούτου.

Καὶ νῦν ἐν συνεχείᾳ θέλομεν ἐκθέσει ὠρισμένας γνώσεις καὶ διαπιστώσεις ἡμῶν, ἐξαχθεῖσας ἐκ τῆς μελέτης καὶ ἐφαρμογῆς τοῦ ἐν λόγῳ θεσμοῦ κατὰ τὴν τριετὴ λειτουργίαν ἐν τῷ ὑπ' ἐμὲ Σχολεῖφ Σχολ. (Συν) σμῶν, ἵνα οὕτω κατὰ δύναμιν συμβάλομεν εἰς τὴν γνώσιν τοῦ θεσμοῦ τούτου καὶ τὴν ἐξάπλωσιν αὐτοῦ.

Ἐν πρώτοις εἶναι ἀπαραίτητος μία προεργασία, ἵνα ἀφ' ἑνὸς ἀναπτυχθῇ τὸ κατάληλον κλίμα διὰ τὴν ἱδρυσιν τοῦ Σχολικοῦ (Συν) σμοῦ, κατανοηθῇ ἡ ἀνάγκη τοῦ θεσμοῦ διὰ τῆς συστηματικοποιήσεως τῶν διαφόρων ἐργασιῶν τῶν γινομένων ἐν τῷ Σχολ.

λείφῃ καὶ κατὰ τὰς παρουσιαζομένας ἀνάγκας (διὰ καθαριότητα, καλλιέργειαν κήπου, γλαστρῶν, παροχὴν α' βοθητῶν εἰς συμμαθητὰς, παρακολούθησιν ἐξωσχολικοῦ βίου τῶν μαθητῶν, ἀποταμιεύσεως κλπ. δημιουργίαν ἐπιτροπῶν δι' ἐκάστην παρουσία ζομένην περίπτωσιν, σύγκρισις μετὰ τὴν ζωὴν καὶ τὰς ἀπαιτήσεις τῶν μαθητῶν προβαλλομένας εἰς τὴν τοιαύτην τῶν μεγάλων ἐν τῇ Κοινωνίᾳ, τὴν ἐξαγωγὴν τῶν ἀπαιτήτων ὄρων καὶ κανόνων τῆς ὁμαδικῆς διδασκαλίας ἐν τῷ Σχολεῖφ, τῆς κατανοήσεως τῆς ἀνάγκης τῆς ὑποταγῆς τοῦ ατόμου εἰς τὸ σύνολον ἢ καὶ τοῦ συνόλου εἰς τὴν διάθεσιν τοῦ ατόμου καὶ τέλος τῆς ἐπιτακτικῆς ἀνάγκης ἱδρύσεως συντονιστικοῦ τινὸς Ὁργανισμοῦ θὰ συμπεριελάμβανε ἅπαντα τὰ ἀνωτέρω καὶ πᾶν τι τὸ νέον παρουσιαζόμενον, δηλ. ἐνὸς Κοινοῦ Προεδρείου μετὰ τὰς διαφόρους ἐπιτροπὰς συγκεντρούμενα ἅπαντα εἰς τὸν ὁργανισμὸν ΣΧΟΛΙΚΟΣ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΟΣ.

Ἡ ὑπηρεσία τῆς Συνεταιριστικῆς Ἐκπαιδεύσεως τῆς ΠΑΣΕΓΕΣ εἰς διάφορα τεύχη τῆς ἐκδιδόμενα τῇ ἐπιμελείᾳ τῆς κ. Φωτεινῆς Τζωρτζάκη, δίδει τὰ ἀπαραίτητα στοιχεῖα ἱδρύσεως λειτουργίας καὶ ἐν γένει προοδευτικῆς ἐργασίας τῶν Σχολ. (Συν) σμῶν ἐν τῷ στενῷ πλαισίῳ αὐτοῦ τοῦ ἰδίου Συνεταιρισμοῦ, ἀλλὰ καὶ ἐν σχέσει μετὰ τὴν γύρω φύσιν, ἄψυχον ἢ ἑμψυχον καὶ μετὰ τὴν ὑπόλοιπον Κοινωνίαν, ἀνοργάνωτον ἢ ὁργανωμένην ὡς Κοινότητα — Συνεταιρισμοὺς Γεωργῶν κλπ., Σχολεῖα, ἀρχὰς, τύπον καὶ μετὰ ξένας ἀκόμη παρεμερεῖς ὁργανώσεις. Ἡμεῖς διὰ τῆς παρούσης θέλομεν νὰ δώσωμεν μίαν νύξιν διὰ τὴν δημιουργίαν ἐνδιαφέροντος ἐκ μέρους τῶν ἐκλεκτῶν συναδέλφων (τῆς περιφερείας τῆς Ἐπιθεωρήσεως Α.Τ.Ε.) ἵνα πολλοὶ ἐκ τούτων δημιουργήσουν τὴν εὐχάριστον καὶ ἐπωφελεστάτην ταύτην Συνεταιρικὴν ζωὴν ἐν τῷ Σχολεῖφ των, πρὸς ὄφελος τῶν τροφίμων μας καὶ διεύρυνσιν τοῦ ὀρίζοντος τῶν σκοπῶν τοῦ Σχολεῖου πρὸς μελλοντικὴν εὐζωίαν τῶν ἀνεπτυγμένων μελῶν τῆς Κοινωνίας, δεδαιούμενοι ἐκ τῶν προτέρων ὅτι ἐπιτυχάνομεν πληρέστερον διὰ τοῦ Σχολ. (Συν) σμοῦ τοὺς ἐπιδιωχομένους σκοποὺς τοῦ Σχολεῖου ἐν ὅλῃ τῇ ἐκτάσει των. Εἶναι ἀληθὲς ὅτι ἡ ἐργασία αὕτη τοῦ

Σχολ. (Συν) σμοῦ μᾶς ἐπιφορτίζει νέας ὑποχρεώσεις, καθήκοντα καὶ ἀπασχολήσεις εἰς βάρος ἴσως τοῦ χρόνου τῆς ἀναπαύσεώς μας. Εἶναι ὁμῶς πολὺ περισσότερον ἐπιβεδλημένον τοῦτο καὶ θὰ μᾶς ικανοποιήσῃ πολὺ περισσότερον ἀπὸ τὴν ἐκτέλεσιν ἄλλων ἀνιάρων καὶ ἐκτὸς τῶν καθηκόντων μας ὑπηρεσιῶν ὡς ἡ συμμετοχὴ εἰς Ἐπιτροπὰς ἀπορίας ἢ ἐράνων ἢ ἀπογραφὰς ἢ περιγραφὰς διὰ μελέτας ἐτέρων ὑπηρεσιῶν ἃς ἔδει ἀπὸ καιροῦ νὰ εἴχαμεν ἀποτινάξει ἀπὸ τοὺς ὤμους μας.

Ἀνεφέραμεν ὅτι ὁ Σχολ. (Συν) σμὸς εἶναι ὠφελιμώτατος καὶ διευρύνει τοὺς σκοποὺς τοῦ Σχολεῖου. Ἄς μᾶς ἐπιτραπῇ νὰ ἐξιστορίσωμεν ὀλίγα τιὰ ἀπὸ τὴν ζωὴν τοῦ (Συν) σμοῦ ἵνα τέλος ἐξάγωμεν τὰ ἐκ ταύτης συμπεράσματα:

I. Συνελεύσεις μαθητῶν εἰς ἃς θὰ συζητῶνται τὰ διάφορα δημιουργούμενα ζητήματα, ἐκλογὴ καὶ ἀνάθεσις εἰς ἐπιτροπὰς διὰ τὴν ἱκανοποίησιν τούτων (π.χ. καθαριότητος, τακτοποιήσεως ἐπιπλῶν, χειροτεχνημάτων κλπ. καλλιέργειας Σχολικοῦ κήπου ἢ συντηρήσεως γλαστρῶν, παρακολούθησιν ἐξωσχολικῆς ζωῆς, δανειστικῆς βιβλιοθήκης, πρατηρίου βιβλίων καὶ γραφικῆς ὕλης, φάρμακα Α' βοθητῶν, ταμιευτηρίου (κ.λ.π.).

II. Σύνταξις πρακτικῶν Γενικῶν Συνελεύσεων.

III. Διαπιστώσεως ἀνάγκης συντονιστικῆς ἐπιτροπῆς καὶ ἐκ ταύτης ἐκλογὴ Διοικητικοῦ Συμβουλίου.

IV. Ἀλληλογραφία μετὰ ἀρχὰς, Σχολεῖα κ.λ.π.

V. Τήρησις βιβλίων ταμείου πληρωμῆς κ.λ.π.

VI. Ἀνάγκη ἀποταμιεύσεως, ἀτομικῆς ἀλλὰ καὶ Γενικῆς.

VII. Ἐκτέλεσις ἔργων ἐν τῇ προαυλίῳ, ὁδοῖς — πλατείᾳ κλπ.

VIII. Ἀνάγκη ἐνισχύσεως ἀπόρων συμμαθητῶν καὶ συμμετοχῆς εἰς ἔργα φιλανθρωπίας ἢ ἐράνους ἐθνικῶν φιλανθρωπικῶν σκοπῶν.

IX. Ἰδρύσις τμήματος ἀπωλεσθέντων καὶ ἀνευρισκομένων πρὸς ἀπόδοσιν.

X. Διοργάνωσις καὶ ἐκτέλεσις ἐορτῶν, ἐκδρομῶν κλπ.

XI. Συνεργασία δι' ἐπεξεργασίαν μαθη-

μάτων, μελετών διὰ ιστορικά μέρη κλπ.

XII. Ἐπίσκεψις μεγάλων ἔργων καὶ ἐκτέλεις βοηθητικῶν ἐργασιῶν εἰς αὐτὰ καὶ γενικῶς συμμετοχὴ εἰς πᾶν ἔργον ἐκτελούμενον ἢ παραβλεπόμενον ὑπὸ τῶν μεγάλων.

Διαπιστοῦται λοιπὸν πλήρως ὅτι ἐκ τῶν ἀνωτέρω ἐργασιῶν τελουμένων φυσιολογικῶς καὶ ἐκ τῶν ζητημάτων τῶν δημιουργουμένων ἐν τῇ ζωῇ τῶν μαθητῶν ἐντὸς καὶ ἐκτὸς τοῦ Σχολείου, ἐπέρχονται ἄφθονα διδακτικὰ αἰσθήματα, ἐνέργειαι, πνευματικαὶ ἐργασίαι, ἠθικαὶ ἐπιδράσεις καὶ πεποιθήσεις πρωτοβουλίας, προγράμματα πρὸς δρᾶσιν καὶ μύρια ὅσα εὐγενῆ προτερήματα, ἀπαραίτητα διὰ τὴν μελλοντικὴν ζωὴν, δρᾶσιν καὶ πρόοδον τῶν τροφίμων μας.

Διότι:

A' — Κατανοοῦν τὴν ἀνάγκην τῆς αὐτοδιοικήσεως καὶ τῆς ἱκανοποιήσεως τῶν ἀπαιτήσεων τῶν δι' ἰδίῳ των μέσων.

B' — Ἐξευρίσκουν μόνον των τὰ διάφορα μέσα θεραπείας, ἅτινα διευρύνουν καὶ ἐφαρμόζουν ἀποκτώντες οὕτω αὐτοπεποιθήσιν καὶ ὀντότητα ἀνθρώπου ἐνεργοῦ ἐν τῇ ζωῇ.

Γ' — Ἀποκτοῦν τὴν ἱκανότητα νὰ διακρίνουν τοὺς καταλλήλους συμμαθητάς των δι' ἐκάστην ὑπηρεσίαν καὶ οὕτω ἀποκτοῦν τὴν συνήθειαν καὶ τὰ προτερήματα τοῦ καλοῦ ἐκλογέως.

Δ' — Δημιουργεῖται τὸ αἶσθημα τῆς εὐθύνης καὶ τῆς ὑποχρεώσεως πρὸς ἐκτέλεισιν τῶν εἰς ἕκαστον καθηκόντων.

Ε' — Γεννᾶ τὸ αἶσθημα τῆς ἀνωτερότητος ἀλλὰ καὶ τῆς ὑποχρεώσεως ὅπως τεθῇ ἕκαστος εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τοῦ ἄλλου.

ΣΤ' — Γεννᾶται ἡ παρατηρητικότης καὶ ἐκ ταύτης ἡ ἐξακρίθωσις τῶν ἐκάστοτε ἐργασιῶν ἢ ἱκανοποιήσεως ἀναγκῶν καὶ ἡ συμπλήρωσις τῶν ἐλλείψεων.

Ζ' — Γεννᾶται ἡ ἀμιγαλὰ πρὸς ἐργασίαν.

Η' — Γεννᾶται ἡ κρίσις καὶ ἡ ἀλληλεγγύη καὶ ὁ παραμερισμὸς τοῦ ἀτομικοῦ συμφέροντος ἐνώπιον τοῦ Γενικοῦ τοιοῦτου.

Θ' — Ἐξασκούνται εἰς τὸ λέγειν, ἐξιστορεῖν καὶ γράφειν.

Ι' — Ἐθίζονται εἰς τὴν τάξιν, καθαριότητα, προσοχὴν καὶ πειθαρχίαν καὶ ἀπει-

ρα ὅσα ἄλλα ἀγαθὰ ἀπαραίτητα καὶ διὰ τὴν μαθητικὴν των ζωὴν, ἀλλ' ἰδιαίτερώς διὰ τὴν μετασχολικὴν καὶ ἐν τῇ Κοινωνίᾳ ζωὴν.

ΙΑ' — Ἀναγκάζονται νὰ μελετῶσι καὶ οὕτω νὰ μορφώνωνται καὶ μάλιστα ἐπὶ θεμάτων καὶ ζητημάτων ποὺ ἴσως οὐδέποτε θὰ δημιουργηθῇ ἀφορμὴ τις ὑποκινήσεως καὶ συζητήσεως ἐν τῇ τάξει καὶ ἐντὸς τῶν πλαισίων τῶν μαθημάτων.

ΙΒ' — Γίνεται πεποιθήσις εἰς αὐτὰ ὅτι καθήκον κάθε πολίτου εἶναι ἡ συντήρησις τῶν Δημοτικῶν καὶ Ἐθνικῶν περιουσιῶν.

ΙΓ' — Γίνεται πρακτικὴ ἐφαρμογὴ καὶ ἐξάσκησις τῶν ἐκ τῶν θεωρητικῶν μαθημάτων ἐξαγομένων διδαγμάτων.

ΙΔ' — Τὸ καὶ σπουδαιότερον ὅτι, καθίσταται συνείδησις καὶ πεποιθήσις ὅτι, ἐν τῇ αὐτοδιοικήσει καὶ συνεταιρικῇ ζωῇ αὐξάνονται πολλαπλασίως τὰ οἰκονομικά, συντελοῦντα εἰς τὴν ζωὴν, πρόοδον καὶ πολιτισμόν, διὰ τῆς καλῆς ἐννοουμένης τοποθετήσεως τῶν ὑλικῶν ἀγαθῶν καὶ τῆς ἐκ ταύτης δημιουργίας κερδῶν οὐχὶ εἰς βάρος τῶν ἄλλων, ἀλλ' ἀπεναντίας πρὸς ὄφελος καὶ αὐτῶν τῶν ἰδίων τῶν συνεταίρων ἀλλὰ καὶ τῶν ἄλλων τῶν ἀπολαμβανόντων τοὺς καρποὺς τῶν Συνεταίρων.

ΙΕ' — Καθίσταται συνείδησις τὸ ὅτι ἡ οἰκονομικὴ εὐμάρεια παρέχει τὴν ἀνεξάρτητον καὶ ἀνεπιρέαστον σκέψιν πρὸς ὅλας τὰς κατευθύνσεις τῆς ἐν τῇ Κοινωνίᾳ ζωῆς τοῦ ἀτόμου.

ΙΣΤ' — Διευκολύνεται τὰ μέγιστα τὸ ὅλον ἔργον τοῦ Σχολείου ἀπαλλασσομένου τοῦ Διδασκάλου ἀπὸ πολλὰ καὶ ἀνιάρᾳ καθήκοντα, ἐπιβλέψεις, προστριβάς κλπ. ποὺ παρεμποδίζουν τὸ Κύριον ἔργον τοῦ Διδασκάλου. Ἐκ τῶν ἀνωτέρω ἐκτεθέντων ἐν συντομίᾳ βεβαίως, φανερόν ἐστίν ὅτι ὁ Σχολικὸς (Συν) σιμὸς εἶναι τὸ σπουδαιότατον μέσον καὶ τὸ μέγα κίνητρον διὰ τὴν δημιουργίαν ἐν τῷ Σχολείῳ πραγματικῆς κοινωνικῆς ζωῆς, προεκτεινομένης μέχρι αὐτῆς ταύτης τῆς ζωῆς τῶν μεγάλων καὶ βεβαίως ἡμᾶς τοὺς μεγάλους ὅτι Πρόεδρος καὶ Πολιτισμὸς δὲν εἶναι δυνατόν νὰ ἀναπτύχθωσιν μὲ κενὰ λόγια, μὲ διδάγματα καὶ ἀποφθέγματα κούφια καὶ διαλόγου ρητῶν καὶ παροιμιῶν, ἀλλὰ μόνον μὲ ἔργα, ἐν τῇ ἐφαρμογῇ των εἰς τὴν ὅλην ἔκτασιν τῶν Σχολικῶν Συνεταιρισμῶν.

Ποῖος θὰ ἀμφισβητήσῃ τὰ ἀνωτέρω πορίσματα; Ποῖος θὰ δυνηθῇ νὰ μᾶς ἀντικρούσῃ ὅτι ἄνευ ὑλικοῦ ἐρίσματος δύναται νὰ ἐπιτευχθῶσι πρόοδοι, εὐγενεῖς ἢ καὶ πρόστυχοι πράξεις.

Ποῖος θὰ μᾶς ἀρνηθῇ, τὸ ὅτι, ὅπου ὑπῆρξαν προδευτικοὶ Συνεταῖροι δὲν ἐμεγαλουργήσαν, ἐνῶ ὅπου ὑπῆρξαν τοιοῦτοι μὲ ἄγνοίαν ἢ ἰδιοτελεῖς ἢ ἀδιάφοροι ἢ καὶ καταχρασταὶ δὲν ἐχρεωκόπησαν; Ποῖος δὲν θὰ συμφωνήσῃ μαζί μας, ὅτι ἐν τῷ Σχολικῷ Συνεταιρισμῷ δὲν θὰ γίνῃ ἡ ἐπιλογὴ τῶν μελλόντων νὰ δημιουργήσουν τὴν ἰθὺν οὖσαν τάξιν ἢ τῶν ὀκνηρῶν μελῶν τῆς Κοινωνίας ἢ ἀκόμη καὶ τῶν κακοπίστων καὶ διεστραμμένων ἐπὶ τῶν ὁποίων θὰ ἔχῃ σὺν τῷ χρόνῳ ἀγαθοποιὸν ἐπίδρασιν καὶ συμμετοχὴν των εἰς τὴν ὅλην ζωὴν τοῦ Σχολικοῦ (Συν) σιμοῦ; Ποῖος δὲν θὰ παραδεχθῇ ὅτι οἱ μικροὶ αὐτοὶ πρόεδροι ἢ μέλη **Διοικητικῶν Συμβουλίων ἢ ἐπιτροπῶν** ἢ καὶ ἀπλᾶ μέλη τῶν Σχολικῶν (Συν) σιμῶν δὲν θὰ καταστρώσωσι σχέδια δράσεώς των ὅταν μεγαλώσωσι καὶ ἐπιτύχωσι νὰ γίνωσι πρόεδροι ἢ ἄλλοι παράγοντες τῶν Κοινοτήτων — Δημορχιῶν — Συνεταιρισμῶν — Ἐνώσεων — Συλλόγων — Σωματείων — Ἐκκλησιῶν ἢ Σχολικῶν ἐπιτροπῶν κλπ.; Ποῖος θὰ μᾶς ἀρνηθῇ τὴν πεποίθησίν μας, ὅτι, ἐξ αὐτῆς τῆς ἀσκήσεως ἐν τῷ Σχολ. Συνεταιρισμῷ, δὲν θὰ προέλθωσιν οἱ προδευτικοὶ Γεωργοὶ — Κτηνοτρόφοι — Βιοτέχναι — ἔμποροι καὶ ἐπιχειρηματῆαι ἢ ὑπάλληλοι ἰδιωτικοί, Δημοῖοι, κατώτεροι

καὶ ἀνώτεροι, μὲ ἀνώτερα ἰδανικά καὶ σκοπὸν των τὴν ὕλικὴν καὶ ἠθικὴν ἐξύψωσιν τῶν πάντων;

Τί ἄλλο καλλίτερον τούτου καὶ πλεόν ἐνδιαφέρον, προσπαθεῖ νυχθημερόν νὰ ἐπιτύχῃ ὁ Διδάσκαλος, αὐτὸς ὁ ἄσχημος δημιουργὸς τῆς Κοινωνίας; Πῶς ἄλλοιως θὰ ἐπιτύχωμεν νὰ δημιουργήσωμεν νέους πολίτας πρὸς δημιουργίαν καλλιτέρας ζωῆς, εὐτυχισμένης πρώτον ὡς ἄτομα εἰς χωρία καὶ πόλεις ἔπειτα ὡς σύνολον τῆς μεγάλης Πατρίδος ἥς τὴν εὐτυχίαν καὶ εὐδαιμονίαν, δόξαν καὶ λαμπρότητα, καλλιεργοῦμεν τόσον ἀνδιωτελῶς καὶ μὲ αὐτοθυσίαν ἡμεῖς οἱ Διδάσκαλοι; Ἴδου λοιπὸν ὁ Στίχος: ἄς παρδλέψωμεν πάρεργα καθήκοντα, ἄς βασανίσωμεν ὀλίγον ἀκόμη τὸν νοῦν μας, ἄς ἀναπτέρωσωμεν τὸ ἠθικόν μας, ἄς προσγειωθῶμεν εἰς τὴν πραγματικότητα, ἄς θυσιάσωμεν ὀλίγον καιρὸν ἀπὸ τὸν ἐλάχιστον τῆς ἀναπαύσεώς μας, ἄς συνέλθωμεν ἀπὸ τὰς ἀερολογίας καὶ ἄς ρίξωμεν ἐν δλέμῃ εἰς τὴν πραγματικὴν κοινωνίαν ὡς αὕτη ἐξελίσσεται νῦν καὶ ἄς προχωρήσωμεν εἰς τὴν ἔδρυσιν τοῦ Σχολικοῦ Συνεταιρισμοῦ, ἵνα οὕτω ἀπολαύσωμεν ἔτι περισσότερον τὴν ἱκανοποίησιν τοῦ δεδουλευμένου καὶ πιστοῦ τηρητοῦ τοῦ καθήκοντος ἐναντι Μαθητῶν — Οἰκογενειῶν — Κοινωνίας καὶ Πατρίδος.

Ἡ Δασκαλικὴ ψυχὴ εἶναι ἀστήρευτος Πηγὴ.

Αὐγούστος 1962

ΑΘΑΝ. Μ. ΒΕΡΓΗΣ

ΟΙ ΣΧΟΛΙΚΕΣ ΕΚΔΡΟΜΕΣ ΚΑΙ Η ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΗ ΤΩΝ ΑΞΙΩ

ΥΠΟ ΒΑΣΙΛ. Π. ΚΑΠΟΥΔΑ, ΔΙΤΟΥ ΣΧΟΛΕΙΟΥ ΑΝΤΙΠΑΡΟΝ ΠΕΡΙΦ. ΠΑΖΟΥ

Α' ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΩΝ ΕΚΔΡΟΜΩΝ

Είναι αλήθεια ότι το υπαιθρο με τις ομορφιές του, τραβά και γοητεύει την ψυχή του ανθρώπου.

Οι άρχαιοι πρόγονοί μας οι οποίοι είχαν πολύ λεπτή την αίσθηση του καλού, δεν ήταν δυνατόν να μείνουν αναισθητοί μπροστά στις τόσες ομορφιές της φύσεως.

Στα ποιήματα του Όμηρου, των Βουκολικών και άλλων ποιητών της αρχαιότητας, συναντούμε χωρία, όπου περιέχεται υμνος πρὸς τὴν φύσιν καὶ τὸ υπαιθρον.

Ἀλλὰ καὶ οἱ φιλόσοφοι δὲν ἐθέλοντο ὀλιγώτερον. Ὁ Πλάτων με ποιητικὴν χάριν περιγράφει τὸν ὠραῖο πλάτανο καὶ τὴν πηγὴν ποὺ ἦταν κοντὰ του στὸν Ἰλισσοῦ καὶ τὸ γύρω δροσερὸ τοπίο.

Ὁ Ἀριστοτέλης ἱδρύει τὴν «Περιπατητικὴν Σχολήν» στὶς ὄχθες τοῦ Ἰλισσοῦ καὶ ἐδίδασκε τοὺς μαθητὰς του περιπατοῦντας. Καθὼς δὲ γράφει ὁ Διογένης ὁ Λαέρτιος (200 μ.Χ.) «Χρῦσιπος ὁ Στωϊκὸς πρῶτος ἐθάρρηνε σχολὴν ἔχειν ὑπαιθρον ἐν Λυκαίῳ».

Ὅχι δὲ μόνον μετὰ τὰ συγγράμματά των εἰδείναν οἱ ἄρχαιοι τὴν ἀγάπην των πρὸς τὴν φύσιν, ἀλλὰ καὶ καθημερινῶς ἐπήγγαιναν στὰ χωράφια ἢ στὰ γυμναστήρια γιὰ νὰ γυμναστοῦν οἱ ἴδιοι, ἢ νὰ παρατηρήσουν τοὺς ἄλλους ποὺ ἐγυμνάζοντο.

Στὰ γυμναστήρια τὰ ὁποῖα ἦσαν μεγάλοι περίβολοι στολισμένοι με κήπους καὶ δασύλλια, ἐπήγγαιναν ὅχι μόνον οἱ νέοι ἀλλὰ καὶ οἱ γέροι.

Ἐκεῖ ἐσύχναζαν διάφοροι καλλιτέχνες καὶ φιλόσοφοι, οἱ ὁποῖοι ἐμάζευαν γύρω τους ὁμάδες μαθητῶν γιὰ νὰ τοὺς διδάξουν ἢ νὰ συζητήσουν με αὐτοὺς διάφορα θέματα.

Σχολικὲς ὅμως ἐκδρομὲς ὅπως γίνονταν σήμερα ἦσαν ἀγνωστες στοὺς ἀρχαίους.

Κατὰ τὰ τέλη τοῦ μεσαίωνα πρωτοπαρουσιάζονται στὰ σχολεῖα τῆς Δυτικῆς Εὐρώπης, χωρὶς ὅμως νὰ ἔχουν στενὴ συνάφεια μετὰ τὴν ἀγωγή ἢ τὴν σχολικὴ ζωὴ.

Μόνον μερικοὶ νέοι τῆς ἐποχῆς αὐτῆς, εὐπόρων οἰκογενειῶν, ἀπεφάσιζαν μακρινὰ ταξίδια, μαζί με τοὺς δασκάλους των, σὲ διάφορες ξένες χώρες, γιὰ νὰ γνωρίσουν τὴ ζωὴ καὶ τὸν χαρακτῆρα διαφόρων λαῶν.

Τὰ ταξίδια ὅμως αὐτά, κρατοῦσαν ὀλόκληρους μῆνες, γι' αὐτὸ ὁ Jean Paul τὰ κατηγοροῦσε καὶ συνιστοῦσε ἐκδρομὲς ὀλίγων ἐβδομάδων, ποὺ συντελοῦσαν, ὅπως πίστευε, στὴν ἰσχυροποίησιν τοῦ σώματος καὶ τὴν ὀρίμανσιν τοῦ πνεύματος.

Ἀλλὰ περισσότερο ἀπὸ ὅλους συνετέλεσε στὸ νὰ παραδεχθῶν τις ἐκδρομὲς ὡς σπουδαῖο μορφωτικὸ μέσον γιὰ τοὺς νέους, ὁ ΡΟΥΣΣΩ (1710 — 1778), ὁ ὁποῖος θεωρεῖ τὴν φύσιν εἰς τὸν «Αἰμιλίον» του, ὡς τὸν ἄριστον παιδαγωγὸν καὶ ἔχει τὴν ἀπαίτησιν ἢ παιδαγωγικὴ ἐνέργεια νὰ προσαρμόζεται πρὸς αὐτὴν καὶ ἐκθέτει τὴν σημασίαν ποὺ ἔχουν οἱ ἐκδρομὲς γιὰ τὴν διάπλασιν τοῦ χαρακτῆρα καὶ τὴν ἀπόκτησιν πραγματικῶν γνώσεων.

Ἐξχωριστὴ θέσι στὴν ἱστορίαν τοῦ ἐκδρομισμού κατέχει ὁ Jahn (1778—1832) ὁ ὁποῖος μετὰ τοὺς μαθητὰς του ἔκαμε πολλὰς ἐκδρομὲς, κατ' ἀρχὰς γύρω στὸ Βερολίνο, ὕστερα στὴν Ἰταλίαν, Σικελίαν καὶ σὲ διάφορες πόλεις ἄλλων χωρῶν.

Ἐκδρομὲς οἱ ὁποῖες εἶχαν μεγάλη συνάφεια μετὰ τὴν διδασκαλίαν εἰς τὸ σχολεῖο καὶ ποὺ διαρκοῦσαν μέχρι τρεῖς ἐβδομάδες, γινόνταν ἀπὸ τὸ σχολεῖο τοῦ Bender (1825 — 1850).

Ὁ Stoy μετὰ τὸ σχολεῖο του στὴν Ἰένα καὶ μαζί με ἄλλα σχολεῖα τὸ 1853—1866, ἐκτὸς ἀπὸ τις τακτικὰς ἐκδρομὲς τῆς ἐβδομάδος, ἔκανε καὶ ἄλλες ἐκδρομὲς κατὰ τις ἡμέρας ποὺ εἶχαν συμβῇ σπουδαῖα γεγονότα, μάχες κλπ. στὶς ἴδιες τοποθεσίας.

Ὁ Ziller δὲ τέλος, στηριζόμενος ἐν ψυχολογικοῦς λόγους, ἐτόνισεν τὴν σπουδαιότητα τῶν ἐκδρομῶν διὰ τὴν ἀγωγήν καὶ ἔδωκε ὁδηγίους περὶ τοῦ τρόπου μετὰ τὸν ὁποῖον πρέπει νὰ γίνονται οἱ ἐκδρομὲς, γιὰ νὰ ἐπιτύχουν τὸν σκοπὸν των.

Ὁ Rein προσπάθησεν νὰ συνδυάσῃ πο-

λυήμερες ἐκδρομὲς μετὰ τὸ σχολικὸ πρόγραμμα. Πολυήμερες ἐκδρομὲς ἄρχισαν νὰ διοργανώνωνται ἀπὸ τὸν περασμένο αἰῶνα, σὲ ὅλες τις χώρες τοῦ κόσμου, στὴ Σουηδίαν, Δανίαν, Ἀμερικὴν, Ὀλλανδίαν κ.λπ.

Ὁ Γκρὸς τρεῖς φορές ἐπεσκέφθη τὴν Ἑλλάδα μετὰ τοὺς μαθητὰς του, τὸ 1896, 1904 καὶ 1906. Εἰς τὴν Γαλλίαν δὲ καὶ τὸ Βέλγιο διοργάνωναν ταξίδια γιὰ τοὺς μαθητὰς σὰν ἀνταμοιβὴ τῆς ἐπιμελείας καὶ τῆς καλῆς των συμπεριφορᾶς. Στὴν Γερμανίαν οἱ ἐκδρομὲς περιελήφθησαν ὑποχρεωτικῶς στὸ πρόγραμμα ἀπὸ τὸ 1910. Ἀλλὰ καὶ ἐδῶ στὴν Ἑλλάδα, μετὰ τὸ ἄρθρον 7 τοῦ περὶ γυμναστικῆς Νόμου ΒΧΚΑ οἱ ἐκδρομὲς καὶ οἱ πορεῖες ἔγιναν ὑποχρεωτικὲς γιὰ τὰ σχολεῖα. Εἰς τὸ ἄρθρον αὐτὸ ἀναφέρονται ἐπὶ λέξει τὰ ἑξῆς:

«Ἀπαξ τοῦ μηνὸς τακτικῶς, ἐκτὰ κτῶς δὲ ὅταν ἀποφασισθῇ ὑπὸ τοῦ συλλόγου τῶν καθηγητῶν καὶ διδασκάλων, οἱ μαθηταὶ πάντων τῶν σχολείων τοῦ κράτους, δημοσίων τε καὶ ἰδιωτικῶν συνοδευόμενοι ὑπὸ τοῦ διευθυντοῦ τοῦ σχολείου καὶ τῶν διδασκάλων αὐτοῦ, ἐπιχειροῦσι πεζοπορίας κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἥττον μακράς».

Καὶ πρὶν ὅμως ἀπὸ τὸν Νόμον αὐτὸν μία ἐγκύκλιος τοῦ Ὑπουργείου Παιδείας εἶχε καθιερώσει τις ἀπογευματινὰς ἐκδρομὲς καθε Πέμπτη.

Σὲ ὅλες λοιπὸν τις χώρες οἱ σχολικὲς ἐκδρομὲς ἀποτελοῦν ἀναπόσπαστον καὶ ὀργανικὸν μέρος τῆς σχολικῆς ζωῆς.

Σήμερα γιὰ τὸ «ΝΕΟ ΣΧΟΛΕΙΟ» σύμφωνα μετὰ τις ἀρχὰς τῆς ἐργασίας, τῆς αὐτενεργείας, καὶ τῆς προσκλήσεως ἐποπτεῖων, τις ὁποῖες ἐφαρμόζει, καὶ τὸν τρόπο τῆς ἐργασίας τὸν ὁποῖο ἀκολουθεῖ, οἱ ἐκδρομὲς εἶναι πηγὴ ἀπ' ὅπου θὰ ἀντλήσῃ πραγματικὴ ζωὴ.

Β' ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΗ ΑΞΙΑ ΤΩΝ ΕΚΔΡΟΜΩΝ

Εἶναι γνωστὸν ὅτι σκοπὸς τοῦ σχολείου εἶναι νὰ καταστήσῃ τὸ παιδί ἡθικὴν προσωπικότητα καὶ νὰ τοῦ δώσῃ τὰ ἀπαραίτητα ἐφόδια γιὰ νὰ ἀντιμετωπίσῃ τὴν

ζωὴ καὶ νὰ συμβάλλῃ στὴν εὐημερίαν τοῦ συνόλου.

Ἡ φύσις τῶν ἐκδρομῶν εἶναι τέτοια ποὺ ἀνταποκρίνεται ἀπόλυτα στὸν γενικὸν σκοπὸν τῆς ἀγωγῆς καὶ παρέχει ἑδαφὸς γιὰ τὴν ὕλική, εἰδολογικὴ καὶ ἡθικὴν μόρφωσιν τοῦ παιδιοῦ, ἐπειδὴ συμβάλλουν στὴν ἐπιτυχία τοῦ γενικοῦ σκοποῦ καὶ τῶν ἐπὶ μέρους σκοπῶν τῆς ἀγωγῆς.

Τὸ Νέο Σχολεῖο ἀνεγνώρισε τὴν ἀξίαν τῶν ἐκδρομῶν καὶ ἔδωσε πρωτεύουσα θέσιν σ' αὐτὰς διότι:

Ἰον Δίνουν εὐκαιρία νὰ γνωρίσωμε τὸν χαρακτῆρα καὶ τὴν ψυχὴ τῶν παιδιῶν.

Κάθε παιδί εἶναι μὴ ξεχωριστὴ ἀτομικότης. Ἐπειδὴ κάθε ἀτομικότης θέλει καὶ ἀνάλογο χειρισμὸ ἀπὸ τὸν δάσκαλο, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τὸν γονέα, εἶναι ἀνάγκη νὰ γνωρίσωμε τὴν ἀτομικότητα κάθε παιδιοῦ, νὰ μποῦμε μέσα στὴν ψυχὴν του, νὰ γνωρίσωμε τὰ διαφέροντά του, τις κλίσεις του, τὰ συναισθήματά του, τὰ ἐλαττώματα καὶ προτερήματά του καὶ γενικὰ τις ιδιότητες τοῦ χαρακτῆρα καὶ τῆς βουλήσεώς του καὶ νὰ πάρωμε κατάλληλα παιδευτικὰ μέτρα γιὰ τὸ καθ' ἓνα ὥστε νὰ τὸ κατευθύνωμε στὸν σωστὸ δρόμο.

Οἱ ἐκδρομὲς λόγῳ τῆς φύσεώς των δίνουν ἄφθονες εὐκαιρίες γιὰ νὰ ἐξωτερικεύσῃ τὸ παιδί τὸ ἐσωτερικὸν του καὶ νὰ κάμῃ ὁ δάσκαλος τὸ ψυχογράφημα τοῦ καθ' ἓνός ἀσκήντας συστηματικὴ παρατήρησις, διότι τὸ παιδί μέσα στὴν χαρούμενη φύσιν, μακριὰ ἀπὸ τοὺς ψυχροὺς τοίχους καὶ τὸν περιορισμὸ τῆς καθημερινῆς σχολικῆς ζωῆς, θὰ γοητευθῇ. Πάνω στὴν ὁμορφὴ χλόην, κάτω ἀπὸ τὸ πυκνὸ φύλλωμα τῶν δένδρων, ἢ κοντὰ στὰ ὀλογάλανα ἀκρογιάλια θὰ ξεχαστῇ. Ἐκεῖ ὅλες οἱ ἐκδηλώσεις θὰ εἶναι ἐλεύθερες καὶ αὐθόρμητες καὶ θὰ παρουσιάσῃ ὀλόκληρην τὴν ἐσωτερικὴν του διάθεσιν.

Ἐκεῖ θὰ ἀνακαλύψωμε ποῖός εἶναι δημιουργικὸς καὶ ποῖός μιμνῆται τὰ ἔργα τοῦ ἄλλου, ποῖός θέλει νὰ εἶναι ἀρχηγὸς καὶ ποῖός θέλει νὰ τὸν διευθύνουν οἱ ἄλλοι, ποῖός ἔχει ἀνεπτυγμένα τὰ συμπαθητικὰ συναισθήματα καὶ ποῖός τὰ ἐγώϊστα, ποῖός ἔχει σωματικὴ δύναμι, ἀντέχει σὲ πορεῖες καὶ εἶναι εὐκίνητος, ποῖός ἔχει ὀξύτητα σὲ κάποια αἴσθησι ἢ ὕστερὲι σὲ ἄλλη.

Ἐκεῖ θὰ ἐξωτερικεύσῃ αὐθόρμητα ὁ καθ' ἑνας τὶς κλίσεις, τὶς ἐξωτερικὲς τάσεις, τὰ προτερήματα, τὰ ἐλαττώματα καὶ πολλὰς ιδιότητες τοῦ χαρακτῆρα καὶ τῆς βουλήσεώς του.

Ὅλα αὐτὰ θὰ τὰ παρατηρήσωμε μὲ μεγάλη εὐχέρεια στὶς ἐκδρομὲς θὰ γνωρίσωμε τὴν ψυχὴ τῶν παιδιῶν, πράγμα πού τὸ Νέο Σχολεῖο προσπαθεῖ μὲ κάθε τρόπο νὰ ἐπιτύχῃ καὶ ἔτσι θὰ μπορέσωμε νὰ συντελέσωμε στὴν ἠθικὴ διάπλασί των.

2ον. Ἀναπτύσσουν τὴν ἀγάπῃ πρὸς τὸν πλησίον.

Οἱ σχολικὲς ἐκδρομὲς δίνουν τὴν εὐκαιρίαν στὰ παιδιά νὰ ἀσκηθοῦν καὶ στὴν ἀγάπῃ πρὸς τὸν πλησίον μὲ τὶς διαφορὰς μορφές της! Καλὴ συμπεριφορά, εὐγνωμοσύνη, φιλάνθρωπία, βοήθεια σὲ κείνους πού ἔχουν ἀνάγκη, σεβασμὸ στὴν ξένη ἐδιοκτησίαν κλπ.

3ον. Ἀναπτύσσουν τὴν φιλοπατρίαν.

Γιὰ νὰ ἀγαπήσωμε τὴν Πατρίδα πρέπει νὰ τὴν γνωρίσωμε. Πρέπει νὰ γνωρίσῃ τὸ παιδί στὴν ἀρχὴ τὴν ἰδιαίτην πατρίδα του, τὸν τόπον πού γεννήθηκε, τοὺς ἀνθρώπους πού τὸν κατοικοῦν, τὸν πολιτισμὸν τοὺς, τὰ ἔθνη καὶ ἔθιμα, τὰ μνημεῖα τῆς Ἑλληνικῆς Τέχνης καὶ τῆς Ἑλληνικῆς ἀνδρείας, νὰ γνωρίσῃ τὸ χῶμα πού ποτίστηκε τόσες φορές μὲ τὸ αἷμα χιλιάδων ἡρώων, τὸ χῶμα πού μᾶς δίνει τόσα ἀγαθὰ, νὰ τὸ ἀγαπήσῃ καὶ νὰ προσπαθῇ νὰ τὸ ὑπερασπισθῇ ἐναντίον ὅποιου δήποτε ἐχθροῦ. Πρέπει νὰ γνωρίσῃ τὶς ὁμορφίαις τῆς Ἑλληνικῆς ὑπαίθρου, τὰ κοινωφελῆ ἔργα πού κάνει ἡ Πολιτεία γιὰ τὴν ἐξυπηρέτησιν ὅλων μας, τοὺς δρόμους, τὶς πλατεῖες, τὰ γεφύρια, τὰ πηγάδια. Ὅσο καλύτερα τὰ γνωρίσῃ ὅλα αὐτά, τόσο περισσότερο θὰ τὰ ἀγαπήσῃ. Οἱ ἐκδρομὲς θὰ φέρουν τὸ παιδί κοντὰ σὲ ὅλη αὐτὴ τὴν ἀπαραίτητη ἐποπτικὴ ὕλη, γιὰ νὰ τὴν γνωρίσῃ καλὰ, καὶ νὰ ἀγαπήσῃ θαθεῖα τὴν Πατρίδα.

4ον. Τονώνουν τὸ θρησκευτικὸ συναίσθημα.

Στὶς ἐκδρομὲς, θὰ παρατηρήσῃ τὰ παιδιά τὴν θάλασσαν, τοὺς κάμπους, τὰ βουνά, τὰ ζῶα, τὰ φυτὰ, τὴν σκοπιμότητα καὶ τὴν ἀρμονίαν πού βασιλεύει στὸ σύμπαν. Θὰ θαυμάσωμε τὰ ἔργα τοῦ Δημιουργοῦ καὶ

θὰ νιώσωμε τὴν ἀπειρὴ ἀγάπην καὶ τὴν παντοδυναμίαν του.

5ον. Ἀναπτύσσουν τὸ συναίσθημα τοῦ καλοῦ.

Τὰ γλυκὰ τραγούδια τῶν πουλιῶν, τὰ κάτασπρα κοπάδια τῶν προβάτων, ἡ ἀνατολὴ καὶ τὸ ἡλιοδασίλεμα, τὰ ὠραῖα τοπία, θὰ συγκινήσωμε, θὰ τέρψουν, καὶ θὰ πλημμυρίσωμε τὴν ψυχὴ τῶν παιδιῶν μὲ τὸ συναίσθημα τοῦ καλοῦ, πού θὰ προσπαθήσωμε νὰ τὸ ἐξωτερικεύσωμε καὶ νὰ τὸ ἐκφράσωμε μὲ ζωγραφικὴν, ποίησιν, τραγούδι, ἔκθεσιν κλπ.

6ον. Προάγουν τὴν κοινωνικότητα.

Πολλὰ παιδιά διὰ διαφόρους λόγους εἶναι μελαγχολικά καὶ κλεισμένα στὸν ἑαυτό τους. Στὴν ἐκδρομὴ ὅμως, μὲ τὸ κοινὸ φαγητό, τὴν κοινὴν ψυχαγωγίαν, τὰ κοινὰ παιχνίδια, θὰ παρασυρθοῦν ἢ μόνον τοὺς ἢ μὲ τὴν δικήν μας παρακίνησιν καὶ θὰ εὐθυμίσουν, θὰ παίξουν καὶ θὰ χαροῦν μαζὶ μὲ τὰ ἄλλα παιδιά. Ἔτσι, θὰ δημιουργηθῇ ψυχικὸς σύνδεσμος μεταξὺ ὅλων τῶν παιδιῶν τοῦ σχολείου μας καὶ θὰ γίνωμε ὅλα μαζὶ μιὰ μικρὴ κοινωνίαν πού θὰ συνδέεται μὲ εὐγενικὰ αἰσθήματα. Μὲ αὐτὸν τὸν τρόπο καταπολεμεῖται καὶ τὸ ἐλάττωμα τῆς ἀποστρέφης πού αἰσθάνονται μερικά παιδιά.

Ἀκόμη σπουδαῖο ρόλο, γιὰ τὴν ἀνάπτυξιν τῆς κοινωνικότητος, παίζουν οἱ ἐκδρομὲς πού γίνονται στὰ πλησίον χωριὰ ἢ πόλεις μὲ σκοπὸ τὴν ἐπίσκεψιν τῶν ἐκεῖ σχολείων ἢ οἱ κοινὲς μὲ ἄλλα σχολεῖα ἐκδρομὲς. Τότε θὰ γνωρισθοῦν καὶ μὲ ἄλλα παιδιά τῆς ἰδίας ἡλικίας καὶ θὰ δημιουργηθῇ μεταξὺ τοὺς δεσμὸς ἀγάπης καὶ οἰκειότητος.

7ον. Δημιουργοῦν στενότερη ψυχικὴ ἐπαφὴ μεταξὺ δασκάλων καὶ μαθητῶν.

Στὶς ἐκδρομὲς, θὰ μᾶς δοθῇ εὐκαιρία νὰ φᾶμε, νὰ παίξωμε, νὰ διασκεδάσωμε μαζὶ μὲ τὰ παιδιά. Θὰ μοιραστοῦμε μαζὶ τοὺς τὰ ἐμπόδια πού ἴσως μᾶς τύχουν, τὶς χαρὲς τῆς ἐκδρομῆς, θὰ γίνωμε καὶ ἐμεῖς παιδιά καὶ θὰ πλησιάσωμε ὅσο μπορούμε περισσότερο πρὸς τὸν πλησίον τῆς ψυχῆς τους.

Θὰ μᾶς νιώσωμε τότε σὰν φίλο, σὰν ἕνα μεγάλο φίλο πού τὰ ἀγαπᾷ καὶ φροντίζει γι' αὐτὰ καὶ θὰ μᾶς ἀνοίξουν τὴν ψυχὴν τους. Τὶ ἱκανοποιήσῃ τότε γιὰ μᾶς.

8ον. Συνηθίζουν τὰ παιδιά στὴν πειθαρχίαν.

Στὶς ἐκδρομὲς, ἡ φροντίδα καὶ ἡ ἐπιβλεψὶς μας στὰ παιδιά θὰ εἶναι μεγάλη, διότι τὸ περιβάλλον στὴν ἐκδρομὴ εἶναι πλατὺ, δὲν μοιάζει μὲ τὸ περιβάλλον τοῦ σχολείου πού εἶναι περιορισμένο. Ἡ ἐξοχὴ καὶ ἡ θάλασσα ἔχει κινδύνους καὶ γιὰ δυστυχήματα ἀκόμη.

Ἐχομε ὑποχρέωσιν καὶ καθήκον νὰ δώσωμε, πρὶν ξεκινήσωμε, τὶς κατάλληλες ὁδηγίες καὶ νὰ ἐπιμείνωμε νὰ ἐφαρμόζωμε ἀπὸ ὅλα τὰ παιδιά μὲ ἀπόλυτη ἀκρίβεια. Ἡ πόλις ἢ τὸ χωριὸ πού θὰ ἐπισκεψθῶμε ἔχει κοινωνίαν καὶ μάλιστα ξένη, πού θὰ μᾶς κρίνῃ. Ἡ συμπεριφορὰ τῶν παιδιῶν μας πρέπει νὰ εἶναι ἐκείνη πού ἀρμόζει.

Ἔτσι ὅμως σιγὰ σιγὰ τὰ παιδιά μὲ τὶς ἐκδρομὲς συνηθίζουν στὴν πειθαρχίαν.

9ον. Ἀναπτύσσουν τὴν παρατηρητικότητα.

Καὶ ἡ παρατηρητικότης θὰ ἀναπτυχθῇ στὶς ἐκδρομὲς. Τὰ παιδιά βάζουν σὲ ἐνέργειαν ὅλες τοὺς τὶς αἰσθήσεις μὲ ταχύτητα, διότι εἶναι ὑποχρεωμένα νὰ παρατηροῦν, νὰ ἐξετάζωμε καὶ νὰ ἐμβαθύνουν μόνον τοὺς στὰ πράγματα πού πέφτουν στὴν ἀντίληψίν τους.

10ον. Δίδουν ὑγείαν καὶ χαρὰ.

Οἱ ἐκδρομὲς δίνουν ὑγείαν στὰ παιδιά καὶ ἀναπτύσσουν ἀρμονικὰ τὸ σῶμα καὶ τὸ πνεῦμα. Σὲ σῶμα γερὸ καὶ πνεῦμα γερὸ.

Οἱ πεζοπορίαι σὲ μέρη ἀνηφορικὰ, δυναμώνουν τὴν καρδίαν. Ἡ ἠδυσμένη λειτουργία τῆς καρδιᾶς φέρνει αὐξάνει καὶ στὴν λειτουργίαν τῶν πνευμόνων, διότι μὲ τὶς θαθεῖες καὶ γρήγορες εἰσπνοάς, γίνονται πρὸς ἐλαστικοὺς καὶ μεγαλώνει ἡ χωρικότητά τους. Σὲ ἡσυχίαν οἱ πνεύμονες παίρνουν 8 λίτρα ἀέρα τὸ λεπτό, κατὰ τὴν βάρυνσιν 40 - 50 λίτρα. Μὲ τὸ πολὺ ὀξυγόνο καθαρίζει τὸ αἷμα περισσότερο καὶ αὐξάνονται τὰ ἐρυθρὰ αἰμοσφαίρια.

Ἐνας Βέλγος ἱατρός (δ Leuch) διέπιστωσε ὅτι τὰ ἐρυθρὰ αἰμοσφαίρια μαθητῶν πού ἐπέστρεψαν ἀπὸ ἐκδρομῆς εἶχαν αὐξηθῇ κατὰ 14% περίπου.

Ἔτσι, ὁ ὁργανισμὸς γίνεται πρὸς δύναμιν καὶ ἀντέχει περισσότερο στὶς προσβολὰς τῶν διαφόρων μικροβίων.

Οἱ ἐκδρομὲς δίνουν χαρὰ στὰ παιδιά μας. Τὸ ὑπαίθρο μὲ τὸν καθαρὸ ἀέρα, ἡ ὁμορφία τῆς φύσεως, τὸ ἀνοιχτὸ περιβάλλον, γεννᾷ στὸ παιδί τὸ συναίσθημα τῆς εὐθυμίας, τὸ παρακινεῖ σὲ κίνησιν καὶ δράσιν, τοῦ προκαλεῖ τὸ γέλιο καὶ τὴν χαρὰ.

Οἱ ἐκδρομὲς εἶναι μιὰ πηγὴ ψυχαγωγίας γιὰ τὸ παιδί καὶ «ἡ ψυχαγωγία εἶναι ἀνάγκη, δὲν εἶναι πολυτέλεια» λέγει ὁ ψυχίατρος Κατσαρός. Εἶναι ἡ συνισταμένη μιᾶς ἰσορροπίας ψυχῆς καὶ σώματος. Ἡ σημασία της εἶναι σπουδαία γιὰ τὴν ὅλη διάπλασιν τοῦ χαρακτῆρα του.

Ἀπὸ ὅλα αὐτὰ πού ἀναφέραμε μπορούμε νὰ βγάλωμε τὸ συμπέρασμα ὅτι παιδαγωγικὴ ἔξοδος τῶν ἐκδρομῶν εἶναι μεγάλη.

(συνεχίζεται στὸ ἐπόμενο)

ΒΑΣΙΛΗ ΜΥΛΩΝΑ: "Ο ΑΓΕΡΙΝΟΣ,"

(Παιδικό μυθιστόρημα εμπνευσμένο από τὸ 21)

Ἀθῆναι 1662 Σελ. 1 - 96

Μέσα σ' ἓνα ἀπόμερο στενὸ τοῦ Ἀναπλιῶν ξεφυχοῦσε ἓνα παλληκάρι ἀπὸ θαρρεῖα ἀρρώστεια, χαιρετώντας τοὺς περαστικούς διαβάτες μὲ μισοσθησιμὲνα λόγια:

«Εὐπνήστε τώρα κι' ἦρθε ἡ ὥρα».

Καὶ ἐνῶ αὐτὸ ἐκοιμόταν τὸν αἰῶνιο ὕπνο, εἶχε ξυπνήσει στὴν ὥρα τοῦ μαζι μὲ τ' ἄλλα Ἑλληνόπουλα τοῦ 21, γιὰ νὰ χαρίσουν στὸν τόπο μας τὴ λευτεριά!

Ἡ φρουρὰ τοῦ Ναυπλίου τὸν ἀνεγνώρισε. Ἦτανε ὁ Ἀγερινός, ἓνα παλληκάρι φερμένο ἀπὸ τὴν Ἐπτάνησο.

Οἱ φρουροὶ τοῦ κλείσανε τὰ μάτια καὶ τὸν στείλανε στὸ νεκροταφεῖο.

Ἰδοὺ ὁ ἦρως τοῦ μυθιστορηματοῦς ὅπως μᾶς τὸν παρουσιάζει πρὸς τὸ λογικὸ συγγραφεύς.

Ἀπὸ ποῦ ὅμως ἦτανε τὸ παλληκάρι αὐτὸ μὲ τὸ παράξενό του ὄνομα;

Ἀγνώστον, παρ' ὅλες τὶς ὑποθέσεις ποὺ ἔκαμναν διάφοροι γιὰ τὴν προέλευσή του.

Πάντως ἦτανε παιδί θγαλμένο ἀπὸ τὰ σπλάχνα τοῦ τυραννισμένου λαοῦ μας κατὰ τὰ χρόνια τῆς σκλαβιάς. Ἐνα παιδί, ποὺ μὴ ὑποφέροντας τὴν Τούρκικη σκλαβιά, πῆρε τὸ στρατὶ τὸ μονοπάτι, δρέθηκε σὲ κάποιο κλέφτικο λημέρι, ἀντάμωσε ἐκεῖ κάποιον Καπετάνιο καὶ μὲ τὴν σπῆθα τῆς ἀθάνατης λευτεριάς ποὺ φλόγιζε τὴν ψυχὴν τοῦ ἔμεινε κοντὰ στὸν Καπετάνιο σὰν μιὰ ἀνώγουμὴ λεθεὶν τοῦ ψυχῆ.

Ὑστερα ἀπὸ τὶς παραπάνω πληροφορίες ποὺ μᾶς ἀναφέρει ὁ συγγραφεὺς γιὰ τὸν ἥρωα τοῦ μυθιστορηματοῦς, ἀρχίζουμε καὶ ἡμεῖς οἱ ἀναγνώστες τῆς ὡς ἄνω συγγραφῆς τοῦ νὰ ἀνακαλύπτουμε τὴν προέλευσή του ἀκριβῶς μέσα στὴν ἀνωνυμία του.

Ἀς προσπαθήσουμε ὅμως νὰ ξεδιαλύουμε καλύτερα τὸ μυστήριό αὐτὸ τῆς ἀνωνυμίας μὲ τὴν βοήθεια τοῦ συγγραφέως.

II

Ἦτανε ἓνα δειλινὸ τοῦ 1824 ὅταν ὁ Ἀγερινὸς ξεφύγῃ σ' ἓνα στενὸ καὶ παράμερο καλντερίμι, γιὰ νὰ μὴν πάρει εἶδησιν ὅλο τ' Ἀνάπλι.

Κι' ὅταν ἡ φρουρὰ ἀπὸ τ' Ἀνάπλι τὸν μετέφερε στὸ νεκροταφεῖο, ἓνας φρουρὸς τὸν ἀνεγνώρισε καὶ ἔγραψε στὸν ξύλινο σταυρὸ τοῦ τὰ κάτωθι:

Ἀγερινὸς ἢ Ἀλγερινὸς ἢ Ἀὐγερινὸς.

παλληκάρι ἀπὸ τὰ λίγα καὶ μαθητῆς τοῦ Ρήγα.

Τὸ ἴδιο θράδυ ὅλο τ' Ἀνάπλι βούξε γιὰ τὸ πεθαμένο αὐτὸ παλληκάρι καὶ τὸ εἶχανε θάψει καὶ εἶχανε βάλει στὸ μνημια τοῦ ἐπάνω τὸ καρυοφίλλι τοῦ καὶ τὸ χαντζάρι του.

Εἶχε ἀφήσει τέτοια παραγγελία πρὶν πεθάνει.

III

Ὑστερα ἀπὸ τὸ προλογικὸ αὐτὸ ἐντυπο τοῦ συγγραφέα, φωτίζεται ἐπὶ τὴν ἀνωνυμία τοῦ παλληκαρίου καὶ διακαίολογεῖται καὶ ἡ κάτωθι ἐπιγραφή μὲ τὴν ὁποῖαν τιτοφόρησε ὁ συγγραφεὺς τὸ προεισαγωγικὸ κεφάλαιο τοῦ μυθιστορηματοῦς του.

«Ἀστρὸ χωρὶς ὄνομα»

Ἡ καλύτερα:

«Ἐνα ἀστὲρ χωρὶς ὄνομα».

Ἀλλὰ ὁ συγγραφεὺς, παλὸς κι αὐτὸς μαθητῆς μας στὸ Πεντατάξιο τῶν Γιαννίνων, ἄλεσε ὡς Μυλωνᾶ μερικὰ φωνήεντα καὶ τ' ἀσυντόμιζε γιὰ νὰ δικαιολογήσῃ τὸ ἐπώνυμό του.

Δὲν φταίει ὅμως αὐτὸς γιὰ τὴν εὐχέρεια αὐτῇ ποὺ παρουσιάζει τὸ λογοτεχνικὸ τοῦ τὰ λαγντο, ὅσον τὰ περίφημα ἐκείνα KURS τοῦ Διδασκαλείου, ἢ παρακολούθησιν ἢ συστηματικὴ τῶν ὁποίων ὥπλιζε τὶς ξεχωριστὰς προδιαθέσεις τῶν σπουδαστῶν καὶ τοὺς ξεφούρνισε:

ἄλλους ὡς λογοτέχνους,
ἄλλους ὡς ἀστρονόμους,
ἄλλους ὡς οἰστρηλάτας
δασκάλους μὲ πεσταλόμενον ἀγάπην,
ἄλλους ὡς ἐμπνευσμένους

Ἐπιθεωρητῆς μὲ κατανόησιν καὶ πραγματικὴ ἐξυψωτικὴ συμπαράστασιν στὸ ἔργο τῶν δασκάλων τῆς περιφερείας τῶν,

ἄλλους ὡς συγγραφεῖς ζηλευτῶν συγχρονισμένων παιδαγωγικῶν βιβλίων καὶ γνωστῶν στὸν διδασκαλικὸν κόσμον τῆς Πατρίδος μας,

καὶ ἄλλους — ὅπερ ἀπίστευτον — καὶ ὅμως καὶ τὴν πρᾶγματικὴν τῆς, ὡς μεγάλους εὐεργέτας τῆς Στενωτέρης Πατρίδος τῶν, οἰστρηλατημένους ἀπὸ τὴν ἀνταύγειαν τῆς πεσταλόμενης ἀγάπης πρὸς τὰ παιδιὰ τοῦ Σχολείου τῆς Γενεθλίας Γῆς τους, εἰς τὸ ὁποῖον φοιτοῦσε κι' αὐτὸς κάποτε καὶ δὲν ἔεχασε τὰ σκληρὰ παιδικὰ του χρόνια.

Ἀνάμεσα στὴν χορεία τῶν ὡς ἄνω παλῶν μαθητῶν μας τοῦ Πεντατάξιου Διδασκαλείου τῶν Γιαννίνων ὁ συγγραφεὺς τοῦ ὡς ἄνω παιδικοῦ μυθιστορηματοῦς — γνωστὸς εἰς τὸν ἐκπαιδευτικὸν κόσμον τῆς Πατρίδος μας καὶ ἀπὸ σειρὰν προγενεστέρων δημοσιευμάτων του — μᾶς ἐμφανίζει τὴν διὰ τῆς ὡς ἄνω συγγραφῆς τοῦ τῆς πρὸ ἐξελιγμένη μορφῆς τῆς λογοτεχνικῆς πνεύσεως καὶ τοῦ λογοτεχνικοῦ τὰ λαγντο τοῦ.

Ὅμιλεῖ ὁ συγγραφεὺς περὶ παιδικοῦ μυθιστορηματοῦ. Θὰ μᾶς ἐπιτρέψῃ ὅμως ὅπως χαρακτηρίσουμε τὴν καινούργια προσφορά του ὡς ἓνα ἀνάγνω-

σμα βοηθητικὸν γύρω ἀπὸ τὴν διδασκαλίαν τῆς Ἱστορίας σὲς ἀνώτερες τάξεις τοῦ λαϊκοῦ μας Σχολείου.

Ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ δὲ αὐτῇ θὰ συνιστοῦμαι στὸν παλῶν αὐτὸν καλὸν μαθητὴν μας, ὅπως χρησιμοποίησιν τὸ λογοτεχνικὸν τοῦ τάλαντον καὶ διὰ τὴν συγγραφὴν πατριδογνωστικῶν Ἀναγνωστικῶν ἢ τῆς Στενωτέρης Πατρίδος τοῦ ἢ τῆς περιφερείας εἰς τὴν ὁποῖαν ὕπηρεττει τὴν ὥρα.

Ἐτελείωσαμε... χωρὶς κἄν νὰ ἀρχίσουμε ἐὰν ληφθῇ ὑπ' ὄψιν οἱ τὰς ὡς ἄνω ἀπόψεις μας, ὑπαγόρευσε ἢ ἀνάγνωσιν μονάχα τοῦ πρώτου κεφαλαίου τοῦ συγγραφέα (Σελ. 5 — 10), ἐνῶ ἀκολουθοῦν ἄλλα 14 κεφάλαια.

Ἡ πρόθεσις ὅμως ἡ παιδαγωγικὴ τῆς ταπεινότητάς μας εἶναι νὰ συνεχίσουμε καὶ νὰ ἐξασφαλίσουμε τὴν περικραφὴ καὶ τὴν χρητικὴν ἐκαστοῦ κεφαλαίου ἀλλὰ ἀφυπνίζοντες τὸ διαφέρον τοῦ ἀναγνώστου νὰ τὸν ἐμβάλλουμε εἰς πειρασμὸ ὅπως ὁ ἴδιος παρακολούθησιν τὴν πλοκὴν τοῦ μυθιστορηματοῦ.

Ἀς σύρουν τὰ θήματά τους οἱ ἀναγνώστες διὰ μέσου τῶν σελίδων καὶ τῶν υπολοίπων κεφαλαίων τῆς συγγραφῆς τοῦ ἀγῶν τοῦ μας σὺν ἀδέλφοις Μυλωνᾶ καὶ εἰς μεθὰς βέβαιον πὺς μὲ σεβασμὸ δὲν θὰ σταματήσουν μονάχα μπροστὰ στὸ μνημια τοῦ Ἀγερινοῦ, ἀλλὰ θὰ τὸν συναγῇ καὶ ὡς μαθητῆς ἓνα χωρὶς ποῦ δὲν ἔδεξεν ὁ Ρήγας, θὰ πληροφορηθοῦν πὺς τὸ πραγματικὸν τοῦ ὄνομα ἦτανε Νάσος, πὺς γεννήθηκε σὲ κάποιο χωρὶς τοῦ Πηλίου καὶ πὺς δρέθηκε στὸ τέλος κορυφαίος καὶ ἐπιδιδασκόμενος σὲ μιὰ γαλέρα μὲ τὴν ὁποῖαν ἄραξε σὲ διάφορα λιμάνια γιὰ νὰ βρεθῇ στὸ τέλος κυνηγῇ μένος ἀπὸ τοὺς Τούρκους ἐπ' ἀνῶν σ' Ἀγγραφα.

ΕΛΕΥΘΕΡΗ ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ ΣΤΗ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑ ΤΩΝ ΕΚΘΕΣΕΩΝ

Υπό Βασιλικής Πλέσσα, διδασκαλίσσης.

Ὡς βασική ἀπαίτηση, κατὰ τὴν ἀσχολία μὲ ἐκθέσεις, πού πρόκειται νὰ γράφουν τὰ παιδιὰ τῶν κατωτέρων τάξεων τοῦ λαϊκοῦ μας σχολείου, ὅπως τὰ θέματα ἐκθέσεων προσαρμόζονται πρὸς τὴν πνευματικότητα τοῦ παιδιοῦ.

Ὁ δάσκαλος θὰ μπορούσε νὰ θεωρηθῇ σὰν ἕνας μεγάλος καλλιτέχνης στὴ δουλειά του ἐὰν τὰ θέματα τῶν Ἐκθέσεων πού ὑπαγορεύει θὰ σκόρπιζαν χαρὰ στὰ παιδιὰ τῆς τάξεώς του καὶ τὸ καθένα τους μὲ χαρούμενη διάθεσι θὰ ἀφοσιωνόταν στὴν ἐπιγραφή τοῦ θέματος.

Μονάχα δηλαδή, σὰν τὸ παιδί κατὰ τὶς γνώμες ὄλων τῶν ἀντιπροσώπων τοῦ νεωτέρου σχολείου θὰ συνεκλονίζετο ἐσωτερικά, μονάχα τότε θὰ μπορούσαμε νὰ ἰσχυρισθούμε ὅτι τὸ θέμα πού δώσαμε ἔφτανε προσαρμοσμένο στὰ μέτρα τῆς παιδικῆς πραγματικότητος.

Ἀπὸ τίς προσπάθειες τῶν ἀντιπροσώπων τοῦ νεωτέρου Σχολείου, ὅπως καλλιεργήθη ἐπὶ παιδαγωγικῶν καὶ ψυχολο-

Ἐκεῖ διηγήθηκε στοὺς συναδέλφους τοῦ τὰ χρόνια του τὰ παιδικὰ καὶ πῶς χρημάτισε καὶ μαθητὴς τοῦ Ρήγα τοῦ Βελεστινλή.

Αὐτὸς ἦταν ὁ Ἀγερινός.

Καὶ τὸ περιεχόμενο τοῦ παιδικοῦ αὐτοῦ μυθιστορήματος; θὰ ἐρωτήσῃ ὁ ἀναγνώστης.

Ἀπαντῶμεν:

— Ἐἶναι μιὰ συμβολὴ ἐῖς τὴν περίοδον τοῦ Κλεφτο—ἀρματολισμοῦ κατὰ τοὺς χρόνους τῆς Τουρκοκρατίας στὴ Θεσσαλία.

Εὐριπίδης Σούρλας
Παιδαγωγός.

γικῶν θάσεων τὸ πρόβλημα τῶν Ἐκθέσεων συνάγεται ὅτι ἡ Ἐκθεση τῶν μικρῶν παιδιῶν τῆς τάξεως πρέπει νὰ θεωρῇται σὰν μιὰ γραπτὴ ἀνακοίνωσις γύρω ἀπὸ κάθε ὁμορφο καὶ διαφέρον πού εἶδαν καὶ ἔζησαν καὶ γιὰ τὸ ὅποιο ὁ δάσκαλός τους ἦ ἡ δασκάλα τους τοὺς παρακινούσε νὰ τὸ γράφουν γιὰ νὰ μὴ τὸ ξεχάσουν.

Τὶς ἐπιζήσεις τῶν αὐτῶν — ὅπως ἀπέδωκε στὴ γλῶσσα μας ὁ παιδαγωγὸς Σούρλας τὸν ὅρο τῶν διωμάτων — καλοῦνται τὰ παιδάκια νὰ καταγράφουν στὰ τετράδια τῶν ἐκθέσεων τῶν.

Συνεπῶς τὰ θέματα τῶν Ἐκθέσεων στὴν περίπτωση αὐτὴ δὲν δίδονται ἀπὸ τὸν δάσκαλο ἢ τὴν δασκάλα, ἀλλὰ ἀπὸ τίς ξεχωριστὲς ἐπιζήσεις τῶν ἰδίων τῶν παιδιῶν.

Στὴν τάξη μου, ἀφήνω τὰ παιδάκια καθημερινῶς γιὰ λίγα λεπτά νὰ διηγηθοῦν κάθε τι πού αἰχμαλώτισε τὴν καρδιά τους.

Δὲν ὑπάρχει παιδάκι πού δὲν θὰ εἶχε νὰ διηγηθῇ κάτι ἀπ' ὅσα ἐπέζησε, ἀντιθέτως μάλιστα νιώθει τὴν ἀνάγκη νὰ ἀνακοινώσῃ στοὺς συμμαθητὲς του καὶ στὸν δάσκαλο ἢ τὴν δασκάλα του κάτι καινούργιο, μὲ τὴν δική του πάντοτε φραστικὴ ἐντύπωση.

Ἀπὸ ἀπόψεως δὲ διδακτικῆς, ἐκεῖνο πού ἐπιβάλλεται νὰ συνηθίσωμε τὰ παιδάκια εἶναι ἡ προτροπὴ καὶ ἡ συνήθειά τους νὰ γράφουν πρῶτα τὴν Ἐκθεσὴ τους καὶ ὕστερα νὰ ὁρῶν καὶ τὴν ἐπιγραφή τῆς ἐκθέσεως.

Καὶ γιὰ νὰ ὁλοκληρώσουμε τώρα τίς ἀπόψεις μας πᾶνω στὸ θέμα τῶν Ἐκθέσεων—προτοῦ παραθέσουμε μερικὰ παραδείγματα Ἐκθέσεων ἐπιζήσεων τῶν παιδιῶν τῆς τάξεώς μας — παρατηροῦμε πῶς οἱ ἐκθέσεις ἐπιζήσεως στὸ λαϊκὸ μας scho-

λεῖο πρέπει νὰ ἀντικρύζονται καὶ νὰ ἐκτιμῶνται μονάχα ὡς ἀφετηρία — ἰδίως γιὰ τίς κατωτέρες τάξεις καὶ ὅχι ὡς τελικὸς σκοπός, οὔτε ὡς μοναδικὴ μορφή ἐκθέσεων.

Παραθέτομεν ἤδη μερικὰ τέτοια δείγματα ἐκθέσεων ἐπιζήσεων τῶν παιδιῶν τῆς τάξεώς μας.

Τρελλὰ παιγνίδια πλάϊ στὸ δροσερὸ κατὰ κάθαρο ρυάκι.

Ἐγώ, ὁ μπαμπᾶς καὶ ἡ ἀδελφή μου ξεκινήσαμε πολὺ πρῶι γιὰ τὴν ἐξοχή.

Ἡ αὐγὴ κόντευε νὰ ἔλθῃ.

Χρυσὰ συννεφάκια περικύκλωσαν τὸν χρυσὸ ἥλιο, ὅταν ὄγῃκε.

Γλυκεῖες μελωδίες ἀκουγόνταν ἀπὸ τὰ πουλάκια.

Προχωρῶντας ἀκούσαμε τὸν γλυκὸ κοῦχο. Κούκου! Κούκου!

Πιὸ κάτω εἶδαμε πανύψηλα κυπαρίσσια.

Λίγο πιὸ κάτω, ἦταν τὸ δροσερὸ ποταμάκι.

Σὰν μιὰ κυματιστὴ κορδέλα ἔτρεχε τραγουδώντας.

Γιὰ συντροφιά εἶχε τὸ μικρὸ ρυάκι.

Μερικὰ ἀγριολούλουδα καὶ μερικὰ πλατάνια εἶχαν φυτρώσει ἐκεῖ.

Ὁ ἥλιος ἔλαμπε στὸν οὐρανὸ σὰν μιὰ χρυσὴ σφαῖρα.

Ὁ οὐρανὸς εἶχε πάρει ἕνα χρυσομπλε χρώμα.

Ἡ καλὴ ἀνοιξὴ εἶχε φροντίσει νὰ δώσῃ ἕνα πρασινορὸζ χαλί καὶ στὸ θαυμάστο λοφάκι.

Τὸ δροσερὸ ἀεράκι ἐθαύμαζε ὅλα τριγύρω του.

Μετὰ παίξαμε μὲ μιὰ καταπράσινη μπάλα.

Μόλις ὅμως παίξαμε μᾶς ἔπεσε μέσα ἡ μπάλα στὸ ποτάμι.

Τότε ἐμεῖς ἀφοῦ δὲν εἶχαμε τίποτα νὰ παίξωμε ἐκάτσασα καὶ ἐκαμαρώναμε μιὰ γαλαζοπράσινη πεταλούδα.

Ἀντώνης Ἀντωνίου
ΤΑΞΙΣ Β'

Κάτι ἀπὸ τὴ ζωὴ μου
σὰν ὄνειρο, σὰν παρὰ-
μύθι.

Πῶς περνᾶνε τὰ χρόνια!

Σὰν παραμύθι! Σὰν ἕνα ὁμορφο καὶ γεμάτο νειᾶτα τριαντάφυλλο, πού κάποτε ξεραίνεται καὶ πέφτει μαραμένο καὶ παραπενημένο ἀπὸ κεὶ πού φύτρωσε.

Ἐὰν στὴ γλάστρα του.

Ἐτσι μαραίνονται καὶ ξεραίνονται καὶ τὰ χρόνια.

Πόσο μετανιώνει κανεὶς στὰ γεράματά του. Πόσο θὰ ἤθελε νὰ εἶναι πάντα παιδί! Καὶ γὼ ἀκόμα πού εἶμαι ὀκτὼ χρόνων παιδί πάντα θὰ ἤθελα νὰ εἶμαι δύο ἐτῶν.

Γι' αὐτὸ θὰ σᾶς διηγηθῶ μιὰ ἐκδρομὴ πού ἔκανα, ὅταν ἤμουνα δύο χρονῶν.

Τὸ τραῖνο πήγαινε ἀργά - ἀργά πρὸς τὰ Καλάδρυτα.

Πέρναγε ἀνάμεσα ἀπὸ σπηλιές καὶ βουνά, ἐνῶ ἐγὼ φοβούμενος φώναζα ἀδιάκοπα.

Ὁχι ἄλλη νύχτα! Ὁχι ἄλλη νύχτα!

Ἐνας ἀεροπόρος μὲ κοίταξε καὶ γέλαγε.

Ὅταν κατεβήκαμε ἀπὸ τὸ τραῖνο, ἀνεβήκαμε στὰ ἄλογα καὶ πήγαμε κατὰ τὸ χωριό.

Τὰ κυπαρίσσια σὰν πράσινοσ λόφος ὑψόνονταν δίπλα μας.

Τὸ καθαρὸ ἀεράκι μᾶς χτυποῦσε τὸ πρόσωπο. Τὸ θυμᾶμαι σὰν ὄνειρο. Ἦταν ἡ ωραιότερη σκηνὴ τῆς ζωῆς μου. Πόσο μοῦ ἄρεσε!!

Γεώργιος Χατζουράκης
Τάξις Β'

Πιστεύομε ὅτι τὰ δείγματα τῶν παραπάνω ἐκθέσεων ἀποτελοῦν μιὰ ἐλεύθερη μορφή ἐργασίας στὴ διδασκαλία τῶν ἐκθέσεων.

ΒΑΣΙΛΙΚΗ ΠΛΕΣΣΑ

ΠΟΡΙΣΜΑΤΑ ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΟΥ ΣΥΝΕΔΡΙΟΥ

Υπό του κ. Γεωργίου Τολίδη, 'Επιθεωρητοῦ
Σχολείων Στοιχειώδους 'Εκπαίδευσεως.

ΕΝΙΑΙΑ Δ)ΛΙΑ — ΟΔΙΚΗ ΜΕΘΟΔΟΣ — ΣΙΩΠΗΡΑΙ ΕΡΓΑΣΙΑΙ — Δ)ΛΙΑ ΕΚ-
ΘΕΣΕΩΝ — ΓΡΕΙΑ ΤΩΝ ΜΑΘΗΤΩΝ (*)

1: ΕΠΙ ΤΗΣ ΕΝΙΑΙΑΣ ΣΛΓΚΕΝΤΡΩΤΙ- ΚΗΣ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ.

Ἡ ἐνιαία συγκεντρωτικὴ διδασκαλία, ὡς παρέχουσα τὴν διδακτέαν ὅλην καὶ ἐνότητα καὶ κατὰ κέντρα ἐνδιαφέροντος προσιδίῃζει πε-
ρισσότερον πάσης ἄλλης μεθόδου εἰς τὴν ψυ-
χὴν τοῦ παιδὸς καὶ διὰ τοῦτο ἐπιβάλλεται ὅ-
πως αὕτη καθορισθῇ ὡς μέθοδος ἐργασίας
τοῦλάχιστον διὰ τὰς κατωτέρας τάξεις τοῦ δι-
μοτικού σχολείου.

2) Ἡ ὅλη τοῦ ἀναλυτικοῦ προγράμματος βά-
σει τῆς Ε.Σ.Δ., καθ' ἐνότητα ἐκπηγάζει ἐκ
τῶν ἐκάστοτε ἀναγκῶν καὶ τῶν παιδικῶν δια-
φερόντων, ἐκ τῶν ἐκφάνσεων τῆς κοινωνικῆς,
θηροσκευτικῆς καὶ ἐθνικῆς ζωῆς, ἐντὸς τοῦ το-
πικοῦ καὶ ἐποχιακοῦ περιβάλλοντος συνφαίνει
τὸ σύνολον τῶν μαθημάτων ἐν οἷς καὶ τὰς δε-
ξιότηας ἀναγνώσεως, γραφῆς καὶ ἀριθμητι-
κῆς.

3) Ἡ πορεία ἐπεξεργασίας ἐκάστης ἐνότη-
τος ἐν γενικαῖς γραμμαῖς πρέπει ἀπαραίτητως
ν' ἀκολουθῇ τὰ στάδια: Παρατήρησις, σύν-
θεσις, ἔκφρασις καὶ νὰ ἀποβλέπῃ τὴν συστημα-
τικὴν καλλιέργειαν τῆς καθολικῆς ἀναπτύξεως
τοῦ παιδικοῦ πνεύματος ἀλλὰ καὶ προγραμμά-
τισις τῶν ἐξεταστέων ἐνοτήτων καὶ κέντρων ἐν-
διαφέροντος.

Παρέκκλισις ἐξ αὐτῆς ἐπιτρέπεται ὅσῳ
προβάλλῃ εὐκαιρίας θέμα διότι ἡ εὐκαιρικὴ
διδασκαλία ἱκανοποιεῖ σοβαρὰν παιδαγωγικὴν
ἀξίωσιν.

Β'. ΕΠΙ ΤΗΣ ΙΔΕΟΠΤΙΚΗΣ ΜΕΘΟΔΟΥ Α'. ΑΝΑΓΝΩΣΕΩΣ (DECROLYT)

Ἡ εἰσαγωγή τῆς ὀλικῆς μεθόδου α' ἀνα-
γνώσεως θεωρεῖται ἐπιβεβλημένη διότι τὰ πλε-
ονεκτήματά της εἶναι καταφανῆ ἐναντι τῶν πα-
λαιότερων μεθόδων ἰδία ὡς πρὸς τὴν ἀβίαστον
καὶ παιγνιώδη μορφήν παροχῆς διδασκείας. Δύ-
νεται αὕτη νὰ εἰσαχθῇ καὶ εἰς ἄλλα σχολεῖα
τῆς περιφερείας ὑπὸ τὴν προϋπόθεσιν ταῦτα
νὰ ἔχουν περιορισμένον ἀριθμὸν μαθητῶν καὶ
ἄλλους εὐνοϊκοὺς ὅρους λειτουργίας τῶν (δι-
δακτῆρων, σχολικῶς κήπος, μαθητικὴ βιβλιο-

θήκη κλπ.) κατόπιν ἐγκρίσεως τοῦ προϊσταμέ-
νου 'Επιθεωρητοῦ.

3) Εἰς τὰ λοιπὰ σχολεῖα ὅπου δὲν συντρέ-
χουν οἱ ἀναφερόντες εὐνοϊκοὶ ὅροι ἐργασίας,
νὰ ἐφαρμοσθῇ ἡ ἀναλυτικὴ συνθετικὴ μέθοδος
μετ' εἰσαγωγὴν διαφόρων γραφοαναγνωστικῶν
παιγνίων ὡς καὶ εἰσαγωγὴν προτύπων λέξεων.

4) Ἐκ τῆς ἐφαρμογῆς τῆς ὀλικῆς μεθόδου
DECROLYT εἰς τὰ πρότυπα σχολεῖα τῆς περι-
φερείας τὸ συνέδριον ἀποδέχεται ὅτι αὕτη πρό-
πει νὰ διδάσκηται δι' ὀλοκληρῶν φράσεων καὶ
οὐχὶ μεμονωμένων λέξεων διότι οἱ φράσεις ἀν-
ταποκρίνονται περισσότερον εἰς τὴν καθολικὴν
ἀνάπτυξιν τοῦ παιδικοῦ πνεύματος.

5) Τέλος τὸ συνέδριον ἀποδεχόμενον ὅτι
προϋπόθεσις ἐπιτυχῶς διδασκαλίας τόσον διὰ
τῆς ὀλικῆς μεθόδου πρῶτης ἀναγνώσεως ὥσον
καὶ βάσει τῆς Ε.Σ.Δ. εἶναι ἡ ἀρτία ἐπιστημο-
νικὴ καὶ ἐγκυκλοπαιδικὴ μόρφωσις τοῦ διδ)λου
ἐκφράζει τὴν εὐχὴν ὅπως ἕκαστον σχολεῖ-
ον ἐφοδιασθῇ διὰ βιβλιοθήκης παιδαγωγικῆς
καὶ μαθητικῆς, διὰ σχολικοῦ κήπου καὶ ἐπο-
πτικῶν μέσων καὶ ὁργάνωσιν πλουσίαν ἐξω-
σχολικὴν ζωὴν.

Θ Ε Μ Α 2 ο ν

ΑΙ ΣΙΩΠΗΡΑΙ ΕΡΓΑΣΙΑΙ ΚΑΙ ΣΗΜΑ-
ΣΙΑ ΑΥΤΩΝ ΔΙΑ ΤΑ ΟΛΙΓΟΤΑΞΙΑ ΔΗ-
ΜΟΤΙΚΑ ΣΧΟΛΕΙΑ.

ΟΡΙΣΜΟΣ:

Τι εἶναι αἱ σιωπηραὶ ἐργασίαι;
Σιωπηραὶ ἐργασίαι εἶναι ἐκεῖναι, αἱ ὁποῖαι
ἐκτελοῦνται ἀπὸ ἑνα τμήμα μαθητῶν τοῦ σχο-
λείου ἐν τῇ αὐτῇ ἢ ἄλλῃ αἰθούσῃ, καθ' ὅν

(*) Τὰ ἀνωτέρω πορίσματα ἀποτελοῦν ἀπο-
σπάσματα ἀπὸ τὰ γενικώτερα πορίσματα στὰ ὁ-
ποῖα εἶχε κατασταλάξῃ τὸ γενικὸν παιδαγωγικὸν
συνέδριον τῶν Δ)λων τῆς Περιφερείας Πιερίας
(1954) τὸ ὁποῖο διηύθυνεν ὁ κ. Τολίδης καὶ
εἶχε παρακολουθήσει ὁ Δ)ντὴς τοῦ «Νέου
Σχολείου».

χρόνον ὁ διδάσκαλος ἀσχολεῖται μετὰ τοὺς μα-
θητὰς ἐτέρου τμήματος.

2) ΠΩΣ ΠΡΟΕΚΤΨΑΝ ΑΙ ΣΙΩΠΗΡΑΙ ΕΡΓΑΣΙΑΙ ΚΑΙ ΕΙΣ ΤΙ ΑΠΟΒΛΕΠΟΥΝ.

Αἱ σιωπηραὶ ἐργασίαι προέκυψαν ἐκ τῆς ἀ-
νάγκης συμπληρώσεως τοῦ κενοῦ χρόνου εἰς
τὰ ὀλιγοτάξια δημοτικὰ σχολεῖα καὶ ἀποβλέ-
πουν εἰς τὸ νὰ ἀποδεσμευθῇ ὁ δάσκαλος καὶ
ἀσχοληθῇ μετ' ἄλλο τμήμα καὶ εἰς τὴν αὐτενερ-
γον προσηκόντων γνώσεων καὶ ἀνάπτυξιν δεξι-
οτήτων.

3) ΣΚΟΠΟΣ ΤΩΝ ΣΙΩΠΗΡΩΝ ΕΡΓΑ- ΣΙΩΝ :

α) Ἡ ἐκμάθησις ὑπὸ τῶν μαθητῶν τῆς τέ-
χνης τοῦ ἐρευνᾶν καὶ τῆς αὐτομαθῆσεως.

β) Ἡ ἀπασχόλησις τῶν μαθητῶν μετὰ αὐτε-
νεργὸν ἐργασίαν.

γ) Ἡ καλλιέργεια τῆς ἰδιαίτης ἀτομικῆς
τιτὸς τοῦ μαθητοῦ δι' ἐλευθέρας ἐνασχολήσεως
συμφώνως πρὸς τὰ διαφέροντα αὐτοῦ καὶ

δ) Ἡ ἐμπέδωσις καὶ ἐφαρμογὴ τῶν διδα-
γμένων. Ὁ σκοπὸς θὰ ἐπιτευχθῇ ἐξελικτικῶς
καὶ θὰ προχωρεῖ ἀδιάστως, συστηματικῶς καὶ
προοδευτικῶς ἀπὸ τὰ πρῶτα σχολ. ἔτη.

4) ΜΟΡΦΑΙ ΣΙΩΠΗΡΩΝ ΕΡΓΑΣΙΩΝ. ΤΠΟΧΡΕΩΤΙΚΑΙ ΚΑΙ ΕΛΕΥΘΕΡΑΙ.

Καὶ αἱ μὲν ὑποχρεωτικαὶ ἐκπηγάζουν ἀπὸ τὴν
πολυμεθεῖ ἐπεξεργασίαν τοῦ διδασκείου, αἱ δὲ
ἐλεύθεραι ἀπὸ τὴν ἐλευθέραν σκέψιν τῶν μα-
θητῶν.

5) ΕΙΔΗ ΣΙΩΠΗΡΩΝ ΕΡΓΑΣΙΩΝ:

ΑΤΟΜΙΚΑΙ ΚΑΙ ΟΜΑΔΙΚΑΙ. Αὗται συν-
ίστανται εἰς ΓΡΑΠΤΑΣ, μὴ ΓΡΑΠΤΑΣ καὶ
ΜΙΚΤΑΣ.

Γ Ρ Α Π Τ Α Ι : Ἡ γραπτὴ ἀπασχό-
λησις τῶν μαθητῶν ἐπὶ τῆς διδασκείας ὅλης
τῶν διαφόρων μαθημάτων, ἡ ἀπασχόλησις ἐ-
πὶ τῆς ἀμμοδόχου (ἐδῶ κἀμινον βουνάλακα,
ποταμάκια κ.λ.π. ἢ ζωγραφίζον ζωὰ καὶ δι-
άφορες σκηνὲς τῆς σχολικῆς ζωῆς) καὶ ἡ τοι-
σὶτι εἰς τὴν ἱχθυογραφίαν καὶ χειροτεχνίαν.

Μ Η Γ Ρ Α Π Τ Α Ι : Ἡ ἀπασχό-
λησις τῶν μαθητῶν εἰς τὴν ἀνάγνωσιν διηγη-
μάτων, ὁραίων περιγραφῶν, ταξιδίων κ.λ.π.
εἰς τὴν ἀνάγνωσιν γεωγραφικῶν χαρτῶν, εἰς
τὴν ἀπομνημόνευσιν ποιημάτων, εἰς τὴν ἀπο-
μνημόνευσιν τεμαχίου πρὸς ὁρθογραφικὴν ἐκ-

μάθησιν, λογοπαίγνια, αἰνίγματα, εἰς τὴν καλ-
λιέργειαν τῶν πρασιῶν σχολικοῦ κήπου, εἰς
τὴν παρατήρησιν καὶ ἀνάπτυξιν τῶν φυτῶν
αὐτοῦ, εἰς τὴν κατάρτισιν συλλογῶν διὰ τὰ
φυσιογνωστικὰ μαθήματα, εἰς τὴν χρησιμοποῖ-
ησιν τῆς μαθητικῆς βιβλιοθήκης, εἰς τὴν παρα-
σκευὴν σχολικῶν ἐορτῶν κ.λ.π.

Μ Ι Κ Τ Α Ι : Ἡ μικτὴ σιωπηρὰ ἐρ-
γασία εἶναι συνθετικώτερη. Κατ' αὐτὴν, ὁ μα-
θητὴς κυρίως τῶν ἀνωτέρων τάξεων ἀναγι-
γνώσκει σιωπηρῶς, κρατεῖ στουχεῖα, περιλή-
ψεις, καταγράφει ἀπορίας ἢ διατυπώνει κρίσεις
ἐπὶ τῶν ἀναγιγνωσκομένων.

6) ΣΗΜΑΣΙΑ ΤΩΝ ΣΙΩΠΗΡΩΝ ΕΡΓΑΣΙ- ΩΝ :

Ἡ σημασία αὐτῶν εἶναι ἰσοδύναμος πρὸς
τὴν κυρίαν διδασκαλίαν καὶ ἰσότητος πρὸς ταύ-
την, διότι αἱ σιωπηραὶ ἐργασίαι προσαρμύζουν
τοὺς μαθητὰς εἰς τὴν ἐσωτερικὴν τῶν κλίσιν
καὶ ἀξιοποιούν καὶ ἀναπτύσσουν φυσικῶς καὶ
ἀδιάστως τὰς δυνάμεις καὶ δεξιότητας αὐτῶν.

7) ΕΠΙΤΥΧΙΑ ΤΩΝ ΣΙΩΠΗΡΩΝ ΕΡΓΑ- ΣΙΩΝ:

Διὰ τὴν ἐπιτυχίαν ἀπαιτοῦνται: Ἡ ὕπαρ-
ξις πλουσίας μαθητικῆς βιβλιοθήκης Σχολ. κή-
που, ἐργαστηρίου Φυσικῆς καὶ Χημείας, ἡ σύσ-
τασις σχολικοῦ μουσείου, ἀφθονον χειροτεχνι-
κῶν ὑλικῶν, ἐτέρα αἰθούσα καὶ ἡ δεξιότης τοῦ διδ)λου.

8) ΕΚΛΟΓΗ ΘΕΜΑΤΩΝ:

Τὰ θέματα δὲν πρέπει νὰ ἔχουν καταναγκα-
στικὸν χαρακτῆρα, ἀλλὰ νὰ εἶναι σύμφωνα μετὰ
τὰ διαφέροντα τὰς ἀνάγκας τῶν μαθητῶν.

Ἐπιβάλλεται ἡ κατὰ τοὺς ἀπὸ τῆς προηγου-
μένης, σχεδίου ἐλαστικῆς καὶ ὀχι ἀμεταβλήτου,
τὸ ὁποῖον νὰ τροποποιῇ ὁ διδ)λος ἀναλόγως
μετὰ τὰς εὐκαιρίας καὶ ἀπαιτήσεις τῶν μαθητῶν.
Ἐπίσης ὀφέλιμοι ἀποβαίνουν αἱ σιωπηραὶ
ἀκροάσεις τῶν μαθητῶν καθ' ὅς μαθηταὶ μι-
κροτέρων τάξεων ἀκροῶνται ἐνδιαφερόντος
διδασκαλίας ἀνωτέρων τάξεων.

9) ΕΛΕΓΧΟΣ ΣΙΩΠΗΡΩΝ ΕΡΓΑΣΙΩΝ:

Ὁ διδ)λος ὀφείλει νὰ ἐλέγχει τὰς σιωπηρὰς
ἐργασίας τῶν μαθητῶν, ἵνα ἀφ' ἐνὸς μὲν καὶ
ὁ ἴδιος γνωρίσῃ τὰ διαφέροντα καὶ τὰς ἱκανό-
τητας αὐτῶν, ἀφ' ἐτέρου δὲ καὶ οἱ μαθηταὶ
ἀντιληφθῶν, ὅτι ὑπὸ τοῦ διδ)λου ἀποδίδεται
μεγάλῃ σημασίᾳ εἰς τὰς ἐργασίας καὶ διαδέ-
σουν οὕτω ὅλας τὰς δυνάμεις.

10) ΤΑ Η ΣΙΩΠΗΡΩΝ ΕΡΓΑΣΙΩΝ:

Ἡ ὕλη τῶν σιωπηρῶν ἐργασιῶν δὲν εἶναι δυνατόν νὰ καθορισθῇ ἐκ τῶν προτέρων ἀκριβῶς. Διὰ τὴν ἐκλογὴν τῆς ὕλης πρέπει νὰ λαμβάνονται ὑπ' ὄψιν: Ἡ κατάλληλος ὥρα, τὰ διαφέροντα καὶ αἱ κλήσεις τῶν μαθητῶν, ἡ πνευματικὴ ἀνάπτυξις, ἡ ἀδυναμία καὶ αἱ καθημεριναὶ παρατηρήσεις τοῦ διημ)λου ἐπ' αὐτῶν.

11) ΠΡΟΠΑΡΑΣΚΕΤΗ ΤΟΥ ΔΙΔΑΛΟΥ:

Τέλος, προϋποθέσεις τῆς ἐπιτυχίας τῶν σιωπηρῶν ἐργασιῶν εἶναι ἡ ἐκ τῶν προτέρων προπαρασκευὴ τοῦ διημ)λου ἐπ' αὐτῶν.

Θ Ε Μ Α 3ον

«ΑΙ ΕΚΘΕΣΕΙΣ ΕΝ ΤΩ ΔΗΜΟΤΙΚΩ ΣΧΟΛΕΙΩ»

1) Ὁ ρι σ μ ό ς: Ἐκθέσεις εἶναι ἡ ἀβίαστος ἐκφρασίς τοῦ περιεχομένου τῆς συνειδήσεως.

2) Σ κ ο π ό ς ἐ ν τ ῶ Δ η μ ο τ ι κ ῶ Σ χ ο λ ε ῖ ο ς: Ἡ καλλιέργεια τῆς ἐμφύτου πρὸς ἀνακοίνωσιν ὁμῆς τῶν μαθητῶν, ὥστε νὰ ἐκφράζουσιν προφορικῶς ἢ γραπτῶς τὸ περιεχόμενον τῆς συνειδήσεώς των ἐπιτυχῶς.

3) Ε ἰ δ η Ἐ κ θ έ σ ε ω ν: Προφορικαὶ καὶ Γραπταί. Καὶ αἱ μὲν προφορικαὶ ἀρχίζουσιν ἀπὸ τὴν πρώτην ἡμέραν τῆς φοιτήσεως τοῦ μαθητοῦ εἰς τὸ σχολεῖον, αἱ δὲ γραπταὶ ἀπ' ἧς στιγμῆς κρίνει τοῦτο κατάλληλον ὁ διδάσκων. Πάντως εἰς τὰς τέσσαρας ἀνωτέρας τάξεις τοῦ σημερινοῦ δημοτικοῦ σχολείου θὰ εἰσάγονται καὶ αἱ γραπταὶ ἐκθέσεις.

4) Ἐ λ ε ύ θ ε ρ α ἰ καὶ κα θ ῶ ρ ἰ σ μ έ ν α ἰ ἐ κ θ έ σ ε ἰ ς. Αἱ ἐλεύθεραι ἐκθέσεις ὡς ἔχουσιν κατὰ τὴν Παιδαγωγικὴν ψυχολογίαν, μεγαλυτέραν ἀξίαν, πρέπει ν' ἀποτελοῦν τὴν βάσιν τοῦ μαθήματος τῶν ἐκθέσεων εἰς ὅλας τὰς τάξεις τοῦ διημ. σχολείου, αἱ δὲ καθωρισμένοι νὰ εἶναι τὸ συμπλήρωμα τῶν πρώτων.

5) Ὁ ἰ ὁ ρ ἰ σ μ ό ς τ ῶ ν ἐ κ θ έ σ ε ω ν: Διὰ μὲν τὰς ἐλευτέρας δὲν γεννᾶται ζήτημα ἕλης. Διὰ δὲ τὰς ἐκθέσεις μὲ καθωρισμένον θέμα ἢ ὕλην ἀντλήται ἀπὸ τὴν ἰδίαν παιδικὴν ζωὴν εἰς ὅλας τὰς ἐκδηλώσεις τῆς καὶ μὲ ὅλα τὰ ἐν διαφέροντά της (φυσικὸν καὶ ἀνθρώπιον περιβάλλον, σχολικὴ ζωὴ, κοινωνικὴ ζωὴ, ἐργα-

σίαι καὶ ἀσχολίαι ἀνθρώπων, ἐορταὶ κ.λ.π.) νὰ πληροῖ δὲ τὰς ἀπαιτήσεις τῆς παιδικῆς ψυχολογίας, ὥστε νὰ γεννᾶται ἐσωτερικὴ ἀνάγκη δι' ἐρευνᾶν καὶ προθύμως ν' ἀντενεργοῦν οἱ μαθηταί.

Διὰ νὰ δώσωμεν μεγαλυτέραν ἐλευθερίαν εἰς τὴν ἀβίαστον ἐκδηλώσιν τοῦ περιεχομένου τῆς συνειδήσεως καὶ ἀτομικότητα τοῦ παιδιοῦ, τὰ καθωρισμένα θέματα νὰ εἶναι γενικά καὶ νὰ διατυπώνωνται σαφῶς μὲ ὀλίγας λέξεις, ὥστε πλατυνόμενα νὰ ἐπιδέχωνται εὐχολον προσαρμογὴν πρὸς αὐτὰ ἐκάστου τύπου μαθητοῦ, π.χ. Χειμῶνας. Ἄνοιξις. Ἡ 25 Μαρτίου κ.λ.π. Δυνάμεθα εἰσέτι νὰ διατυπώσωμεν τὸ γενικὸν θέμα κατὰ δύο, τρεῖς, ἢ καὶ περισσοτέρους τρόπους π.χ. Ὁ Χειμῶνας, (Ὅταν πέφτουν τὰ χιόνια, οἱ ἄνθρωποι τὸν χειμῶνα, ὁ χιονάνθρωπος) καὶ ἀφήνομεν τοὺς μαθητὰς νὰ ἐκλέξουν ὅ,τι τοὺς ἐμπνέει περισσότερον.

6) Αἱ ἐλεύθεραι ἐκθέσεις γράφονται ὅπου δὴποτε, αἱ δὲ καθωρισμένοι μόνον εἰς τὸ σχολεῖον.

7) Δ ι ό ρ θ ω σ ῖ ς τ ῶ ν ἐ κ θ έ σ ε ω ν: Αἱ ἐκθέσεις πρέπει νὰ διορθώνωνται καὶ νὰ κρίνονται ὅσον τὸ δυνατόν συντομότερον μετὰ τὴν γραφὴν των. Τρόποι ὑπάρχουν πολλοὶ καὶ δὲν δυνάμεθα ν' ἀπορρίψωμεν οὐδέναν ἐξ αὐτῶν, ἀρκεῖ ὁ διδ)λος νὰ χειρίζεται τοῦτον μὲ εὐδυστολίαν καὶ μὲ λεπτότητα, ὥστε ν' ἀποφεύγωνται τὰ ψυχικὰ τραύματα καὶ νὰ ἐπιτυγχάνεται ἡ βελτίωσις τῆς ἐκφραστικῆς τοῦ μαθητοῦ ἱκανότητος, ὡς καὶ ἡ ἐφαρμογὴ τῶν γραμματικῶν καὶ ὀρθογραφικῶν του γνώσεων.

Θ Ε Μ Α 4ον

«Η ΚΑΘΑΡΙΟΤΗΣ ΤΩΝ ΜΑΘΗΤΩΝ ΚΑΙ ΤΟΥ ΔΙΔΑΚΤΗΡΙΟΥ ΚΑΙ Η ΣΗΜΑΣΙΑ ΑΥΤΗΣ ΔΙΑ ΤΟ ΕΡΓΟΝ ΤΟΥ ΣΧΟΛΕΙΟΥ»

Ἡ καθαριότης ἀποτελεῖ τὴν βάσιν τῆς πνευματικῆς καὶ σωματικῆς ἀναπτύξεως τῶν μαθητῶν εἶναι δὲ καὶ δεῖγμα τοῦ πολιτισμοῦ αὐτῶν. Ἵνα ἐπιτευχθῇ αὕτη ἀπαραίτηται εἶναι αἱ ἐξῆς προϋποθέσεις.

1) Τὸ μάθημα τῆς ὑγιεινῆς νὰ διδάσκαται ὡς κύριον τοιοῦτον.

2) Οἱ μαθηταὶ νὰ ἐθίζωνται εἰς τὴν καθαριότητα ἀτομικὴν καὶ τοιαύτην τοῦ διδασκατηρίου, δημιουργοῦντες ὁμάδας καθαριότητος μὲ πρότυπον τὰς ὑπὸ τῶν ἐνυποστηρικτῶν καὶ νὰ χρησιμοποιοῦν περιωδικὰ ὑγιεινῆς, τὸ δελτίον Ε.Σ.Σ.Ν. κ.λ.π.

3) Νὰ γίνεται σύντομος ἐλεγχος καθαριότη-

τητος τῶν μαθητῶν καθ' ἡμέραν συστηματικῶς δὲ τοιοῦτο καθ' ἑβδομάδα καὶ νὰ βραβεύεται ὁ διακρινόμενος ἐπὶ καθαριότητι μαθητῆς πρὸς δημιουργίαν ἀμίλλης μεταξὺ αὐτῶν.

4) Τὸ διδασκατηρίον ἐσωτερικῶς καὶ ἐξωτερικῶς πρέπει νὰ διατηρεῖται πάντοτε καθαρὸν καὶ νὰ ἀποτελῇ τὴν ζωντανὴν εἰκόνα καθαριότητος καὶ ὁμορφίας, ὥστε νὰ καλλιεργεῖται τὸ καλλιτεχνικὸν συναίσθημα τῶν μαθητῶν.

5) Ὁ διδ)λος ὡς ἐξέχουσα φυσιογνωμία νὰ ἀποτελῇ τὸ ὑπόδειγμα καθαριότητος μετ' ὅλης τῆς οἰκονομίας του διὰ τὴν τοὺς μαθητὰς καὶ τὴν κοινωνίαν.

6) Ἡ κατοικία τοῦ διδ)λου νὰ ἀποτελῇ ἐπίσης ὑπόδειγμα τάξεως καὶ καθαριότητος πρὸς μίμῃσιν ὑπὸ τῶν μαθητῶν καὶ τῶν κατοίκων.

Πρὸς τοῦτο λίαν συντελεστικὸν εἶναι νὰ ὑπάρχῃ ἐντὸς τοῦ διδασκατηρίου ἢ πλησίον αὐτοῦ κατοικία τοῦ διδ)λου παρέχουσα στοιχειώδη ἐξυπηρέτησιν εἰς αὐτόν, παράδειγμα δὲ πρὸς μίμῃσιν εἰς τοὺς κατοικοῦς καὶ τοὺς μαθητὰς.

7) Ἡ ἀνάρτησις εἰκόνων καὶ πινακίδων σχε-

τικῶν μὲ τὴν καθαριότητα εἰς τὰς αἰθούσας διδ)λίας καὶ τοὺς διαδρόμους τῶν διδασκατηρίων μεγάλως συντελεῖ εἰς τὸν ἐθισμόν τῶν μαθητῶν εἰς τὴν καθαριότητα καὶ τὴν τάξιν.

8) Ἡ κατάλληλος χρησιμοποίησις ὑπὸ τῶν διημ)λων τῆς ὑπὸ τοῦ Κράτους καθιερωθείσης ἡμέρας τῆς ὑγείας, ἰδίᾳ διὰ συνυπάρσεως τῶν κέντρων ἐνδιαφέροντος ἀναμφιβόλως βοηθεῖ εἰς τοῦτο.

9) Ἡ ὑδραυλικὴ ἐγκατάστασις, τὰ συγχρονισμένα ἀποδευτήρια καὶ οἱ σχολικοὶ λουτήρες κρίνονται ἐπίσης σοβαροὶ συντελεσταὶ τῆς καθαριότητος μαθητῶν καὶ διδασκατηρίου.

10) Τέλος ἀπαραίτητος κρίνεται ἡ παρουσία τοῦ σχολιάστου τῆς περιφερείας ὅστις ἐπισκεπτόμενος συχνὰ τὰ σχολεῖα, ἐξετάζων τοὺς μαθητὰς κατὰ διαστήματα παρέχων τὰς καταλλήλους ὁδηγίας, ἐξασφαλίζει μὲ τὴν καθαριότητα καὶ τὴν ὑγίαν τῶν μαθητῶν, ἡ ὁποία ἐλλόγως θεωρεῖται ὡς τὸ βάθρον τοῦ ὅλου οἰκοδομήματος τῆς ἀγωγῆς.

Γ. ΤΟΛΙΑΗΣ

ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ ΜΑΝΤΙΝΕΙΑΣ

Εἰς τὴν αἴθουσαν τοῦ Μαντζουρίου Ἰδρύματος, ὑπὸ τὴν Προεδρίαν τοῦ Ἐπιθεωρητοῦ τῶν Δημ. Σχολείων Μαντινείας κ. Σωτηρίου Ἡλιοπούλου, ὅστις ἐκτιμῶν τὰς ποικίλας δυσκολίας τὰς ὁποίας δοκιμάζει ἐν τῇ ἐκτελέσει τοῦ πολυσχιδοῦς ἔργου του, ὁ διδ)λος καὶ ἐπιθυμῶν νὰ παράσχῃ τὴν συμβολὴν του εἰς τοῦτο, ἐπραγματοποίησε τὴν 16ην καὶ 17ην Νοεμβρίου π.ε. Γενικὸν Παιδαγωγικὸν Συνέδριον τῶν διδ)λων τῆς περιφερείας ταύτης, εἰς τὸ ὁποῖον μετέσχον, ἅπαντες οἱ διδ)λοι τῆς περιφερείας, ἀναρχόμενοι εἰς 197.

Τὸ Συνέδριον ἐτίμησαν διὰ τῆς παρουσίας των, ὁ Πανασιολογιώτατος Ἀρχιμανδρίτης κ. Σεραφεὶμ Ρόρρης, ἐκ μέρους τοῦ Σεβασμιωτάτου Μητροπολίτου Μαντινείας - Κυνουρίας ὁ Νομάρχης Ἀρκαδίας κ. Δημ. Γούλας, ὁ Γενικὸς Ἐπιθεωρητὴς Μ. Ἐκπαιδεύσεως ἸΓ' Ἐκπ. Περιφερείας κ. Παν. Νανόπουλος, ὁ Γεν. Δ)ντὴς τῆς Παιδαγ)κῆς Ἀκαδημίας Τρίπολεως κ. Ἀντ. Ἰσηγόνης, ὁ Δ)ντὴς τῆς Παιδαγωγικῆς Ἀκαδημίας κ. Μιλτ. Ἀγγελόπουλος, ὁ Ἀνώτατος Διοικητὴς Χωροφυλακῆς Πελοποννήσου κ. Παν. Μανιώτης καὶ οἱ ἀντιπρόσωποι ὅλων τῶν στρατιωτικῶν, δικαστικῶν καὶ Δημοσίων ἀρχῶν.

Μετὰ τὸν τελεσθέντα ἀγιασμόν, ὁ Ἐπιθεωρητὴς κ. Σωτήριος Ἡλιοπούλος, ἐχαίρησε τοὺς συνέδρους καὶ τὸ λοιπὸν ἐκλεκτὸν ἄ-

κροατήριον, δι' ἐμπνευσμένης ὁμιλίας, κατὰ τὴν ὁποίαν ἀνέδραμεν εἰς τοὺς σημειωθέντας σοβαροὺς σταθμοὺς τῆς προόδου τῆς Παιδαγωγικῆς Ἐπιστήμης ἀπὸ τοὺς ἀρχαιοτάτους χρόνους, μέχρι τοῦ σημερινοῦ ἀτομικοῦ αἰῶνος.

Ἐξήρε τὴν σημασίαν τῶν Παιδαγωγικῶν Συνεδρίων, τονίσας, ὅτι τοιαῦται συγκεντρώσεις, τονώνουν τὰς ἐπιστημονικὰς δυνάμεις τῶν διδασκάλων καὶ ὡς ἐκ τούτου, καθίστανται ἰκανώτεροι ν' ἀνταποκρίνονται εἰς τὰς πολλαπλὰς καὶ ποικίλας ἀπαιτήσεις τοῦ ἔργου των, ὅπερ ἀποβλέπει εἰς τὴν πνευματικὴν ἄνοδον καὶ πρόοδον τοῦ λαοῦ μας.

Ἐν συνεχείᾳ ἐχαίρησε τὸ Συνέδριον ὁ Παν. Ἀρχιμανδρίτης κ. Σερ. Ρόρρης, ἐκ μέρους τοῦ Σεβ. Μητροπολίτου, εὐχήθεις ὑδάσωσιν τῶν ἐργασιῶν.

Ἐντύπωσιν ἐπροξένησεν εἰς τοὺς Συνέδρους καὶ εἰς τὸ λοιπὸν ἐκλεκτὸν ἀκροατήριον, ὁ χαριεπίσμος τοῦ κ. Νομάρχου, διὰ τοῦ ὁποῖου ἐξέφρασε οὗτος τὸν θερμὸν του ἐνθουσιασμόν, διὰ τὸ ἔργο τοῦ διδ)λου καὶ διὰ τῆς ὑπαίθρου, μετὰ τοῦ ὁποῖου συνεργάζονται.

Ἐν συνεχείᾳ ὁμιλήσαν ὁ κ. Γενικὸς Ἐπιθεωρητὴς Μ. Ἐκπαιδεύσεως καὶ ὁ Γενικὸς Δ)ντὴς τῆς Παιδαγωγικῆς Ἀκαδημίας καὶ ὁ κ. Δ)ντὴς ταύτης.

Τὰ θέματα ἐπάνω στὰ ὁποῖα ἔγινον εἰση-

γήσεις, εύρεία συζήτησις καὶ ἀνταλλαγή ἀ-
πόψεων, ἦσαν κατὰ σειράν τὰ ἐξῆς:

1) Γενικαὶ ἀρχαὶ διέπουναι τὴν διδασκα-
λίαν ἐν γένει.

2) Τρόπος ὁργανώσεως τῆς σχολικῆς ζω-
ῆς πρὸς πληρστέραν προσέγγισιν πρὸς τὸν
σκοπὸν τῆς ἀγωγῆς καὶ

3) Ἡ διδασκαλία τοῦ μαθήματος τῆς ἐκ-
θέσεως.

Εἰσηγηταὶ ἦσαν τοῦ Α' θέματος ὁ κ. Παντ.
Πολυχρονάκος, τοῦ Β' ἢ Δ')νις Ἀρτὴ Καβά-
σαλη καὶ τοῦ Γ' οἱ κ.κ. Παν)της Παρασκευ-
όπουλος καὶ Ἡλίας Βόζνος. Ὅλοι οἱ εἰ-
σηγηταὶ ἀνέπτυξαν τὰ θέματα, μὲ σαφῆνι-
αν καὶ ἐπιστημονικότητα. Μεθ' ἑκάστου θέ-
ματος ἐπηκολούθησε συζήτησις διεξοδική ἐποι-
κοδομητική, μὲ εὐρὺ ἐπιστημονικὸν πνεῦμα
καὶ μὲ ἐγκάρδιαν συναδ. εὐπρέπειαν, εἰς τὴν
ὁποίαν ἔ'αβον μέρος οἱ πλεῖστοι τῶν διδα-
σκάλων καὶ ἔλαμψε ἡ ἐπιστημονικὴ κατάρτι-
σις καὶ ἡ πείρα τοῦ σημερινοῦ βετεράνου ἐκ-
παιδευτικοῦ.

Ὁ ἐπιθεωρητὴς μας κ. Σ'ωτ. Ἡλιόπουλος,
μὲ τὴν πλήρη κατατόπισιν τοῦ σ'α θέματα,
τὴν εὐρύτατη μόρφωσιν του, τὴ σοφί του πεί-
ρα, τὴν ἐπιστημονικὴν του ἐμβρίθεια καὶ τὸ
ζωηρὸ ἐνδιαφέρον, ποῦ ἔχει γιὰ τὸ διδ)λο,
κατηύθυνε μὲ δεξιότητά τις ἐργασίαι τοῦ
Συνεδρίου, ἐπισημαίνων τὰ κύρια καὶ βασί-
κα σημεία ἐπὶ τῶν ὁποίων ἔπρεπε νὰ διεξα-
χθῇ ἡ συζήτησις.

Ἀνέπτυξε εἰς τοὺς συνέδρους ἀπ' ὅλας τὰς
πλευρὰς τὰ θέματα, συνεπλήρωσε τὸ κενὸ ἐκ
τῶν ἀναφεισῶν ἀποριῶν τούτων καὶ διετύ-

πωνε μὲ εὐχέρεια τὰ ἐπὶ τῶν θεμάτων συμπε-
ράσματα. Ἐξέφρασε τὴν ἱκανοποίησιν του,
διὰ τὰς ἐργασίας τῆς συγκεντρώσεως διὰ τὸν
θερμὸν ζῆλον τὸν ὁποῖον ἐπέδειξαν οἱ διδ)λοι,
διὰ τὴν βαθεῖα συναίσθησιν τῆς ἀποστολῆς
τῶν, διότι ἔτρεξαν χωρὶς νὰ ὑπολογίσουν προ-
σωπικὰς θυσίας, γιὰ νὰ βοηθήσουν καὶ νὰ ὡ-
φεληθοῦν ἀπὸ τὴν ἐπιστημονικὴν ἐργασίαν τῶν
διδ)κῶν καὶ παιδαγωγ)κῶν προβλημάτων,
ποῦ ἀπασχολοῦν τὸν Ἑλληνα διδ)λο.

Τέλος, κλείνοντας τὶς ἐργασίαι τοῦ συνε-
δρίου, διετύπωσε τὴν βαθεῖα του πίστη, ὅτι
τὸ ἀνερχόμενο πνευματικὸ ἐπίπεδο τοῦ διδ)
λου, θὰ συντελέσῃ στὴν ταχεῖα ἀνύψωσι τοῦ
πνευματικοῦ καὶ ἐκπολιτιστικοῦ ἐπιπέδου
τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ καὶ τῆς Πατρίδος.

Ἀκολουθῶς οἱ συνέδροι μετέβησαν ἐν σώ-
ματι εἰς τὸν χώρον τοῦ Μνημείου τῶν πεσόν-
των καὶ κατέβησαν στέφανον.

Κατὰ κοινὴν ὁμολογίαν ὁ Ἐπιθεωρητὴς
μας κ. Σωτήριος Ἡλιόπουλος, ἐνάμισυ χρό-
νο ποῦ εἶναι τώρα κοντὰ μας, ἐνέδειξεν ἀπ'α
σημεῖα ὑπερευσευειδησίας καὶ ἐργατικότη-
τος. Διαρκῶς κινεῖται ἀνὰ τὴν περιφέρειαν,
ἔχει δὲ τὴ δύναμιν νὰ πλησιάσῃ μὲ εὐλικρίνεια
τὸ δάσκαλο, καὶ νὰ παρακολουθῇ μὲ ὑπομονὴ
τὸ ἔργο του.

Στὶς Ἐπιθεωρήσεις του ἐνθαρρύνει πάντο-
τε τὸν διδάσκοντα, τὸν ἀνυψώνει, τοῦ καλλι-
εργεῖ τὴν αὐτοπεποίθησιν ἐνῶ ταυτόχρονα
τὸν καθοδηγῇ μὲ λεπτότητα καὶ εὐγένεια.

ΔΙΜΟΔΙΔΑΣΚΑΛΟΣ

ΙΩΑΝΝΗΣ Δ. ΣΤΑΥΡΟΠΟΥΛΟΣ

ΥΠΕΡΟΧΟΝ ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑ ΠΡΟΣ ΜΙΜΗΣΙΝ

Η ΔΙΑ ΔΩΡΕΑΣ ΤΟΥ Κ. ΧΑΡΗ ΠΑΤΣΗ ΑΝΕΓΕΡΣΙΣ ΣΧΟΛΙΚΟΥ
ΔΙΔΑΚΤΗΡΙΟΥ ΣΤΗΝ ΗΠΕΙΡΟ

Ἀγαπητέ μου Χάρη,

Πλημύρισε ἡ καρδιά μου ἀπὸ ἀπέραντη
καὶ ἀνέφραστη χαρὰ καὶ δάκρυσαν τὰ μάτια
μου ἀπὸ συγκίνησιν ὅταν πληροφορήθηκα (ἀπὸ
τὸ τεῦχος Ἰανουαρίου — Φεβρουαρίου ἔ.ε. τοῦ
ἐγκρίτου περιοδικοῦ «ΝΕΟ ΣΧΟΛΕΙΟ») τὴν
ὑπέροχον προσφορά σου πρὸς τὴν γενέτειράν
σου, προσφορά ἡ ὁποία ἐνέχει ἰδιαίτεράν ση-
μασίαν διότι προέρχεται ὄχι ἀπὸ τὸ πλεόνα-
σμα, ἀλλὰ ἀπὸ τὸ ὑστέρημά σου, προσφορά
ἐμψυμένη στὸ μόχθο. Αὐτὴν τὴν στιγμήν ἡ σκέ-
ψις σου φτερουγίζει στὴν εὐάνδρο Ἡπειρο
τῆς Πατρίδος τῶν μεγάλων εὐεργετῶν, καὶ τὰ

μάτια τῆς ψυχῆς μου ἀγκαλιάζουν τὴν ἐπ)λη-
τική καὶ χαμογελαστή θεωρεῖαν ἑνὸς ὠραίου
Ναοῦ τῆς Ἀγωγῆς, τοῦ ὁποῖου πραγματικὸς
ΚΤΙΣΤΗΣ εἶναι ἕνας δάσκαλος, ποῦ πόνεσε
τὸ παιδί, ποῦ ἀγάπησε μὲ δημιουργικὸ πάθος
τὴν Ἐπιστήμην τῆς Ἀγωγῆς. Καὶ αὐτὸς ὁ δά-
σκαλος εἶσαι ΣΥ! Σοῦ σφίγγω θερμὰ τὸ χέ-
ρι καὶ ἀπὸ καρδιάς σοῦ συγχαίρω γιὰ τὴν ὑπέ-
ροχην αὐτὴ ἐμπρακτὴ ἐκδήλωσιν τῆς ἀγάπης σου
πρὸς τὴν Ἐκπαιδεύσιν.

Μὲ φιλικὸς χαιρετισμοὺς
Χρυσ. Ζήσης (Μετεκτ. Δ)λος)
Τρίκαλα Θεσσαλίας

ΝΕΟ ΣΧΟΛΕΙΟ

ΤΡΙΑ ΜΝΗΜΕΙΩΔΗ ΚΑΙ ΑΘΑΝΑΤΑ ΕΡΓΑ

ΧΑΡΗ ΠΑΤΣΗ

“ΜΕΓΑΛΗ ΕΓΚΥΚΛΟΠΑΙΔΕΙΑ ΤΩΝ ΝΕΩΝ,,

ΤΟΜΟΙ 24 — ΓΛΩΣΣΑ ΔΗΜΟΤΙΚΗ Δραχ. 2880

Πεντακόσιοι παιδαγωγοί, ἐπιστήμονες, λογοτέχνες καὶ ἐκπαιδευτικοὶ συνεργά-
ζονται στὴ μνημειώδη ἐκδόσιν τῆς Μ.Ε.Ν. ποῦ εἶναι τὸ καλύτερο δῶρο ποῦ μπο-
ροῦν νὰ κάνουν οἱ γονεῖς πρὸς τὰ παιδιά τους καὶ τὰ παιδιά πρὸς τοὺς γονεῖς.

Τὸ Οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον Κων)λεως, τὸ Ὑπουργεῖον Προεδρίας τῆς Κυ-
βερνήσεως, ὁ Ὑπουργὸς τῶν Ἑσωτερικῶν, ὁ Ὑπουργὸς Βορείου Ἑλλάδος καὶ πλ)θος
κληρικῶν, στρατιωτικῶν, ἐπιστημόνων καὶ ἐκπαιδευτικῶν λειτουργῶν, θεωροῦν τὴν
Μ.Ε.Ν. «μέγα ἐθνικὸν ἔργον προωρισμένον νὰ σώσῃ τὴ νεολαία μας ἀπὸ τὴν ψυ-
χικὴ διαφθορά ποῦ σκορποῦν τὰ βλαβερά γκαγκστερικά καὶ ἀντιπαιδικὰ δημοσιεύ-
ματα καὶ φυλλάδια».

★

Κ. ΠΑΠΑΡΡΗΓΟΠΟΥΛΟΥ “ΑΠΑΝΤΑ,,

Γιὰ πρώτη φορὰ κυκλοφοροῦν στὴ χώρα μας τὰ «ΑΠΑΝΤΑ» Κ. ΠΑΠΑΡΡΗ-
ΓΟΠΟΥΛΟΥ» σὲ 15 τόμους. (Ἐκαστος χρυσόδετος τόμος δραχμαὶ 150).

“ΠΑΓΚΟΣΜΙΟΣ ΙΣΤΟΡΙΑ,, Τόμοι 5 Δρχ. 600

“ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΕΘΝΟΥΣ,, Τόμοι 8 » 960

“ΕΠΙΤΟΜΟΣ ΙΣΤΟΡΙΑ,, Τόμοι 2 » 300

★

ΣΠΥΡΙΔΩΝΟΣ ΤΡΙΚΟΥΠΗ

“ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΕΩΣ,,

Τόμοι 4, ἕκαστος χρυσόδετος δραχμὰς 125, συνολικὴ τιμὴ δραχμὰς 400

Προμηθευθῆτε καὶ τὰ τρία ἀνωτέρω μνημειώδη καὶ ἀθάνατα ἔργα

(Μ.Ε.Ν. - ΠΑΠΑΡΡΗΓΟΠΟΥΛΟΣ - ΤΡΙΚΟΥΠΗΣ)

γιὰ σὰς καὶ γιὰ τὰ παιδιά σας. Θὰ εἶναι τὰ καλύτερα στολίδια τῆς
βιβλιοθήκης σας. Παρέχονται καὶ εὐκολίαι πληρωμῆς. Μετρητοὶς
γιὰ κάθε ἔργο χωριστὰ παρέχεται ἔκπτωση μέχρι 25 ο)ο ἐπὶ τῆς
ὀνομαστικῆς ἀξίας των. Γιὰ τὰ τρία ἔργα μαζί παρέχεται
ἔκπτωση 33 ο)ο. Μοναδικὴ εὐκαιρία.

ΣΤΑ ΓΡΑΦΕΙΑ ΜΑΣ ΑΝΤΑΔΑΣΣΟΝΤΑΙ ΤΑ ΕΒΔΟΜΑΔΙΑΙΑ ΦΥΛΛΑ-
ΔΙΑ ΜΕ ΧΡΥΣΟΔΕΤΟΥΣ ΤΟΜΟΥΣ ΜΕ ΠΛΗΡΩΜΗ ΤΩΝ ΔΕΤΙΚΩΝ

ΕΚΔΟΤΙΚΟΣ ΟΙΚΟΣ ΧΑΡΗ ΠΑΤΣΗ - ΑΘΗΝΑΙ - ΣΩΚΡΑΤΟΥΣ 35 - ΤΗΛ. 521.418

ΧΑΡΗ ΠΑΤΣΗ

ΜΕΓΑΛΗ ΕΓΚΥΚΛΟΠΑΙΔΕΙΑ ΤΩΝ ΝΕΩΝ

ΤΟΜΟΙ 24—ΓΛΩΣΣΑ ΔΗΜΟΤΙΚΗ—ΕΚΔΟΣΗ ΠΟΛΥΤΕΛΗΣ—Δρχ. 2.880

Πεντακόσιοι παιδαγωγοί, λογοτέχνες και επιστήμονες συνεργάζονται στη σύνταξη του μνημειώδους και μοναδικού αυτού έργου που τιμᾷ τὰ ἑλληνικὰ γράμματα και τὴν ἑλληνικὴ παιδεία και εἶναι τὸ πιὸ χρησιμοβοήθημα γιὰ κάθε μαθητὴ, σπουδαστὴ, γιὰ κάθε σπίτι, γιὰ κάθε οἰκογένεια, γιὰ μικροὺς και μεγάλους.

ΟΛΟΚΛΗΡΩΝΕΤΑΙ Η ΕΚΔΟΣΗ ΤΟΥ ΕΡΓΟΥ

- Ἐκυκλοφόρησαν μέχρι σήμερα οἱ **ΕΙΚΟΣΙ (20)** πρώτοι τόμοι τοῦ ἔργου και παραδίδονται ἀμέσως **ΜΕΤΡΗΤΟΙΣ** και με **ΕΥΚΟΛΙΕΣ ΠΛΗΡΩΜΗΣ**.
- Ὁ ἰδιαίτερος τόμος «**ΕΛΛΑΣ**» ἐξετυπώθη και ἐκυκλοφόρησεν. Ἐντὸς τοῦ 1963 παραδίδεται ὁλόκληρον τὸ ἔργον.

ΜΕΓΑΛΕΣ ΕΥΚΟΛΙΕΣ ΠΛΗΡΩΜΗΣ ΓΙΑ ΝΑ ΑΠΟΚΤΗΣΟΥΝ ΟΛΑ ΤΑ ΕΛΛΗΝΟΠΟΥΛΑ ΤΗ Μ.Ε.Ν

1. Τιμὴ ἐκάστου χρυσοδέτου τόμου δραχ. 120
2. Τιμὴ ὁλοκλήρου τοῦ ἔργου (τόμοι 24, χρυσόδετοι) » 2880
3. **ΕΥΚΟΛΙΕΣ ΠΛΗΡΩΜΗΣ**: Προκαταβολὴ δραχ 480 (ἀξία τῆς βιβλιοδεσίας) και τὸ ὑπόλοιπον εἰς 24 μηνιαίας δόσεις τῶν 100 δραχμῶν.
4. **ΜΕΤΡΗΤΟΙΣ**: ὁλόκληρον τὸ ἔργον, χρυσόδετον μετὰ τῶν προσθέτων ἐπικαλυμμάτων νάυλον δραχ. 2000

ΣΗΜΕΙΩΣΙΣ: Παρακαλοῦνται οἱ πολυπληθεῖς συνδρομηταὶ τῆς Μ.Ε.Ν. νὰ ζητήσουν ἀπὸ τοὺς ΠΛΑΣΙΕ ἢ τοὺς βιβλιοπώλας τοὺς τόμους 1—20 ποὺ ἐκυκλοφόρησαν μέχρι σήμερα. Ἐπίσης και τὰ νέα ἐπικαλύμματα νάυλον (πρόσθετος τιμὴ δραχ. 3), ὅσοι ἐπιθυμοῦν νὰ τὰ ἀποκτήσουν και αὐτά. Σὲ περίπτωσιν ποὺ οἱ πλασιέ καθυστεροῦν, γιὰ διαφόρους λόγους, νὰ σᾶς παραδώσουν **ΟΛΟΥΣ ΤΟΥΣ ΤΟΜΟΥΣ (1—20)**, ἀπευθύνεσθε ἐπειγόντως στὰ **ΓΡΑΦΕΙΑ** μας και θὰ ἔχετε **ΑΥΘΗΜΕΡΟΝ** τοὺς τόμους στὸ σπίτι σας και μάλιστα με **ΒΙΒΛΙΟΔΕΣΙΑ ΑΠΟΛΥΤΩΣ ΕΓΓΥΗΜΕΝΗ**. Ὁ Ἐκδοτικὸς μας Οἶκος **ΕΓΓΥΑΤΑΙ ΜΟΝΟΝ** γιὰ τὴ βιβλιοδεσίαν τῶν τόμων και τῶν σειρῶν τῆς Μ.Ε.Ν. ποὺ προμηθεύονται οἱ πλασιέ και οἱ συνδρομηταί, ἀπὸ τὰ γραφεῖα μας. Οὐδεμίαν εὐθύνην ἀναλαμβάνομε γιὰ τοὺς τόμους ἢ τὶς **ΣΕΙΡΕΣ** τῆς **MEN** τὶς ὁποῖες προμηθεύονται ἀδέτους διάφοροι μεταπωληταὶ και προβαίνουν, ὑπὸ δική τους εὐθύνην, στὴ βιβλιοδέτησιν τους. Ἡ γνήσια βιβλιοδεσία φέρει στὸ ἐσώφυλλο τὴ σφραγίδα με τὶς λέξεις «**ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ ΒΙΒΛΙΟΔΕΣΙΑ ΕΚΔΟΤΙΚΟΥ ΟΙΚΟΥ ΧΑΡΗ ΠΑΤΣΗ**».

Ἀπὸ κανένα σπίτι δὲν πρέπει νὰ λείψῃ ἡ Μ.Ε.Ν. Σώζει τὴ νεολαίαν μας, τὴ διαπαιδαγωγεῖ και τὴ μορφώνει.

ΕΚΔΟΤΙΚΟΣ ΟΙΚΟΣ ΧΑΡΗ ΠΑΤΣΗ
ΣΩΚΡΑΤΟΥΣ 35 - ΤΗΛΕΦΩΝΟΝ 521.418 - ΑΘΗΝΑΙ